

**לאומי | דין וחשבון של הדירקטוריון
והנהלה
31.03.2020**

בנק לאומי לישראל בע"מ וחברות מוחזקות שלו
תמצית דוח כספי ליום 31 במרס 2020
תוכן העניינים

עמוד

דין וחשבון של הדירקטוריון והנהלה

א. סקירה כללית, יעדים ואסטרטגיה

5	מידע כספי תמציתי ומדדי ביצוע עיקריים
7	מידע צופה פני עתיד בדוח הדירקטוריון והנהלה

ב. הסבר וניתוח לתוצאות ולמצב העסקי

8	מגמות, תופעות, התפתחויות ושינויים מהותיים
12	שינויים מהותיים בסעיפים בדוחות הכספיים
14	התפתחויות מהותיות בהכנסות, בהוצאות וברוח כולל אחר
23	המבנה וההתפתחות של הנכסים, ההתחייבויות, ההון והלימות ההון
35	מגזרי פעילות - גישת הנהלה
38	מגזרי פעילות פיקוחיים
40	חברות מוחזקות עיקריות

ג. סקירת הסיכונים

41	החשיפה לסיכונים ודרכי ניהולם
42	סיכוני אשראי
63	סיכוני שוק
69	סיכון נזילות
70	סיכונים תפעוליים
71	סיכונים אחרים

ד. מדיניות ואומדנים חשובנאיים קריטיים, בקרות ונהלים

76	מדיניות חשובנאית ואומדנים בנושאים קריטיים
77	בקרות ונהלים לגבי הגילוי בדוח הכספי
78	דירקטוריון

דוחות כספיים

82	דוח סקירת רואי החשבון המבקרים המשותפים
83	דוח רווח והפסד מאוחד
84	דוח מאוחד על הרווח הכולל
85	מאזן מאוחד
86	דוח על השינויים בהון מאוחד
90	דוח על תזרימי מזומנים מאוחד
93	פירוט הביאורים

ממשל תאגידי, פרטים נוספים ונספחים

א. ממשל תאגידי

202	שינויים בדירקטוריון
202	המבקרת הפנימית

ב. פרטים נוספים

202	השליטה בבנק
202	מינויים ופרישות
203	מבנה ארגוני
203	הסכמים מהותיים
204	חקיקה ורגולציה הנוגעת למערכת הבנקאית
208	דירוג אשראי

ג. נספחים

209	שיעורי הכנסה והוצאה
213	מילון מונחים
223	אינדקס

דין וחשבון של הדירקטוריון והנהלה

דוח הדירקטוריון נערך בהתאם להוראות הדיווח לציבור של המפקח על הבנקים. הכללים שישמשו בעריכת דוחות הביניים הינם עקביים לכללים ששימשו בעריכת הדוח השנתי ליום 31 בדצמבר 2019. יש לעיין בדוחות אלה ביחד עם [הדוח השנתי של 2019](#).

מידע כספי תמציתי ומדדי ביצוע עיקריים

להלן מדדי ביצוע עיקריים (ב-%)

ליום 31 במרס		ליום 31 בדצמבר
2020	2019	2019
מדדי ביצוע עיקריים:		
תשואה להון ^(א)	(2.6)	9.8
תשואה לנכסים ממוצעים ^{(ג)(ה)}	(0.20)	0.76
יחס הון עצמי רובד 1	10.84	11.65
יחס מינוף	6.42	7.34
יחס כיסוי נזילות	128	129
יחס הכנסות ^(ב) לנכסים ממוצעים ^{(ג)(ה)}	2.06	3.26
יחס יעילות	74.7	53.0
יחס הכנסות ריבית, נטו לנכסים ממוצעים ^{(ג)(ה)}	1.85	1.87
יחס עמלות לנכסים ממוצעים ^{(ג)(ה)}	0.76	0.71
מדדי ביצוע נוספים:		
ההון הכולל לרכיבי סיכון ^(א)	15.02	15.07
הון (לא כולל זכויות שאינן מקנות שליטה) למאזן	6.8	7.9
שיעור הפרשה למס מהרווח לפני מיסים	15.7	35.5
הוצאות בגין הפסדי אשראי מתוך היתרה הממוצעת של האשראי לציבור ^(ב)	1.20	(0.03)
מזה: הוצאות בגין הפרשה קבוצתית מתוך היתרה הממוצעת של האשראי לציבור ^(ב)	1.06	0.15
הכנסות ריבית נטו, ליתרה ממוצעת של נכסים נושאי ריבית (NIM) ^(ג)	2.07	2.08
סך כל ההכנסות לסך כל הנכסים בניהול הקבוצה ^{(ב)(ג)(ד)}	0.62	0.99
סך כל ההוצאות התפעוליות והאחרות לסך כל הנכסים בניהול הקבוצה ^{(ג)(ד)}	0.46	0.52
מדדי איכות אשראי עיקריים:		
שיעור יתרת הפרשה להפסדי אשראי בגין האשראי לציבור מיתרת האשראי לציבור	1.33	1.18
שיעור אשראי לציבור פגום או בפיגור של 90 ימים או יותר מיתרת האשראי לציבור	1.16	1.21
שיעור מחיקות חשבונאיות נטו מאשראי ממוצע לציבור	(0.07)	(0.02)

- (א) הון - בתוספת זכויות שאינן מקנות שליטה והתאמות שונות.
 (ב) סך כל ההכנסות - הכנסות ריבית נטו והכנסות שאינן מריבית.
 (ג) על בסיס שנתי.
 (ד) כולל פעילות חוץ מאזנית.
 (ה) הנכסים הממוצעים הינם סך הנכסים המאזניים המניבים והאחרים.

להלן נתונים עיקריים מדוח רווח והפסד

לשנה שנסתיימה ביום 31 בדצמבר	לשלושה חודשים שהסתיימו ביום 31 במרס	
2019	2019	2020
במיליוני ש"ח		
3,522	1,092	(232)
רווח (הפסד) נקי המיוחס לבעלי מניות הבנק		
8,841	2,120	2,169
הכנסות ריבית, נטו		
609	(18)	860
הוצאות (הכנסות) בגין הפסדי אשראי		
5,081	1,555	246
הכנסות שאינן מריבית		
3,225	809	893
מזה: עמלות		
7,908	1,946	1,803
סך כל הוצאות התפעוליות והאחרות		
4,325	1,136	935
מזה: משכורות והוצאות נלוות		
רווח נקי למניה המיוחס לבעלי מניות הבנק (בש"ח):		
2.37	0.73	(0.16)
רווח (הפסד) נקי בסיסי ומדולל		

להלן נתונים עיקריים מהמאזן

ליום 31 בדצמבר	ליום 31 במרס	
2019	2019	2020
במיליוני ש"ח		
469,134	456,487	532,449
סך כל הנכסים		
76,213	76,380	103,171
מזה: מזומנים ופיקדונות בבנקים		
84,949	79,553	94,012
ניירות ערך		
282,478	277,546	294,486
אשראי לציבור, נטו		
433,260	420,066	495,740
סך כל התחייבויות		
373,644	364,019	418,627
מזה: פיקדונות הציבור		
6,176	4,488	6,172
פיקדונות מבנקים		
19,958	20,951	22,530
אגרות חוב, שטרי התחייבות וכתבי התחייבות נדחים		
35,406	35,940	36,245
הון המיוחס לבעלי מניות הבנק		

מידע צופה פני עתיד בדוח הדיסקטוריון וההנהלה

דוח הדיסקטוריון וההנהלה כולל, בנוסף לנתונים המתייחסים לעבר, גם מידע והערכות המתייחסים לעתיד, המוגדרים בחוק ניירות ערך, התשכ"ח-1968 (להלן - החוק) כ"מידע צופה פני עתיד". מידע צופה פני עתיד מתייחס לאירוע או לעניין עתידיים שהתממשותם אינה ודאית ואינה בשליטתו של הבנק בלבד.

מידע צופה פני עתיד מנוסח בדרך כלל באמצעות מילים או ביטויים כגון "הבנק מאמין", "הבנק צופה", "הבנק מצפה", "הבנק מתכוון", "הבנק מתכנן", "הבנק מעריך", "מדיניות הבנק", "תכניות הבנק", "תחזית הבנק", "צפוי", "אסטרטגיה", "יעדים", "עלול להשיע" וביטויים נוספים המעידים על כך שמדובר בתחזית לעתיד ולא בעובדות עבר.

מידע צופה פני עתיד הנכלל בדוח הדיסקטוריון וההנהלה ונסמך, בין השאר, על תחזיות לעתיד בנושאים שונים הקשורים להתפתחות הכלכלית בארץ ובעולם ובמיוחד לשוקי המטבע ושוקי ההון, לחקיקה, להוראות גורמי פיקוח, להתנהגות המתחרים, להתפתחויות טכנולוגיות ולנושאי כח אדם.

כתוצאה מאי היכולת לחזות בוודאות שאמנם תחזיות אלה תתממשנה ומכך שבפועל האירועים יכולים להיות שונים מאלו שנחזו, קוראי הדוח צריכים להתייחס בזהירות למידע המוגדר כ"צופה פני עתיד", שכן הסתמכות על מידע כאמור כרוכה בסיכונים ובאי ודאות והתוצאות הכספיות והעסקיות העתידיות של קבוצת לאומי עשויות להיות שונות באופן מהותי.

הבנק אינו מתחייב לפרסם עדכון למידע צופה פני עתיד הכלול בדוחות אלה. האמור אינו גורע מחובות הדיווח של הבנק על פי כל דין.

מגמות, תופעות, התפתחויות ושינויים מהותיים התפתחויות עיקריות במשק¹

רקע כללי

הרבעון הראשון של שנת 2020 התאפיין בהתפשטות נגיף הקורונה, אשר החלה בשלהי 2019 בסין, והחלה להשפיע על מרבית מדינות העולם במהלך הרבעון הראשון של 2020. נכון למחצית חודש מאי 2020, למעלה מ-4.7 מיליון אנשים נדבקו, כשליש מתוכם בארה"ב ולמעלה מ-300 אלף נפטרו ברחבי העולם. מרבית הממשלות פעלו בדרך של הטלת סגר, הפסקת חלקים משמעותיים מן הפעילות הכלכלית וטיפול בנפגעי המחלה, תוך הגדלה ניכרת של הוצאות לטיפול באזרחים והעסקים אשר עבודתם הופסקה. הבנקים המרכזיים ברחבי העולם פעלו במגוון של כלים לצורך תמיכה בפעילות הכלכלית, מעבר להורדות הריבית.

המשק העולמי

ב-14 באפריל, 2020, עדכנה קרן המטבע הבינלאומית (IMF), את תחזיותיה לשנת 2020 כאשר היא מדגישה כי "קיימת אי וודאות קיצונית סביב תחזית הצמיחה העולמית". תחזית זו, מתבססת על תרחיש מרכזי לפיו המגיפה דועכת במחצית השנייה של 2020, תוך הסרה הדרגתית של המגבלות. לפי התחזית, תוצר המשק העולמי צפוי להצטמצם בכ-3% בשנת 2020 (לעומת צמיחה בקצב של כ-2.9% בשנת 2019, דהיינו פער שלילי של כ-6% תוצר) תוך התאוששות לקצב צמיחה של כ-5.8% בשנת 2021. כל זאת, בהנחת התייצבות בפעילות הנתמכת באמצעי המדיניות המשמעותיים שננקטים, הן על ידי הממשלות והן על ידי הבנקים המרכזיים. באשר למשקים המובילים, היקף הנזק משמעותי יותר: בארה"ב ובפרט באזור האירו בהם צפויים קצבי צמיחה שליליים, של כ-5.9% ו-7.5%, בהתאמה. משמעות הדבר, פערים שליליים, מול קצבי הצמיחה ב-2019 וכן מול התחזיות ל-2020 טרום המשבר, של כ-8% עד 9%.

צמיחה עולמית/שיעור שינוי ריאלי

מקור: IMF - World economic outlook/April 2020

2019	2020	
2.9%	(3.0)%	עולם
2.3%	(5.9)%	ארה"ב
1.2%	(7.5)%	אזור האירו
0.7%	(5.2)%	יפן
1.4%	(6.5)%	בריטניה
6.1%	1.2%	סין
4.2%	1.9%	הודו

מגפת הקורונה הביאה את הבנקים המרכזיים הגדולים בעולם ליישם מדיניות מוניטרית מרחיבה מאוד, כולל שימוש בכלים מגוונים מעבר לכלי הריבית, התומכים בשווקי ההון והכספים. הבנק המרכזי של ארה"ב, לדוגמה, הוריד את הריבית לטווח של 0.00%-0.25% ופעל באמצעים שונים להרחבה כמותית. בכל המשקים המובילים, הריבית מצויה ברמה אפסית, בחלקם היא אף שלילית ונראה כי לא תעלה בעת הקרובה. גם הריבית לטווח ארוך מצויה ברמות נמוכות מאד ובחלק מהמשקים אף ברמה שלילית.

הצמיחה במשק הישראלי

משבר הקורונה השפיע לשלילה על צמיחת המשק הישראלי כבר ברבעון הראשון של 2020, למרות שהצמצום הניכר בפעילות עד כדי השבתת המשק הישראלי התרחשה לקראת אמצע חודש מרס. שוק העבודה הושפע באופן מיידי מהמשבר ולמעלה ממיליון עובדים ועובדות, המהווים יותר מרבע מסך כל המועסקים, נעדרו מעבודתם ורובם הוצאו לחופשה ללא תשלום.

¹ מקורות הנתונים: פרסומי הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, בנק ישראל, משרד האוצר, הבורסה לניירות ערך, IMF.

ההשפעה על ענפי המשק השונים אינה אחידה - כאשר בחלקם הייתה עצירה מוחלטת בפעילות ובחלקם עצירה חלקית. החזרה לשגרת פעילות, גם אם שונה מהמוכר (לפחות עד מציאת חיסון לנגיף) תושפע מהחלטות שהתקבלו בארץ ובעולם לבלימת ההתפשטות הנגיף והתנהלות הציבור. בנק ישראל העריך, בתחזית מה-6 באפריל, 2020, כי התוצר צפוי לקטון ב-5.3% ב-2020, לאחר קצב צמיחה של כ-3.5% בשנת 2019. זאת, בהנחה שעיקר המגבלות שנועדו למנוע את התפשטות הנגיף יוסרו בהדרגה עד סוף יוני, כך שבמחצית השנייה של השנה, המשק יחזור לפעול ללא הגבלות משמעותיות על התנועה והתעסוקה, ויעבור לתוואי של צמיחה. עם זאת, הבנק המרכזי העריך כי גם לאחר הסרת ההגבלות, ההתאוששות צפויה להיות הדרגתית וכי רק בסוף 2021 צפוי שוק העבודה להתאפיין בהיקף תעסוקה קרוב לזה שאפיין אותו טרם המשבר, כך ששיעור האבטלה ישאר גבוה באופן משמעותי מזה שהיה ערב המשבר.

תקציב המדינה ומימון

ברבעון הראשון של השנה הסתכם הגירעון בתקציב המדינה בכ-13.3 מיליארד ש"ח לעומת גירעון של כ-9.3 מיליארד ש"ח בתקופה המקבילה אשתקד. בחודש מרס החלו להתבטא השפעות משבר הקורונה על התקציב, בעיקר בתחום ההכנסות ממיסים אשר ירדו באופן משמעותי. על רקע העובדה שמאז ראשית השנה, פעלה הממשלה ללא מסגרת תקציב מאושרת, התאפשר לה להוציא 1/12 מתקציב 2019 בכל חודש. לנוכח משבר הקורונה, נדרשה הממשלה להוציא סכומים ניכרים ולפיכך אושר ב-7 באפריל, 2020, תיקון לחוק המאפשר לממשלה להגדיל את ההוצאה מעבר למגבלת התקציב שתוארה לעיל וזאת לצורך מימון ההתמודדות עם המשבר ולמטרה זו בלבד.

בחודש מרס 2020, החליטה הממשלה על שורה של צעדים בהיקף כולל של כ-80 מיליארד ש"ח כדי לסייע למשק להתמודד עם המשבר כמפורט בהמשך.

הגדלת היקף ההוצאות לצורך התמודדות עם צרכי המשק והירידה החדה בצפוייה בהכנסות המדינה כתוצאה מירידת הפעילות הכלכלית, צפויה להביא להגדלת הגירעון באופן משמעותי. על פי הערכת הכלכלנית הראשית במשרד האוצר, מסוף חודש אפריל 2020, הגירעון בתקציב צפוי להסתכם בשנת 2020 ביותר מ-11 אחוזי תוצר (בתרחיש של התאוששות מהירה יחסית).

לצורך גיוון מקורות המימון של הגירעון, גייסה הממשלה בחודשים מרס ואפריל, 2020, כ-10 מיליארד דולר בהנפקות אג"ח לטווח ארוך שביצעה בחו"ל. זאת בהמשך לכ-3 מיליארד דולר אשר גויסו בהנפקת אג"ח שהייתה בחודש ינואר 2020.

סחר חוץ

הגירעון המסחרי של ישראל הסתכם ברבעון הראשון של שנת 2020, בכ-5.2 מיליארד דולר, בהשוואה לגירעון של כ-4.6 מיליארד דולר ברבעון המקביל אשתקד. העלייה בגירעון המסחרי מקורה בצמצום משמעותי יותר ביצוא לעומת הירידה ביבוא (בפרט, קטן היבוא של מוצרי צריכה והשקעה וכן יבוא יהלומים). על רקע משבר הקורונה, ציינה הלמ"ס כי במחצית השנייה של חודש מרס תנועת המטוסים הצטמצמה בצורה נכרת ולסוג הובלה יתכן ויש השפעה על היבוא והיצוא של הסחורות ממדינת ישראל.

שער החליפין ויתרות המט"ח

בשלושת החודשים הראשונים של השנה, פוחת השקל ביחס לדולר בשיעור של כ-3.2% וביחס לאירו הוא פוחת בשיעור של כ-0.6%. במהלך חודש מרס 2020, נרשמה מידת תנודתיות גבוהה בשוק המט"ח ושערו של השקל פוחת והגיע עד ל-3.862 ב-17 במרס. פעילות בנק ישראל, המתוארת בהמשך, פעלה למיתון התנודתיות והתחזקות השקל.

יתרות מטבע החוץ בבנק ישראל עמדו בסוף חודש מרס 2020, על כ-126.0 מיליארד דולר, בדומה לרמתן בסוף חודש דצמבר 2019.

ברבעון הראשון של 2020, רכש בנק ישראל מט"ח בהיקף של כ-6.7 מיליארד דולר. מנגד, ועל רקע השלכות משבר הקורונה על שוק המט"ח, הזרים בנק ישראל אשראי דולרי לטווח קצר למערכת הפיננסית בסך של כ-7.5 מיליארד דולר.

אינפלציה ומדיניות מוניטרית

מדד המחירים לצרכן (המדד "בגנין") ירד ברבעון הראשון של 2020, ב-0.1%, שיעור המצוי מתחת לגבול התחתון של יעד יציבות המחירים (3%-1%) אותו קבעה הממשלה. משבר הקורונה השפיע במידה מועטה על יכולת איסוף הנתונים של הלמ"ס בעת מדידת מדד חודש מרס.

מדד המחירים לצרכן ("הידוע") ירד ברבעון הראשון של השנה ב-0.5%.

במהלך הרבעון הראשון של השנה לא חל שינוי בריבית בנק ישראל והיא עמדה על 0.25%. עם זאת, החל בחודש מרס 2020, לאור החרפת משבר הקורונה, פעל בנק ישראל באמצעות שורה של צעדי מדיניות כדי להעמיק את מידת ההרחבה של המדיניות המוניטרית, לתמוך ביציבות הפיננסית ולהקל על לקוחות המערכת הבנקאית כמפורט בהמשך.

לאור עוצמת הפגיעה בפעילות הכלכלית בישראל, החליטה הוועדה המוניטרית ב-6 באפריל, 2020, על הורדת הריבית מ-0.25% ל-0.1%. הוועדה ציינה כי "תרחיב את השימוש בכלים הקיימים, כולל כלי הריבית, ותוכל להפעיל כלים נוספים, ככל שתעריך שהמשבר מתארך והדבר נדרש כדי להשיג את יעדי המדיניות המוניטרית, ולמתן את הפגיעה הכלכלית שנוצרה כתוצאה מהמשבר.

שוק ההון הישראלי

מדד המניות וניירות הערך הניתנים להמרה ירד בשלושת החודשים הראשונים של השנה ב-20.9% לאחר שעלה בשנת 2019 בכ-17.8%. עיקר ירידות השערים היה בחודש מרס 2020 עם החרפת משבר הקורונה בעולם ובארץ אשר השפיע לשלילה על שוקי ההון בעולם כולו. בחודש אפריל 2020, נרשמו עליות שערים והמדד עלה בכ-11.4%. זאת, בדומה לבורסות מובילות בעולם כאשר ברקע ראשיתן של הקלות בסגר בחלק מהמדינות, כולל ישראל, בעקבות האטה בהתפשטות הנגיף.

מחזור המסחר היומי הממוצע של המניות וניירות הערך הניתנים להמרה ברבעון הראשון של השנה עלה בשיעור של כ-68.5% בהשוואה לממוצע 2019 והסתכם בכ-2,190 מיליארד ש"ח.

שוק אגרות החוב הממשלתיות התאפיין בחודשים ינואר-מרס בירידות שערים, בפרט בחודש מרס, עם החרפת משבר הקורונה ורצון הציבור לממש נכסים פיננסיים בהיקף ניכר. מדד אגרות החוב הממשלתיות צמודות המדד ירד בשיעור של כ-3.0% ואילו מדד אגרות החוב הממשלתיות הלא-צמודות ירד בשיעור של כ-1.1%.

במדד אגרות החוב הלא-ממשלתיות (אג"ח חברות) צמודות המדד, נרשמו ירידות שערים חדות של כ-7.8%, על רקע השבתת הפעילות הכלכלית במשק והחשש מההשפעה הנגזרת על מצב החברות.

בחודש אפריל 2020, רשמו מדדי אגרות החוב הממשלתיות צמודות המדד והלא-צמודות עליות שערים של כ-2.5% ו-1.9%, בהתאמה ואילו מדד אגרות החוב הלא-ממשלתיות (אג"ח חברות) צמודות המדד עלה בכ-3.6%.

תכנית הסיוע של ממשלת ישראל

משבר הקורונה, שגרם לפגיעה כלכלית קשה ומהירה במשקי הבית ובעסקים, הביא את ממשלת ישראל להחליט בחודש מרס 2020, על שורה של צעדים בהיקף כולל של כ-80 מיליארד ש"ח לצורך התמודדות עם המשבר. התכנית כללה בעיקר קרנות הלוואה בערבות מדינה ותמיכה בעצמאים.

תכנית מוניטרית של בנק ישראל

בנק ישראל, פעל החל בחודש מרס 2020, באמצעות שורה של צעדי מדיניות, מעבר להורדת הריבית ל-0.1%, כדי לתמוך בשוקי ההון, לסייע בתמסורת המדיניות המוניטרית ולהקל על לקוחות המערכת הבנקאית, העסקים והצרכנים. בין שאר הפעולות ניתן למנות:

1. פעילות בשוק הפתוח כולל רכישה בשוק המשני של אג"ח ממשלתיות מסוגים שונים ולתקופות שונות לפדיון ב-50 מיליארד ש"ח, על מנת לוודא ששוק האג"ח הממשלתי מתפקד כיאות ומתוך מטרה להקל על תנאי האשראי במשק ולתמוך בפעילות הכלכלית וביציבות הפיננסית.
 2. ביצוע עסקות ריפו עם אג"ח ממשלתי וכן עם אג"ח תאגידיות בדירוג AA ומעלה, ככטוחות, מול מוסדות פיננסיים.
 3. הקלות רגולטוריות שונות לטובת מתן שירותים לציבור.
 4. הפעלת כלי נזילות נוסף בשווקים הפיננסיים, בהיקף של עד 15 מיליארד דולר, אשר נועד לספק נזילות דולרית לבנקים המקומיים.
 5. הפחתת דרישות ההון מהבנקים המסחריים בנקודת אחוז.
 6. הנחייה לדיסקרטיונים של הבנקים לבחון מחדש את מדיניות חלוקת הדיבידנד והרכישה העצמית של מניות בעת הזו.
 7. בנק ישראל הציע לבנקים תכנית של הלוואות בריבית קבועה לטווח של 3 שנים בגובה של 0.1% לצורך הגדלת היצע האשראי לעסקים קטנים וזעירים (היקף התכנית יעמוד על 5 מיליארד ש"ח).
- צעדים אלה של בנק ישראל תמכו בהגברת היציבות בשווקים הפיננסיים ובכך הקלו על הבנק לסייע ללקוחותיו, הן במגזר העסקי והן במגזר משקי הבית.

השפעת משבר הקורונה

הרבעון הראשון של שנת 2020 התאפיין בהתפשטות נגיף הקורונה, אשר החלה בשלהי 2019 בסין, והחלה להשפיע על מרבית מדינות העולם במהלך הרבעון הראשון של 2020. נכון למחצית חודש מאי 2020, למעלה מ-4.7 מיליון אנשים נדבקו, כשליש מתוכם בארה"ב ולמעלה מ-300 אלף נפטרו ברחבי העולם. מרבית הממשלות פעלו בדרך של הטלת סגר, הפסקת חלקים משמעותיים מן הפעילות הכלכלית וטיפול בנפגעי המחלה, תוך הגדלה ניכרת של ההוצאות לטיפול באזרחים והעסקים אשר עבודתם הופסקה. הבנקים המרכזיים ברחבי העולם פעלו במגוון של כלים לצורך תמיכה בפעילות הכלכלית, מעבר להורדות הריבית.

משבר הקורונה הינו אירוע המלווה בחוסר וודאות משמעותית לגבי אורכו ומידת השפעתו. השלכות המשבר על הכלכלה העולמית והמקומית וכן על עסקי הבנק עלולות להיות מהותיות, לרבות בגין עלייה בסיכון האשראי של לווים וקשיי נזילות של לווים, בין היתר על רקע עלייה בשיעורי האבטלה וההאטה בפעילות הכלכלית.

על מנת לאפשר המשכיות עסקית תומכת עסקים, יחידות רבות בלאומי עברו לתצורת עבודה חדשה המשלבת עבודה נרחבת מהבית, ופיצול פיזי של יחידות אורגניות, ובוצעו התאמות בתהליכי עבודה והבקרה. תצורת העבודה החדשה מעלה את החשיפה לסיכונים תפעוליים בדגש על סיכוני סייבר, זמינות מערכות, טעויות אנוש, הונאות, מעילות ודלף מידע. במטרה לוודא כי החשיפה נשארת בגבולות סובלנות הסיכון נקבעו בקרות עסקיות, תהליכיות ומיכוניות המגדרות את הסיכונים. יצוין כי לאורך כל חודשי המשבר, המשיך הבנק לספק את כלל השירותים לקהל לקוחותיו, תוך מתן פתרונות לאתגרי המגיפה.

כתוצאה מהמשבר עלתה רמת החומרה של הסיכון מערכתי עולמי וסיכון מערכתי מקומי ברבעון הראשון לשנת 2020 מ"בינונית" ל"בינונית-גבוהה". הבנק בוחן את יכולתו לעמוד בהתפתחויות שליליות בסביבה המקרו כלכלית באמצעות תרחישי קיצון מערכתיים.

בעקבות משבר הקורונה החליט הפיקוח על הבנקים (במכתב המפקחת על הבנקים מתאריך 29 במרס 2020), להפחית בדרישות הלימות ההון הרגולטורי המזערי. בעקבות זאת, דירקטוריון הבנק החליט ביום 16 באפריל 2020 לקבוע כי יעד הון עצמי רובד 1 הפנימי יעמוד על 9.5% חלף 10.5% וכי הבנק יפסיק, בשלב זה, את חלוקת הדיבידנד ואת המשך ביצוע תכניות הרכישה העצמית של מניות הבנק.

לאור העלייה ברמת הסיכון, הבנק מקפיד לאורך כל תקופת המשבר על תהליכי חיתום אשראי קפדניים. במסגרת זו, חודדו דגשים בהעמדת אשראי בתקופת המשבר והודקו תהליכי החיתום של הבנק, לרבות סמכויות האשראי. במקביל מבוצעות בקרות לניטור שוטף אחר מוקדי סיכון, כאשר לצד ניהול הסיכון הבנק ממשיך לכל אורך תקופת המשבר ללוות ולתמוך בלקוחותיו ולסייע להם להתמודד עם אתגרי המשבר. בעקבות המשבר גדלו ההוצאות להפסדי אשראי והסתכמו ברבעון הראשון של 2020 בסך של 860 מיליון ש"ח. עיקר הגידול הינו בהפרשה הקבוצתית להפסדי אשראי, שחישובה מבוסס על ההרעה באינדיקטורים הכלכליים.

על רקע ההשלכות המהותיות של אירוע נגיף הקורונה והתנודתיות הגבוהה בשווקים הפיננסיים חל בשלהי תקופת הדוח גידול במרווחי האשראי של כלל המוסדות הפיננסיים המקומיים והזרים שאליהם חשוף הבנק. הבנק הגביר את רמת הניטור שלו אחר מוסדות פיננסיים זרים כחלק מאופן ניהול החשיפה למוסדות אלו, והתאים את החשיפה בהתאם לשינויים אותם זיהה בסביבת הסיכון. עיקר החשיפה לבנקים ומוסדות פיננסיים זרים הינה בדירוגי השקעה. הבנק אינו סבור כי בנקים ומוסדות פיננסיים אלו נמצאים ברמת סיכון גבוהה.

במהלך חודש מרס חלו ירידות חדות בשווקי ההון בעולם לצד תנודתיות גבוהה.

בתקופה הנסקרת, חל גידול משמעותי ביתרת פיקדונות הציבור של לקוחות קמעונאיים ועסקיים. עיקרו במטבע ישראלי, חלקו כתוצאה מהסתת כספי הציבור משוק ההון, דבר שהגדיל את יחס ה-LCR (Liquidity Coverage Ratio). לאורך כל התקופה הנסקרת יחס LCR במט"ח ובכלל המטבעות היה גבוה מהדרישה הרגולטורית.

עם התגברות המשבר, חלה התייקרות של עלויות המימון בשוק המט"ח המקומי לצד ירידה חדה ברמת הנזילות של השוק. במהלך חודש מרס בנק ישראל החל להתערב בשוק המט"ח ולספק נזילות דולרית למערכת הבנקאית בישראל באמצעות עסקות החלף (Fx Swap) לתקופות קצרות. פעילות זו נועדה לאפשר למערכת הבנקאית להמשיך ולספק מענה לצורכי הגידור המטבעי של המשקיעים המוסדיים שהלכו וגדלו עם התפתחות המשבר.

מתחילת 2020 הבנק מנהל את החשיפה לשינויים בריבית על בסיס שווי הוגן, תוך התחשבות בחשיפות הריבית בגין ההתחייבויות הפנסיוניות בניכוי נכסי התוכנית. במהלך התקופה הנסקרת ועם התפתחות המשבר בשוקי ההון, חלו שינויים מהותיים בחשיפת השווי לשינויים בריבית בעיקר בשל הגידול במרווחי סיכון האשראי הסחיר, אשר גרמו לירידת שווי תיקי הנוסטרו ולירידת ההתחייבויות הפנסיוניות.

במהלך הרבעון הראשון נרשמו הוצאות מימון שאינן מריבית בסך של 660 מיליון ש"ח (לפני השפעת מס) וקרן הון שלילית מניירות ערך בסך של 632 מיליון ש"ח (לפני השפעת מס). לאחר תאריך המאזן ועד סמוך למועד פרסום הדוח הכספי, חלה עלייה משמעותית בשווי ניירות הערך אשר קיזזה חלק משמעותי מההפסדים ומהירידה בקרן ההון, שנרשמו בתקופה המדווחת.

כמו כן יצוין כי קרן ההון בגין זכויות עובדים ירדה ברבעון הראשון בסך של 2,969 מיליון ש"ח (לפני השפעת מס) על רקע עליית שיעור ריבית ההיוון. לאחר תאריך המאזן ועד סמוך למועד פרסום הדוח הכספי עלתה קרן ההון בגין זכויות עובדים על רקע ירידת ריבית ההיוון.

יובהר כי בתקופה הנוכחית קיימת תנודתיות משמעותית בשוקי ההון בארץ ובעולם בעקבות התמשכות מגפת הקורונה, כך שהתנודתיות בשווי השוק של הנכסים הפיננסיים עלולה להימשך.

במהלך חודש מרס 2020 הוריד הבנק המרכזי של ארה"ב את שיעור הריבית משיעור של 1.75%-1.50% לשיעור של 0.25%-0.00%. במהלך חודש אפריל 2020 הוריד בנק ישראל את שיעור ריבית בנק ישראל משיעור של 0.25% לשיעור של 0.1%. הורדות אלו שבוצעו על רקע משבר הקורונה צפויות לפגוע בהכנסות המימון של הבנק.

הבנק מקפיד, לאורך כל תקופת המשבר, על ניהול סיכונים מוקפד ובחינה מתמדת של האירועים ודרכי הפעולה, על מנת להיערך מבעוד מועד ולהתאים את הפעילות והאסטרטגיה שלו, ככל שיידרש.

חלק מהמידע המובא לעיל הינו "מידע צופה פני עתיד". למשמעות מושג זה והתוצאות הנובעות ממשמעות זו ראה פרק [מידע צופה פני עתיד](#).

שינויים מהותיים בסעיפים בדוחות הכספיים

התוצאות בשלושת החודשים הראשונים של שנת 2020 (להלן - "התקופה המדווחת"), הושפעו מהותית לרעה מההשפעות הישירות והעקיפות הנובעות מהתפשטות נגיף הקורונה. כתוצאה מהאמור בתקופה המדווחת גדלה משמעותית ההוצאה להפסדי אשראי וחלה ירידה משמעותית בשווי הנכסים הפיננסיים בשוקי ההון.

ההפסד הנקי המיוחס לבעלי המניות הסתכם בסך של כ-232 מיליון ש"ח בהשוואה לרווח נקי בסך של כ-1,092 מיליון ש"ח בתקופה המקבילה אשתקד.

התשואה להון בתקופה המדווחת עמדה על שיעור שלילי של כ-2.6% בהשוואה לתשואה חיובית של כ-12.7% בתקופה המקבילה אשתקד (10.1% בנטרול השפעת מכירת לאומי קארד אשתקד).

יחס הון עצמי רוכד 1 לרכיבי סיכון עמד ליום 31 במרס 2020 על שיעור של 10.84%. יחס ההון כולל ליום 31 במרס 2020 עמד על שיעור של 15.02%.

הרווח הכולל לתקופה המדווחת הסתכם לסך של 1,359 מיליון ש"ח בהשוואה לסך של 910 מיליון ש"ח בתקופה המקבילה אשתקד. הפער בין הרווח הכולל לתקופה להפסד הנקי מקורו בעיקר בהתאמות להתחייבויות לעובדים על רקע עליית שיעור ההיוון שקוזז חלקית מהתאמות בגין אגרות חוב זמינות למכירה. התאמות אלה נזקפות ישירות לרווח כולל אחר ובתקופות מאוחרות יותר נזקפות לרווח והפסד.

האשראי לציבור נטו ליום 31 במרס 2020 הסתכם לסך של 294.5 מיליארד ש"ח, גידול בשיעור של 6.1% בהשוואה ליום 31 במרס אשתקד. הגידול באשראי הינו בין היתר על רקע ניצול מסגרות אשראי וגידול בצורכי הנזילות של הלקוחות.

פיקדונות הציבור ליום 31 במרס 2020 הסתכמו לסך של 418.6 מיליארד ש"ח, גידול בשיעור של 15.0% בהשוואה ליום 31 במרס אשתקד. הגידול הינו בין היתר על רקע מעבר של כספים משוק ההון לפיקדונות, וגידול בפיקדונות של גופים מוסדיים.

לפרטים נוספים ראה פרק [המבנה וההתפתחות של הנכסים. ההתחייבויות ההון והלימות ההון](#).

הכנסות הריבית נטו ברבעון הראשון של שנת 2020 עלו בכ-49 מיליון ש"ח, גידול בשיעור של כ-2.3%, לעומת התקופה המקבילה אשתקד. הגידול בהכנסות הריבית נטו נובע בעיקר מגידול ביתרה הממוצעת של האשראי לציבור. הכנסות הריבית הושפעו לרעה ממדד שלילי בשיעור של 0.5% בתקופה המדווחת, ומשיעור שלילי של 0.3% בתקופה המקבילה אשתקד.

ההוצאות בגין הפסדי אשראי לרבעון הראשון של שנת 2020 משקפות שיעור הוצאה של כ-1.20% מהיתרה הממוצעת של האשראי לציבור לעומת שיעור הוצאה שלילי (הכנסות) של כ-0.031% בתקופה המקבילה אשתקד. הגידול המשמעותי בשיעור ההוצאה להפסדי אשראי נובע מהשפעת השינויים בסביבה המקרו כלכלית על רקע התפשטות נגיף הקורונה, וחוסר הוודאות הכלכלית שהתלווה לכך. עיקר הגידול בשלב זה מתבטא בהפרשה הקבוצתית וזאת על רקע החמרה באינדיקטורים הכלכליים העומדים בבסיס חישוב ההפרשה ובעיקר אלו המתייחסים לשיעור אבטלה ולסיכון הגלום בענפי המשק השונים. קשה לקבוע בשלב זה את עומק המשבר ואת השפעת הצעדים הננקטים על ידי הממשלה ובנק ישראל כדי לסייע למשק להיחלץ מהמשבר. הגידול בהפרשה הקבוצתית נועד לתת מענה לגידול האפשרי בהפרשה הפרטנית ברבעונים הבאים, ולהתפתחות שלילית אפשרית בימי הפיגור.

הכנסות (הוצאות) מימון שאינן מריבית ברבעון הראשון של שנת 2020 הסתכמו להוצאה בסך של כ-660 מיליון ש"ח בהשוואה להכנסה בסך של כ-665 מיליון ש"ח בתקופה המקבילה אשתקד (351 מיליון ש"ח ללא השפעת מכירת לאומי קארד אשתקד). התוצאות ברבעון הראשון של שנת 2020 הושפעו לרעה מירידות בשווי השוק של ניירות הערך בתקופה המדווחת ומהשפעת נגזרים והפרשי שער.

יצוין כי לאחר תאריך המאזן ועד סמוך למועד פרסום הדוח הכספי, חלה עלייה משמעותית בשווי ניירות הערך אשר קיזזה חלק משמעותי מההפסדים שנרשמו בתקופה המדווחת.

יובהר כי בתקופה הנוכחית קיימת תנודתיות משמעותית בשוקי ההון בארץ ובעולם בעקבות התמשכות מגפת הקורונה, כך שהתנודתיות בשווי השוק של הנכסים הפיננסיים עלולה להימשך.

חלק מהמידע המובא לעיל הינו "מידע צופה פני עתיד". למשמעות מושג זה והתוצאות הנובעות ממשמעות זו ראה פרק [מידע צופה פני עתיד](#).

העמלות התפעוליות והאחרות עלו בכ-84 מיליון ש"ח ברבעון הראשון של שנת 2020 לעומת התקופה המקבילה אשתקד. הגידול בהכנסות אלו הושפע מהשלכות התפשטות נגיף הקורונה, בעיקר במהלך חודש מרס. התפשטות הנגיף בתקופה המדווחת הגדילה את התנודתיות בשווקים, והובילה לעלייה במחזורי העסקאות. כמו כן עלה הביקוש למט"ח. על רקע זה נרשם גידול בעמלות מניירות ערך, ובעמלות בגין הפרשי המרה בעיקר בקרב לקוחות מוסדיים.

ההוצאות התפעוליות והאחרות ירדו ברבעון הראשון של שנת 2020 לעומת התקופה המקבילה אשתקד בסך של כ-143 מיליון ש"ח, קיטון בשיעור של 7.3%.

הוצאות השכר והנלוות ירדו בכ-201 מיליון ש"ח בעיקר על רקע הפרשות למענקים, בהתחשב בתוצאות הכספיות. ההוצאות התפעוליות האחרות עלו בכ-58 מיליון ש"ח בעיקר על רקע עלויות הקשורות בזכויות עובדים הנזקפות להוצאות התפעוליות וגידול בהוצאות הפחת.

חלקו של התאגיד בחברות כלולות לאחר מס ברבעון הראשון של השנה הסתכם בהפסדים של 14 מיליון ש"ח, בעיקר על רקע הפרשות לירידת ערך בגין השקעה בחברה כלולה שנרשמו ברבעון הראשון של השנה.

הרווח (ההפסד) הבסיסי הנקי למניה המיוחס לבעלי המניות בתקופה המדווחת הסתכם בהפסד של כ-(0.16) ש"ח לעומת רווח של 0.73 ש"ח בתקופה המקבילה אשתקד.

דיבידנד ורכישה עצמית - בהמשך להנחיות בנק ישראל החליט דירקטוריון הבנק בחודש אפריל 2020 להפסיק בשלב זה את חלוקת הדיבידנד ואת המשך ביצוע הרכישה העצמית של מניות הבנק.

התפתחויות מהותיות בהכנסות, בהוצאות וברווח כולל אחר

להלן השינוי ברווח הנקי ברבעון הראשון של 2020 לעומת התקופה המקבילה אשתקד

		לשלושה חודשים שהסתיימו ביום 31 במרס			
		2019	2020		
		השינוי			
באחוזים	במיליוני ש"ח		במיליוני ש"ח		
	2.3	49	2,120	2,169	הכנסות ריבית, נטו
	+	878	(18)	860	הוצאות (הכנסות) בגין הפסדי אשראי
	(84.2)	(1,309)	1,555	246	הכנסות שאינן מריבית
	(7.3)	(143)	1,946	1,803	הוצאות תפעוליות ואחרות
	-	(1,995)	1,747	(248)	רווח (הפסד) לפני מיסים
	-	(660)	621	(39)	הפרשה (הטבה) למס
	-	(1,335)	1,126	(209)	רווח (הפסד) לאחר מס
	41.7	10	(24)	(14)	חלק הבנק בהפסדי חברות כלולות
	(10.0)	(1)	10	9	בניכוי רווח נקי המיוחס לבעלי זכויות שאינן מקנות שליטה
	-	(1,324)	1,092	(232)	רווח (הפסד) נקי המיוחס לבעלי מניות הבנק
			12.7	(2.6)	תשואה להון (באחוזים)
			0.73	(0.16)	רווח (הפסד) בסיסי למניה (ש"ח)

להלן התפתחות הרווח הנקי לפי רבעונים

		2019		2020			
		רבעון ראשון	רבעון שני	רבעון רביעי	רבעון ראשון		
		במיליוני ש"ח					
	2,120	2,466	2,092	2,163	2,169	הכנסות ריבית, נטו	
	(18)	288	181	158	860	הוצאות (הכנסות) בגין הפסדי אשראי	
	1,555	1,194	1,132	1,200	246	הכנסות שאינן מריבית	
	1,946	1,950	1,936	2,076	1,803	הוצאות תפעוליות ואחרות	
	1,747	1,422	1,107	1,129	(248)	רווח (הפסד) לפני מיסים	
	621	499	324	386	(39)	הפרשה (הטבה) למס	
	1,126	923	783	743	(209)	רווח (הפסד) לאחר מס	
	(24)	10	(8)	7	(14)	חלק הבנק ברווחי (הפסדי) חברות כלולות	
	10	10	10	8	9	בניכוי רווח נקי המיוחס לבעלי זכויות שאינן מקנות שליטה	
	1,092	923	765	742	(232)	רווח (הפסד) נקי המיוחס לבעלי מניות הבנק	
	12.7	10.6	8.7	8.7	(2.6)	תשואה להון (באחוזים)	
	0.73	0.62	0.52	0.51	(0.16)	רווח בסיסי למניה (בש"ח)	

הכנסות ריבית, נטו

הכנסות הריבית, נטו של קבוצת לאומי הסתכמו בשלושת החודשים הראשונים של השנה ב-2,169 מיליון ש"ח, בהשוואה ל-2,120 מיליון ש"ח בתקופה המקבילה אשתקד, גידול בשיעור של 2.3%.

הגידול בהכנסות הריבית נטו נובע בעיקר מקיטון בהוצאות על פיקדונות הציבור מעבר לקיטון בהכנסות מאשראי לציבור. הגידול בהכנסות הריבית נטו הינו על אף שבתקופה המדווחת התוצאות הושפעו לרעה מהמדד השלילי בסך של כ-98 מיליון ש"ח בעוד שבתקופה המקבילה אשתקד התוצאות הושפעו לרעה מהמדד בסך של כ-49 מיליון ש"ח.

היחס של הכנסות ריבית, נטו לבין היתרה הממוצעת של נכסים נושאי ריבית (התשוואה נטו על נכסים נושאי ריבית) בשלושת החודשים הראשונים של השנה הינו 2.07% לעומת 2.08% בתקופה המקבילה אשתקד.

פער הריבית הכולל בתקופה המדווחת הינו 1.92% לעומת פער של 1.88% בתקופה המקבילה אשתקד.

להלן נתונים על פערי הריבית בחלוקה למגזרים:

במגזר הממדי פער הריבית בתקופה המדווחת עמד על שיעור של 1.00% לעומת 0.76% בתקופה המקבילה אשתקד. במגזר המט"ח פער הריבית 0.87% לעומת 0.91% בתקופה המקבילה אשתקד. במגזר השקלי הלא צמוד פער הריבית 2.24% לעומת 2.21% בתקופה המקבילה אשתקד.

במהלך חודש מרס 2020 ירדה ריבית הפד לשיעור של 0.25% ולאחר תאריך המאזן ירדה ריבית בנק ישראל לשיעור של 0.1%. ירידות אלו צפויות להשפיע לרעה על הכנסות הריבית ברבעונים הבאים.

חלק מהמידע המובא לעיל הינו "מידע צופה פני עתיד". למשמעות מושג זה והתוצאות הנובעות ממשמעות זו ראה פרק [מידע צופה פני עתיד](#).

למידע נוסף בנוגע להכנסות והוצאות ריבית ראה נספח 1 - [שיעורי הכנסות והוצאות וניתוח השינויים בהכנסות והוצאות ריבית](#).

הוצאות בגין הפסדי אשראי

		לשלושה חודשים שהסתיימו ביום 31 במרס		
		2020	2019	השינוי
		במיליוני ש"ח		במיליוני ש"ח
				באחוזים
	הוצאה (הכנסה) פרטנית בגין הפסדי אשראי	104	(124)	228
	הוצאה קבוצתית בגין הפסדי אשראי	756	106	650
	סך כל ההוצאה (ההכנסה) בגין הפסדי אשראי	860	(18)	878
מזה:				
	הוצאות (הכנסות) להפסדי אשראי בגין סיכון אשראי מסחרי	739	(22)	761
	הוצאות (הכנסות) להפסדי אשראי בגין סיכון אשראי לדיור	31	(9)	40
	הוצאות להפסדי אשראי בגין סיכון אשראי פרטי אחר	87	14	73
	הוצאות (הכנסות) להפסדי אשראי בגין סיכון אשראי לבנקים וממשלות	3	(1)	4
	סך כל ההוצאה (ההכנסה) בגין הפסדי אשראי	860	(18)	878
יחסים באחוזים:				
	שיעור ההוצאה (ההכנסה) הפרטנית בגין הפסדי אשראי מהיתרה הממוצעת של האשראי לציבור ^(א)	0.14	(0.18)	0.32
	שיעור ההוצאה (ההכנסה) להפסדי אשראי מהיתרה הממוצעת של האשראי לציבור ^(א)	1.20	(0.03)	1.23
	שיעור המחיקות נטו בגין אשראי לציבור מהיתרה הממוצעת של האשראי לציבור	(0.07)	(0.02)	(0.05)
	שיעור המחיקות נטו בגין אשראי לציבור מיתרת ההפרשה להפסדי אשראי בגין אשראי לציבור	(4.96)	(1.87)	(3.09)

(א) על בסיס שנתי.

התפתחות הוצאות בגין הפסדי אשראי לפי רבעונים

				2019	2020		
				רבעון רביעי	רבעון ראשון	רבעון ראשון	רבעון ראשון
				רבעון שלישי	רבעון שני	רבעון ראשון	רבעון ראשון
במיליוני ש"ח							
הוצאה (הכנסה) פרטנית בגין הפסדי אשראי				42	68	73	(124)
הוצאה קבוצתית בגין הפסדי אשראי				116	113	215	106
סך כל הוצאה (ההכנסה) בגין הפסדי אשראי				158	181	288	(18)
מזה:							
הוצאות (הכנסות) להפסדי אשראי בגין סיכון אשראי מסחרי				127	147	202	(22)
הוצאות (הכנסות) להפסדי אשראי בגין סיכון אשראי לדיור				8	(2)	25	(9)
הוצאות להפסדי אשראי בגין סיכון אשראי פרטי אחר				22	38	60	14
הוצאות (הכנסות) להפסדי אשראי בגין סיכון אשראי לבנקים וממשלות				1	(2)	1	(1)
סך כל הוצאה (ההכנסה) בגין הפסדי אשראי				158	181	288	(18)
יחסים באחוזים:							
שיעור הוצאה (ההכנסה) הפרטנית בגין הפסדי אשראי מהיתרה הממוצעת של האשראי לציבור ^(א)				0.06	0.10	0.10	(0.18)
שיעור הוצאה (ההכנסה) להפסדי אשראי מהיתרה הרשומה הממוצעת של האשראי לציבור ^(א)				0.23	0.26	0.41	(0.03)
שיעור המחיקות נטו בגין אשראי לציבור מהיתרה הממוצעת של האשראי לציבור				(0.06)	(0.08)	(0.07)	(0.02)
שיעור המחיקות נטו בגין אשראי לציבור מיתרת ההפרשה להפסדי אשראי בגין אשראי לציבור				(4.90)	(7.30)	(6.05)	(1.87)

(א) על בסיס שנתי.

למידע נוסף בנוגע להוצאות הפסדי אשראי ראה [ביאור 6 וביאור 13](#).

בעקבות משבר הקורונה גדלו הוצאות להפסדי אשראי בעיקר בגין האשראי המסחרי שכולל בתוכו את האשראי לעסקים קטנים וזעירים, אשראי לעסקים בינוניים ועסקים גדולים. הגידול הינו בהוצאה הקבוצתית בגין הפסדי אשראי כתוצאה מהרעה באינדיקטורים הכלכליים המשמשים לחישוב שיעור הוצאה להפסדי אשראי, המבטאת גידול בסיכון האשראי בענפי המשק השונים שצפויים להיפגע מהרעת המצב במשק הישראלי.

הכנסות שאינן מריבית

				לשלושה חודשים שהסתיימו ביום 31 במרס			
				2019	2020		
				השני	השני	במיליוני ש"ח	במיליוני ש"ח
				במיליוני ש"ח	במיליוני ש"ח	באחוזים	באחוזים
הכנסות (הוצאות) מימון שאינן מריבית				665	(660)	-	-
עמלות				809	893	10.4	84
הכנסות אחרות				81	13	(84.0)	(68)
סך הכל				1,555	246	(84.2)	(1,309)

התפתחות הכנסות שאינן מריבית לפי רבעונים

		2019		2020	
רבעון ראשון	רבעון שני	רבעון שלישי	רבעון רביעי	רבעון ראשון	רבעון ראשון
במיליוני ש"ח					
665	333	305	383	(660)	(הוצאות) הכנסות מימון שאינן מריבית
809	817	800	799	893	עמלות
81	44	27	18	13	הכנסות אחרות
1,555	1,194	1,132	1,200	246	סך הכל

לאור ההפסדים משוק ההון בתקופה המדווחת, משקל ההכנסות שאינן מריבית מסך כל ההכנסות (קרי, הכנסות מריבית, נטו והכנסות שאינן מריבית) ברבעון הראשון של השנה עמד על שיעור של 10.2% לעומת 42.3% בתקופה המקבילה אשתקד ו-36.5% בכל שנת 2019.

להלן פירוט הכנסות מימון שאינן מריבית

		לשלושה חודשים שהסתיימו ביום 31 במרס	
	השינוי	2019	2020
	במיליוני ש"ח		במיליוני ש"ח
הכנסות (הוצאות) נטו בגין מכשירים נגזרים והפרשי שער, נטו בגין פעילויות שאינן למטרות מסחר	-	219	(527)
רווחים ממכירת אג"ח זמינות למכירה, נטו	+	2	134
רווחים (הפסדים) ודיבידנד ממניות שאינן למסחר	-	60	(206)
רווחים (הפסדים) ממכירת מניות של חברות מוחזקות ^(ב)	-	314	(2)
הכנסות (הוצאות) נטו בגין מכשירים נגזרים בגין פעילויות למטרות מסחר	-	25	(26)
רווחים (הפסדים) שמומשו ושטרם מומשו מהתאמות לשווי הוגן של אג"ח ומניות למסחר, נטו ^(א)	-	45	(33)
סך הכל	-	665	(660)

(א) רווחים שמומשו ושטרם מומשו מהתאמות לשווי הוגן של אג"ח ומניות למסחר, נטו כוללים בעיקר השפעת הפרשי שער.
 (ב) בשלושת החודשים הראשונים בשנת 2019 כולל רווח ממכירת לאומי קארד בסך של 314 מיליון ש"ח (לפני השפעת המס).

להלן פירוט הכנסות מימון שאינן מריבית לפי רבעונים

		2019		2020	
רבעון ראשון	רבעון שני	רבעון שלישי	רבעון רביעי	רבעון ראשון	רבעון ראשון
במיליוני ש"ח					
219	73	285	132	(527)	(הוצאות) הכנסות נטו בגין מכשירים נגזרים והפרשי שער, נטו בגין פעילויות שאינן למטרות מסחר
2	32	118	39	134	רווחים ממכירת אג"ח זמינות למכירה, נטו
60	60	(27)	92	(206)	רווחים (הפסדים) ודיבידנד ממניות שאינן למסחר
314	70	(97)	-	(2)	רווחים (הפסדים) ממכירת מניות של חברות מוחזקות
-	-	15	-	-	רווחים בגין הלוואות שנמכרו, נטו
25	78	(53)	98	(26)	הכנסות (הוצאות) נטו בגין מכשירים נגזרים בגין פעילויות למטרות מסחר
45	20	64	22	(33)	רווחים (הפסדים) שמומשו ושטרם מומשו מהתאמות לשווי הוגן של אג"ח ומניות למסחר, נטו ^(א)
665	333	305	383	(660)	סך הכל

(א) רווחים (הפסדים) שמומשו ושטרם מומשו מהתאמות לשווי הוגן של אג"ח ומניות למסחר, נטו כוללים גם השפעת הפרשי שער.

ההפסדים בגין מכשירים נגזרים והפרשי שער נטו וכן ההפסדים מתיק ניירות הערך שאינן למסחר ובתיק למסחר, נגרמו כתוצאה מירידות שווי השוק וירידות השערים החדות שהיו בסוף הרבעון כתוצאה מהתפרצות מגפת הקורונה. יצוין כי לאחר תאריך המאזן חלה עלייה בשווי ניירות הערך כאמור בפרק [שינויים מהותיים בסעיפים בדוחות הכספיים](#).

להלן פירוט העמלות

		לשלושה חודשים שהסתיימו ביום 31 במרס		
		2019	2020	השינוי
במיליוני ש"ח	במיליוני ש"ח			באחוזים
ניהול חשבון	172	175	(3)	(1.7)
פעילות בניירות ערך ובמכשירים נגזרים מסוימים	198	160	38	23.8
כרטיסי אשראי	85	71	14	19.7
טיפול באשראי	43	55	(12)	(21.8)
עמלות הפצת מוצרים פיננסיים	72	70	2	2.9
הפרשי המרה	137	91	46	50.5
עמלות מעסקי מימון	108	109	(1)	(0.9)
עמלות אחרות	78	78	-	-
סך כל העמלות	893	809	84	10.4

להלן פירוט העמלות לפי רבעונים

		2019			2020	
רבעון ראשון	רבעון שני	רבעון שלישי	רבעון רביעי	רבעון ראשון	במיליוני ש"ח	
175	172	172	171	172	ניהול חשבון	
160	158	163	156	198	פעילות בניירות ערך ובמכשירים נגזרים מסוימים	
71	85	74	80	85	כרטיסי אשראי	
55	45	44	53	43	טיפול באשראי	
70	76	76	74	72	עמלות הפצת מוצרים פיננסיים	
91	91	91	88	137	הפרשי המרה	
109	114	103	105	108	עמלות מעסקי מימון	
78	76	77	72	78	עמלות אחרות	
809	817	800	799	893	סך כל העמלות	

כתוצאה מגידול הפעילות בשוק ההון ברבעון השנה חל גידול בעמלות מפעילות בניירות ערך ובמכשירים נגזרים מסוימים ומפרשי המרה לאור פעילות ענפה במט"ח של לקוחות הבנק ברבעון הראשון.

להלן פירוט ההכנסות האחרות

		לשלושה חודשים שהסתיימו ביום 31 במרס		
		2019	2020	השינוי
		במיליוני ש"ח		במיליוני ש"ח
רווחים (הפסדים) מיעודה לפיצויים	(3)	8	(11)	-
הכנסות אחרות כולל מכירת בניינים וציוד	16	73	(57)	(78.1)
סך הכל	13	81	(68)	(84.0)

להלן פירוט ההכנסות האחרות לפי רבעונים

		2019		2020	
		רבעון ראשון	רבעון רביעי	רבעון שלישי	רבעון שני
		במיליוני ש"ח			
רווחים (הפסדים) מיעודה לפיצויים	(3)	2	3	9	8
הכנסות אחרות כולל מכירת בניינים וציוד	16	16	24	35	73
סך הכל	13	18	27	44	81

הוצאות תפעוליות ואחרות

		לשלושה חודשים שהסתיימו ביום 31 במרס		
		2019	2020	השינוי
		במיליוני ש"ח		במיליוני ש"ח
משכורות והוצאות נלוות	935	1,136	(201)	(17.7)
פחת והפחתות	180	148	32	21.6
הוצאות אחזקת בניינים וציוד	228	227	1	0.4
הוצאות אחרות	460	435	25	5.7
סך כל ההוצאות התפעוליות והאחרות	1,803	1,946	(143)	(7.3)

הוצאות תפעוליות ואחרות לפי רבעונים

		2019		2020	
		רבעון ראשון	רבעון רביעי	רבעון שלישי	רבעון שני
		במיליוני ש"ח			
משכורות והוצאות נלוות	935	1,021	1,043	1,125	1,136
פחת והפחתות	180	153	152	147	148
הוצאות אחזקת בניינים וציוד	228	244	227	223	227
הוצאות אחרות	460	658	514	455	435
סך כל ההוצאות התפעוליות והאחרות	1,803	2,076	1,936	1,950	1,946

ההוצאות התפעוליות והאחרות בשלושת החודשים הראשונים של שנת 2020 מהוות 74.7% מסך כל ההכנסות לעומת 53.0% בתקופה המקבילה אשתקד ו-56.8% בכל שנת 2019.

סך כל הוצאות התפעוליות והאחרות (במונחים שנתיים) מהווה 1.36% מסך כל המאזן, לעומת 1.72% בתקופה המקבילה אשתקד ולעומת 1.69% בכל שנת 2019.

הוצאות השכר ירדו בהשוואה לתקופה מקבילה אשתקד בעיקר על רקע הפרשות למענקים.

העלייה בהוצאות האחרות הינה בעיקר על רקע עלויות הקשורות בזכויות עובדים הנזקפות להוצאות התפעוליות וגידול בהוצאות הפחת. בהקשר זה יצוין כי לא היו לבנק הוצאות תפעוליות מהותיות בעקבות התמודדות עם אירוע נגיף הקורונה.

הוצאות שכר

		לשלושה חודשים שהסתיימו ביום 31 במרס	
		2019	2020
במיליוני ש"ח	באחוזים	השינוי	במיליוני ש"ח
שכר ונלוות		1,055	855
הוצאות פנסיה, פיצויים ופרישה		81	80
סך הכל הוצאות שכר		1,136	935

הוצאות שכר לפי רבעונים

		2019			2020
רבעון ראשון	רבעון שני	רבעון שלישי	רבעון רביעי	רבעון ראשון	
במיליוני ש"ח					
שכר ונלוות	1,055	1,035	953	926	855
הוצאות פנסיה, פיצויים ופרישה	81	90	90	95	80
סך הכל הוצאות שכר	1,136	1,125	1,043	1,021	935

הוצאות מס

ההפרשה למס על הרווח של קבוצת לאומי הסתכמה בתקופה המדווחת בהכנסה של 39 מיליון ש"ח, בהשוואה להוצאה של 621 מיליון ש"ח בתקופה המקבילה אשתקד. שיעור ההפרשה למס הנמוך בתקופה המדווחת נובע מהתוצאה הנמוכה, שביחס אליה השפעת הוצאות הלא מוכרות והפרשי העיתוי בין הוצאה החשבונאית להוצאה לצורך מס משמעותית יותר.

להלן תמצית דוח על הרווח הכולל:

הרווח הכולל לתקופה המדווחת הסתכם לסך של 1,359 מיליון ש"ח בהשוואה לסך של 910 מיליון ש"ח בתקופה המקבילה אשתקד. הפער בין הרווח הכולל לתקופה להפסד הנקי מקורו בעיקר בהתאמות להתחייבויות לעובדים על רקע עליית שיעור ההיוון בסך של 2,969 מיליון ש"ח (לפני השפעת המס) שקוזז חלקית מהתאמות בגין אגרות חוב זמינות למכירה בסך של כ-632 מיליון ש"ח (לפני השפעת המס). התאמות אלה נזקפות ישירות לרווח כולל אחר ובתקופות מאוחרות יותר נזקפות לרווח והפסד.

לאחר תאריך המאזן ועד סמוך למועד פרסום הדוח הכספי, חלה עלייה משמעותית בשווי ניירות הערך אשר קיזזה חלק משמעותי מההפסדים שנרשמו בתקופה המדווחת וכן עלתה קרן ההון בגין זכויות עובדים על רקע ירידת ריבית ההיוון.

יובהר כי בתקופה הנוכחית קיימת תנודתיות משמעותית בשוקי ההון בארץ ובעולם בעקבות התמשכות מגפת הקורונה, כך שהתנודתיות בשווי השוק של הנכסים הפיננסיים עלולה להימשך.

חלק מהמידע המובא לעיל הינו "מידע צופה פני עתיד". למשמעות מושג זה והתוצאות הנובעות ממשמעות זו ראה פרק [מידע צופה פני עתיד](#).

שינויים ברווח (הפסד) כולל אחר מצטבר לתקופה של שלושה חודשים שהסתיימו ביום 31 במרס 2020 ו-2019

רווח (הפסד) כולל אחר לפני ייחוס לבעלי זכויות שאינן מקנות שליטה							
רווח (הפסד) כולל אחר המיוחס לבעלי זכויות שאינן מקנות שליטה	רווח (הפסד) כולל אחר המיוחס לבעלי זכויות שאינן מקנות שליטה	סך הכל	חלק הבנק ברווח (הפסד) כולל אחר של חברות מוחזקות המטופלות לפי שיטת השווי המאזני		רווחים (הפסדים) נטו בגין גידורי תזרים מזומנים	התאמות מתרגום נטו לאחר השפעת גידורים ⁽²⁾	התאמות בגין הצגת אגרות חוב (2018 - ניירות ערך) זמינות למכירה לפי שווי הוגן
			התאמות בגין הטבות לעובדים ⁽¹⁾	התאמות בגין הטבות לעובדים ⁽¹⁾			
							במיליוני ש"ח
							יתרה ליום 31 בדצמבר 2018
(2,132)	(30)	(2,162)	(1,763)	(9)	-	(73)	(317)
(201)	(7)	(208)	(540)	3	-	(53)	382
							השפעה מצטברת בגין היישום לראשונה של כללי החשבונאות המקובלים בארה"ב ⁽¹⁾
(27)	-	(27)	-	-	-	-	(27)
							מכירת מניות בחברות בנות לבעלי זכויות שאינן מקנות שליטה
19	4	23	23	-	-	-	-
(2,341)	(33)	(2,374)	(2,280)	(6)	-	(126)	38
							יתרה ליום 31 בדצמבר 2019
(3,495)	(43)	(3,538)	(3,948)	(13)	(2)	(199)	624
1,591	25	1,616	1,960	(3)	31	44	(416)
							יתרה ליום 31 במרס 2020
(1,904)	(18)	(1,922)	(1,988)	(16)	29	(155)	208

[ראה הערות כעמוד הבא](#)

המבנה וההתפתחות של הנכסים, ההתחייבויות, ההון והלימות ההון

המאזן של קבוצת לאומי הסתכם ב-31 במרס 2020 ב-532.4 מיליארד ש"ח בהשוואה ל-469.1 מיליארד ש"ח לסוף 2019 - גידול של 13.5%, ובהשוואה למרס 2019 גידול של 16.6%.

ערך הנכסים הנקובים במטבע חוץ והצמודים למטבע חוץ מסך מאזן הקבוצה הינו כ-129.2 מיליארד ש"ח, כ-24.3% מסך הנכסים. ברבעון הראשון של 2020 פחת השקל ביחס לדולר של ארה"ב ב-3.2%, פחת ביחס לאירו ב-0.6% ויוסף ביחס לליש"ט ב-3.5%. השינוי בשערי החליפין של השקל מול כלל מטבעות החוץ תרם לעלייה בשיעור של כ-0.5% בסך כל המאזן של הקבוצה.

סך כל הנכסים בניהול הקבוצה - סך כל המאזן וכן תיקי ניירות ערך של הלקוחות וקופות גמל וקרנות השתלמות לגביהם ניתנים שירותי ניהול תפעולי וניהול פיקדון, מסתכמים בכ-1,558 מיליארד ש"ח ב-31 במרס 2020, בהשוואה לסך של כ-1,621 מיליארד ש"ח בסוף 2019.

1. להלן ההתפתחות בסעיפי המאזן העיקריים

	31 במרס		השינוי	
	2020	2019	מדצמבר 2019	ממרס 2019
	במיליוני ש"ח			
סך כל המאזן	532,449	469,134	13.5	16.6
מזומנים ופיקדונות בבנקים	103,171	76,213	35.4	35.1
ניירות ערך	94,012	84,949	10.7	18.2
אשראי לציבור, נטו	294,486	282,478	4.3	6.1
בניינים וציוד	2,956	3,043	(2.9)	3.2
פיקדונות הציבור	418,627	373,644	12.0	15.0
פיקדונות מבנקים	6,172	6,176	(0.1)	37.5
אגרות חוב, שטרי התחייבות וכתבי התחייבות נדחים	22,530	19,958	12.9	7.5
הון המיוחס לבעלי מניות הבנק	36,245	35,406	2.4	0.8

2. להלן התפתחות בסעיפים חוץ מאזניים עיקריים

	31 במרס		השינוי	
	2020	2019	מדצמבר 2019	ממרס 2019
	במיליוני ש"ח			
אשראי תעודות, נטו	992	727	36.5	(31.1)
ערבויות להבטחת אשראי, נטו	5,034	5,219	(3.5)	(1.7)
ערבויות לרוכשי דירות, נטו	20,945	21,230	(1.3)	11.6
ערבויות והתחייבויות אחרות, נטו	16,173	16,099	0.5	0.2
מכשירים נגזרים ^(א)	853,658	763,365	11.8	15.5
אופציות מכל הסוגים	219,016	218,622	0.2	(1.5)

(א) כולל עסקאות "פורוורד", חוזי החלפות פיננסיות, swaps, futures ונגזרי אשראי.

למידע נוסף ראה [ביאור 11](#).

האשראי לציבור, נטו

האשראי לציבור נטו בקבוצת לאומי, הסתכם ב-31 במרס 2020 לסך של כ-294.5 מיליארד ש"ח בהשוואה לסך של כ-277.5 מיליארד ש"ח ליום 31 במרס 2019, גידול בשיעור של כ-6.1% ובהשוואה לסך של כ-282.5 מיליארד ש"ח בסוף 2019, גידול בשיעור של כ-4.3%.

הגידול ביתרת האשראי לציבור ברבעון הנוכחי הושפע מהותית ממשבר הקורונה אשר העלה את הביקוש לאשראי לקראת תום הרבעון בעיקר על רקע ניצול מסגרות אשראי וגידול בצורכי הנזילות של הלקוחות. יצויין כי לאחר תאריך המאזן חלק מהאשראים שניתנו במהלך הרבעון הראשון נפרעו, על רקע השחרור ההדרגתי של הסגר שהוטל על המשק והחזרה ההדרגתית לפעילות עסקית.

בנוסף לאשראי לציבור משקיעה הקבוצה בניירות ערך של חברות המסתכמים ב-31 במרס 2020 ב-19,326 מיליון ש"ח בהשוואה ל-18,141 מיליון ש"ח בסוף 2019, והמגלמים גם הם סיכוני אשראי.

משבר הקורונה

עם פרוץ משבר הקורונה, הבנק נערך באמצעים שונים לתת שירות ללקוחותיו, גם במסגרת עבודה מהבית. במשך כל התקופה, ניתן שירות רציף לכלל הלקוחות. כמו כן, בוצעו התאמות למוצרים הבנקאיים בהתאם למאפייני התקופה הייחודיים.

החשש של הלקוחות, בעיקר ביחס לאשראי המסחרי, מהשלכות המשבר וחוסר הוודאות באשר לעיתוי וקצב החזרה לשגרה, הביאו רבים מן הלקוחות לבקש אשראי או דחיית חלויות. הבנק העמיד אשראים במסגרת הקרן בערבות מדינה להלוואות לעסקים, נתן אפשרות להקפאת תשלומים (גרייס) בהלוואות משכנתא וכן אפשרות לדחיית פירעונות לתקופה מוגבלת בהלוואות ללקוחות הפרטיים והמסחריים. עד לסמוך לתאריך פרסום הדוח הכספי העמיד הבנק במסגרת הקרן בערבות מדינה להלוואות לעסקים כ-2.6 מיליארד ש"ח. האשראי הועמד ברובו לאחר תאריך הדוח הכספי.

כמו כן, הבנק המשיך לקיים קשר רציף עם לקוחותיו בכדי ללוות אותם בתקופה זו בצורה מיטבית.

להלן התפתחות האשראי לציבור, לאחר הפרשה להפסדי אשראי לפי ענפי משק עיקריים

שינוי ללא השפעת הפרשי שער	31 בדצמבר		31 במרס		
	2019	השינוי	2019	2020	
	באחוזים	במיליוני ש"ח		במיליוני ש"ח	
1.4	1.4	1,176	83,954	85,130	אנשים פרטיים - הלוואות לדיור
(3.5)	(3.4)	(924)	27,398	26,474	אנשים פרטיים - אחר
3.5	3.9	2,404	62,187	64,591	בינוי ונדל"ן
7.4	7.5	2,122	28,212	30,334	מסחרי
15.2	16.0	3,216	20,134	23,350	תעשייה
5.8	6.6	4,014	60,593	64,607	אחר
3.9	4.3	12,008	282,478	294,486	סך הכל

למידע נוסף בנוגע להתפתחות האשראי וסיכוני האשראי לפי ענפי משק ראה פרק [סיכוני אשראי](#).

סיכון אשראי בעייתי

להלן סיכון אשראי בעייתי לאחר הפרשות פרטניות וקבוצתיות

31 בדצמבר		31 במרס			
2019		2020			
סך הכל	חוץ מאזני	מאזני	סך הכל	חוץ מאזני	מאזני
במיליוני ש"ח					
2,250	253	1,997	2,108	155	1,953
441	108	333	474	51	423
2,377	271	2,106	2,525	243	2,282
5,068	632	4,436	5,107	449	4,658

31 בדצמבר		31 במרס			
2019		2020			
במיליוני ש"ח					
4,920		5,158			סיכון אשראי בעייתי מסחרי
1,460		1,450			סיכון אשראי בעייתי קמעונאי
6,380		6,608			סך הכל
1,312		1,501			יתרת ההפרשה להפסדי אשראי
5,068		5,107			אשראי בעייתי לאחר הפרשה להפסדי אשראי

למידע נוסף בנוגע לאשראי בעייתי ראה פרק [סיכונים אשראי וכיבוד 13](#).

לפרטים בדבר הנחיות הפיקוח על הבנקים במסגרת ההתמודדות עם נגיף הקורונה, ראה [כיבוד 1.ב.4](#).

ניירות ערך

השקעות הקבוצה בניירות ערך ב-31 במרס 2020 הסתכמו ב-94.0 מיליארד ש"ח, בהשוואה ל-84.9 מיליארד ש"ח בסוף 2019, גידול של 10.7%.

ניירות הערך בקבוצה מסווגים לארבע קטגוריות: ניירות ערך למסחר, מניות שאינן למסחר, אגרות חוב זמינות למכירה ואגרות חוב מוחזקות לפדיון.

סיווג נייר ערך הנרכש על ידי הבנק לתיק ניירות ערך למסחר, לאגרות חוב זמינות למכירה, למניות שאינן למסחר או לתיק אגרות חוב מוחזקות לפדיון מתבצע במועד רכישתו ונעשה בהתאם לכוונת הבנק לשימוש בנייר. ניירות שנרכשים לצורכי מסחר (או במטרה לגדר רכיבים אחרים של התיק למסחר), לצורכי עשיית שוק או במסגרת חדר עסקאות, מסווגים לתיק ניירות ערך למסחר. ניירות הנרכשים במסגרת ניהול הנכסים וההתחייבויות של הבנק מסווגים בתיק הזמין למכירה או כמניות שאינן למסחר (החל מיום 1 בינואר 2019). אגרות חוב הנרכשות על מנת להחזיקן עד לפדיון מסווגות בתיק המוחזק לפדיון.

ניירות ערך למסחר מוצגים במאזן לפי שווי הוגן, וההפרש בין השווי ההוגן לעלות המופחתת נזקף לדוח רווח והפסד. אגרות חוב זמינות למכירה מוצגות במאזן לפי שווי הוגן, וההפרש בין השווי ההוגן לעלות המופחתת מוצג בסעיף נפרד בהון ברווח כולל אחר שנקרא "התאמות בגין הצגת ניירות ערך זמינים למכירה לפי שווי הוגן" בניכוי המס המתייחס. החל מיום 1 בינואר 2019 מניות שאינן למסחר שיש להן שווי הוגן זמין מוצגות במאזן לפי שווי הוגן וההפרש בין השווי ההוגן לעלות המופחתת מוצג בסעיף נפרד במסגרת הכנסות מימון שאינן מריבית ברווח והפסד ונקרא "רווחים (הפסדים) נטו שטרם מומשו ממניות שאינן למסחר". בכל מקרה שבו קיימת ירידת ערך שהינה בעלת אופי אחר מזמני ההפרש נזקף לרווח והפסד. אגרות חוב מוחזקות לפדיון מוצגות במאזן לפי עלות מופחתת.

במהלך הרבעון הראשון של שנת 2020 נרשמה תנועה שלילית בקרן ההון מניירות ערך בסך של 632 מיליון ש"ח (לפני השפעת מס). לאחר תאריך המאזן ועד סמוך למועד פרסום הדוח הכספי, חלה עלייה משמעותית בשווי ניירות הערך אשר קיזזה חלק משמעותי מההפסדים שנרשמו בתקופה המדווחת.

יובהר כי בתקופה הנוכחית קיימת תנודתיות משמעותית בשוקי ההון בארץ ובעולם בעקבות התמשכות מגפת הקורונה, כך שהתנודתיות בשווי השוק של הנכסים הפיננסיים עלולה להימשך.

חלק מהמידע המובא לעיל הינו "מידע צופה פני עתיד". למשמעות מושג זה והוצאות הנובעות ממשמעות זו ראה פרק [מידע צופה פני עתיד](#).

להלן סיווג סעיף ניירות הערך במאזן המאוחד

31 בדצמבר 2019						31 במרס 2020			
אגרות חוב		אגרות חוב		אגרות חוב		אגרות חוב		אגרות חוב	
ניירות ערך	מניות לא למסחר ^(א)	מניות לא למסחר ^(א)	מחזקות לפדיון	מחזקות לפדיון	מחזקות לפדיון	מחזקות לפדיון	מחזקות לפדיון	מחזקות לפדיון	מחזקות לפדיון
סך הכל	סך הכל	סך הכל	סך הכל	סך הכל	סך הכל	סך הכל	סך הכל	סך הכל	סך הכל
במיליוני ש"ח									
אגרות חוב									
38,927	2,715	33,132	3,080	50,365	10,967	35,726	3,672	של ממשלת ישראל	
18,334	213	18,121	-	12,507	316	12,191	-	של ממשלות זרות ^(א)	
101	101	-	-	638	620	18	-	של מוסדות פיננסיים בישראל	
9,798	201	9,597	-	9,971	217	9,754	-	של מוסדות פיננסיים זרים ^(א)	
9,445	154	7,748	1,543	10,462	131	8,112	2,219	מגובי נכסים (ABS) או מגובי משכנתאות (MBS)	
193	53	140	-	308	105	203	-	של אחרים בישראל	
4,439	87	3,530	822	6,238	61	5,423	754	של אחרים זרים	
3,712	-	3,712		3,523	7	3,516		מניות וקרנות נאמנות	
84,949	3,524	3,712	72,268	5,445	94,012	12,424	3,516	71,427	6,645
סך כל ניירות הערך									

- (א) כולל רווחים שטרם מומשו מהתאמות לשווי הוגן בסך 826 מיליון ש"ח שנרשמו ברווח כולל אחר (31 בדצמבר 2019 - 1,090 מיליון ש"ח).
 (ב) כולל רווחים (הפסדים) שטרם מומשו מהתאמות לשווי הוגן בסך (50) מיליון ש"ח שנרשמו ברווח והפסד (31 בדצמבר 2019 - 25 מיליון ש"ח).
 (ג) מזה: ממשלת ארה"ב בסך 7,085 מיליון ש"ח (31 בדצמבר 2019 - 12,690 מיליון ש"ח).
 (ד) מרבית אגרות החוב של מוסדות פיננסיים זרים הינם מסוג supranational או עם גיבוי מדינות.

ליום 31 במרס 2020 כ-76.0% מתיק הנוסטרו של הקבוצה סווג כזמין למכירה, כ-13.2% כתיק למסחר, כ-3.7% כמניות שאינן למסחר וכ-7.1% כתיק לפדיון. כ-3.7% משווי ניירות הערך הינן השקעות במניות של חברות שאינן מוצגות על בסיס השווי המאזני, אלא לפי עלות או שווי שוק של המניות הנסחרות בבורסה.

למידע בנוגע לשווי ניירות ערך לפי אופן המדידה ראה [ביאור 15.א](#).

התיק הזמין למכירה

- ברבעון הראשון של 2020 היה קיטון ברווח כולל אחר בגין אגרות חוב זמינות למכירה בסך 632 מיליון ש"ח (לפני השפעת המס) בהשוואה לגידול בסך של 579 מיליון ש"ח (לפני השפעת המס) בתקופה המקבילה אשתקד.
- ברבעון הראשון של 2020 נזקפו לרווח והפסד רווחים נטו ממכירת אגרות חוב זמינות למכירה בסך של 134 מיליון ש"ח בהשוואה לרווחים נטו בסך 2 מיליון ש"ח בתקופה המקבילה אשתקד.

היתרה המצטברת נטו של התאמות לשווי הוגן של אגרות חוב המוחזקות בתיק הזמין למכירה ליום 31 במרס 2020 מסתכמת בסכום שלילי של 416 מיליון ש"ח (לאחר השפעת המס), לעומת סכום חיובי של 624 מיליון ש"ח בסוף 2019. סכומים אלה מייצגים רווחים (הפסדים) נטו שטרם מומשו לתאריכי הדוחות.

למידע בנוגע להתאמות לשווי הוגן של ניירות זמינים למכירה שנזקפו להן ראה [ביאור 5](#).

התיק למסחר

ב-31 במרס 2020, בתיק למסחר יש כ-12.4 מיליארד ש"ח אגרות חוב, לעומת 3.5 מיליארד ש"ח אגרות חוב ב-31 בדצמבר 2019. נכון ל-31 במרס 2020 התיק למסחר מהווה כ-13.2% מסך תיק הנוסטרו של הקבוצה לעומת 4.1% ב-31 בדצמבר 2019.

בגין אגרות חוב למסחר נרשמו ברבעון הראשון של 2020 בדוח רווח והפסד הפסדים שמומשו וטרם מומשו בסך של 32 מיליון ש"ח לעומת רווחים בסך 44 מיליון ש"ח בתקופה המקבילה אשתקד.

השקעות במניות ובקרנות

סך כל ההשקעות במניות ובקרנות מסתכמות ליום 31 במרס 2020 בכ-3,523 מיליון ש"ח, מזה מניות סחירות 2,146 מיליון ש"ח ושאינן סחירות 1,377 מיליון ש"ח. החל מינואר 2019, שינויים בשווי ההון של מניות וקרנות שאינן למסחר שטרם מומשו יוכרו באופן שוטף ישירות בדוח רווח והפסד במקום ברווח הכולל האחר.

מסך כל ההשקעה 3,516 מיליון ש"ח מסווגים בתיק שאינו למסחר ו-7 מיליון ש"ח מסווגים בתיק למסחר.

ההון הנדרש בגין השקעות אלה עומד ליום 31 במרס 2020 על סך של 484 מיליון ש"ח.

למידע נוסף בנוגע להרכב התיק ראה [ביאור 5](#).

השקעות בניירות ערך שהונפקו בחו"ל

א. השקעות באגרות חוב מגובות נכסים שהונפקו בחו"ל

תיק ניירות ערך מגובי נכסים של הקבוצה (משכנתאות ושאינם משכנתאות), שכולו מדורג בדרוג השקעה (Investment Grade), מסתכם בכ-10.5 מיליארד ש"ח (כ-2.9 מיליארד דולר) ל-31 במרס 2020 לעומת 9.4 מיליארד ש"ח בסוף 2019. מתוך התיק הנ"ל ל-31 במרס 2020 כ-8.1 מיליארד ש"ח (כ-2.3 מיליארד דולר) מסווג בתיק הזמין למכירה והיתרה בתיק למסחר ובתיק לפדיון.

התיק הזמין למכירה של השקעות באגרות חוב מגובי נכסים בחו"ל ליום 31 במרס 2020 כולל השקעה באגרות חוב מגובות משכנתאות בסכום של כ-6.4 מיליארד ש"ח. 93.91% מסך אגרות החוב המגובות משכנתאות שבתיק הזמין הונפקו על ידי סוכנויות פדראליות בארה"ב (FNMA, FHLMC, GNMA) ומדורגות, נכון למועד הדוח, בדירוג AAA.

נכון ליום 31 במרס 2020 הסתכמה עליית הערך המצטברת נטו שנזקפה להון עצמי הנובעת מתיק אגרות החוב המגובות משכנתאות בכ-113 מיליון ש"ח.

סך אגרות החוב המגובות משכנתאות שאינן בערבות מדינה (ארה"ב) ואינן בחסות מוסדות פדראליים אמריקאים, מסתכם בכ-426 מיליון ש"ח.

התקופה החזויה לפדיון של כל תיק אגרות החוב המגובות משכנתאות היא כ-3.32 שנים בממוצע (מ"מ). בנוסף לאגרות החוב המגובות משכנתאות, כולל התיק הזמין למכירה של הקבוצה גם אגרות חוב אחרות מגובות נכסים שאינם משכנתאות בסך של 1.8 מיליארד ש"ח, מתוכן אגרות חוב מסוג CLO בסך של כ-1.3 מיליארד ש"ח. התקופה החזויה לפדיון של תיק אגרות החוב המגובות נכסים שאינם משכנתאות היא כ-4.58 שנים בממוצע.

למידע נוסף בנוגע להשקעות באגרות חוב מגובות נכסים ראה [ביאור 5](#).

ב. השקעות בניירות ערך שאינם מגובי נכסים שהונפקו בחו"ל

בתיק ניירות הערך של הקבוצה ב-31 במרס 2020 כ-36.1 מיליארד ש"ח (10.1 מיליארד דולר) ניירות ערך שאינם מגובי נכסים שהונפקו בחו"ל. 33.4 מיליארד ש"ח (9.4 מיליארד דולר) הינן מאגרות החוב המסווגות בתיק הזמין למכירה והיתרה בתיק למסחר ובתיק לפדיון. 98.84% מסך ניירות הערך הינם בדירוג השקעה והם כוללים בעיקר ניירות ערך של ממשלת ארה"ב, בנקים ומוסדות פיננסיים, אגרות חוב של חברות בדרוג השקעה והיתר בעיקר ניירות ערך של ממשלת ישראל.

למידע נוסף בנוגע לחשיפה מוסדות פיננסיים זרים ראה פרק [סיכוני אש"א](#).

ליום 31 במרס 2020 הסתכמה יתרת עליית הערך המצטברת בהון העצמי בגין אגרות חוב שאינם מגובות נכסים שהונפקו בחו"ל, ושהם בתיק הזמין למכירה ב-301 מיליון ש"ח (שהם 198 מיליון ש"ח לאחר מס).

כאמור, בנוסף לתיק הזמין למכירה קיימים ניירות ערך שאינם מגובים בנכסים גם בתיק למסחר ובתיק לפדיון. התיק למסחר כולל בעיקר ניירות ערך של מדינות, בנקים ומוסדות פיננסיים. 86.63% מניירות הערך שבתיק למסחר הינם בדירוג השקעה (Investment Grade).

שווי התיק למסחר שאינו מגובה בנכסים ב-31 במרס 2020 הסתכם ב-0.6 מיליארד ש"ח (0.2 מיליארד דולר). ההפרש בין השווי ההון לעלות המופחתת, במידה שיש הפרש כזה, נזקף לרווח והפסד.

השקעות באגרות חוב - שהונפקו בישראל

ההשקעות באגרות חוב שהונפקו בישראל הסתכמו ב-31 במרס 2020 ב-46.6 מיליארד ש"ח, מזה סך של 45.7 מיליארד ש"ח אגרות חוב שהונפקו על ידי ממשלת ישראל בשקלים, והיתר אגרות חוב שהונפקו על ידי חברות. כ-23.4% מההשקעות באגרות חוב חברות שהם כ-0.2 מיליארד ש"ח נכללו בתיק הזמין למכירה, והיתר בתיק למסחר.

תיק אגרות החוב של חברות, שבתיק הזמין למכירה בהיקף של 0.2 מיליארד ש"ח כולל קרן הון שלילית בסך של (5) מיליון ש"ח.

כל אגרות החוב של החברות שבתיק למסחר רשומות למסחר וסחירות בבורסה.

למידע נוסף ראה [ביאור 5](#).

פיקדונות הציבור

פיקדונות הציבור בקבוצה הסתכמו ב-31 במרס 2020 בכ-418.6 מיליארד ש"ח בהשוואה לסך של כ-364 מיליארד ש"ח ליום 31 במרס 2019, גידול בשיעור של כ-15%, ובהשוואה לסך של כ-373.6 מיליארד ש"ח בסוף 2019, גידול של 12%.

הגידול הינו בין היתר על רקע מעבר של כספים משוק ההון לפיקדונות על רקע התנדדות בשווקים עקב נגיף הקורונה, וגידול בפיקדונות של גופים מוסדיים.

הלן התפתחות ביתרות הנכסים הכספיים החוץ מאזניים של הלקוחות בקבוצת לאומי

	31 בדצמבר		31 במרס	
	השינוי	2019	2020	
	במיליוני ש"ח			במיליוני ש"ח
תיקי ניירות ערך ^(א)	(13.0)	815,120	709,397	
נכסים בגינם ניתנים שירותי תפעול: ^{(א)(ב)(ג)}				
קרנות נאמנות	(24.3)	56,280	42,610	
קופות גמל ופנסיה	(2.0)	150,291	147,310	
קרנות השתלמות	(3.5)	130,336	125,821	

- (א) לרבות שינוי בשווי השוק של ניירות ערך ושווי הניירות שבמשמרת (custody) של קרנות נאמנות וקופות גמל, לגביהם ניתנים שירותי ניהול תפעולי ומשמורת.
 (ב) הקבוצה בארץ אינה מנהלת קרנות נאמנות, קופות גמל וקרנות השתלמות.
 (ג) נכסי לקוחות לגביהם מעניקה הקבוצה שירותי ניהול תפעולי, כולל יתרות הקופות של לקוחות מיועצים בלאומי.

אגרות חוב, שטרי הון וכתבי התחייבות נדחים

אגרות חוב, שטרי הון וכתבי התחייבויות נדחים הסתכמו ב-31 במרס 2020 בכ-22.5 מיליארד ש"ח בהשוואה לכ-20.0 מיליארד ש"ח בסוף 2019, גידול בשיעור של 12.9% ובהשוואה למרס 2019 גידול של 7.5%.

תשקיף מדף והנפקת אגרות חוב

ביום 25 במאי 2018 פרסם הבנק תשקיף מדף בהתאם להיתר שהתקבל מרשות לניירות ערך. ביום 18 במאי 2020 החליטה הרשות לניירות ערך להאריך את התקופה להצעת ניירות ערך על פי תשקיף המדף עד ליום 24 במאי 2021.

ביום 29 בינואר 2020, הנפיק הבנק סך של 750 מיליון דולר ארה"ב ערך נקוב כתבי התחייבות נדחים סדרה לאומי \$ 2031. הסדרה נרשמה למסחר ברצף מוסדיים בבורסה בתל-אביב.

כתבי התחייבות הנדחים סדרה לאומי \$ 2031 עומדים לפדיון בתשלום אחד, לאחר 11 שנים ממועד הנפקתם, כאשר לבנק עומדת האפשרות לבצע פדיון מוקדם לאחר 6 שנים ממועד הנפקתם, בכפוף לתנאים מסוימים.

כתבי התחייבות הנדחים סדרה לאומי \$ 2031 נושאים ריבית שנתית קבועה בשיעור של 3.275% לשנה, עד ליום 29 בינואר 2026, אשר תשולם בתשלומים חצי שנתיים. במועד זה, בהינתן אי מימוש זכותו של הבנק לפדיון מוקדם, תעודכן הריבית הנקובה בכתבי התחייבות הנדחים סדרה לאומי \$ 2031, כך שמאותו מועד, הריבית השנתית תהיה שווה לסכום של תשואת אג"ח ממשלת ארה"ב ל-5 שנים במועד שינוי הריבית, ומרווח בשיעור של 1.631%, כמפורט במסמכי ההנפקה.

בהתקיים נסיבות לאירוע מכונן (אירוע מכונן לאי קיימות או אירוע מכונן לספיגת הפסדי קרן, המוקדם מביניהם), ימרו כתבי התחייבות הנדחים סדרה לאומי \$ 2031 למניות על פי ממוצע שערי הסגירה שנקבעו למניות הבנק בבורסה ב-14 ימי המסחר העוקבים האחרונים לפני היום בו נמסרה הודעת ההמרה (מתורגם לדולר ארה"ב לפי השער באותו מועד), או על פי שער הרצפה שנקבע (3.6048 דולר ארה"ב, כפוף להתאמות), כגובה מביניהם.

כתבי התחייבות סדרות 404,403 ולאומי \$ 2031 כשירים להכלל בהון רוברד 2 החל ממועדי הנפקתם.

ביום 17 בפברואר 2020 דיווח הבנק כי הוא בוחן אפשרות לביצוע הנפקה לציבור של סדרה חדשה של אגרות חוב רגילות של הבנק ורישומם למסחר בבורסה. ביום 19 במאי 2020 פורסמה טיוטה מעודכנת של שטר הנאמנות לקראת הנפקה אפשרית של סדרת אגרות החוב וכן נוסח מעודכן של תמצית התניות בהנפקה. נכון לתאריך הדוח טרם בוצעה הנפקה.

למידע נוסף ראה דיווח מידי מיום 17 בפברואר 2020 ודיווח מידי מיום 19 במאי 2020.

הון והלימות ההון

ההון המיוחס לבעלי מניות הבנק הסתכם ב-31 במרס 2020 ב-36,245 מיליון ש"ח, לעומת 35,406 מיליון ש"ח בסוף 2019, גידול של 2.4%. העלייה נובעת בעיקר מעלייה בשיעור ריבית ההיוון של ההתחייבות בגין זכויות עובדים אשר הקטינה את ההתחייבות בגין זכויות עובדים אשר קוזזה בירידה בקרן הון בגין אגרות חוב זמינות למכירה וההפסד בתקופה.

הון זה מהווה בסיס לחישוב ההון הפיקוחי המשמש לחישוב יחס הלימות ההון של הבנק בתוספת מכשירים הוניים והתאמות פיקוחיות כפי שנקבע בהוראת ניהול בנקאי תקין 202 של הפיקוח על הבנקים.

יחס הון למאזן ב-31 במרס 2020 הינו 6.8% בהשוואה ל-7.5% ב-31 בדצמבר 2019.

מבנה הלימות ההון

31 במרס		31 בדצמבר	
2020		2019	
במיליוני ש"ח			
הון לצורך חישוב יחס ההון			
הון עצמי רובד 1, לאחר התאמות פיקוחיות וניכויים	35,887	36,424	37,603
הון רובד 2, לאחר ניכויים	13,857	10,709	11,987
סך הכל הון כולל	49,744	47,133	49,590
יתרות משוקללות של נכסי סיכון^(א)			
סיכון אשראי	302,059	284,201	288,340
סיכויי שוק	6,283	5,431	5,008
סיכון תפעולי	22,783	23,153	23,116
סך הכל יתרות משוקללות של נכסי סיכון	331,125	312,785	316,464
יחס ההון לרכיבי סיכון			
יחס הון עצמי רובד 1 לרכיבי סיכון	10.84%	11.65%	11.88%
יחס ההון הכולל לרכיבי סיכון	15.02%	15.07%	15.67%

(א) למידע נוסף בגין מבנה הלימות ההון ראה [ביאור 9א](#).

יחס הון עצמי רובד 1 ב-31 במרס 2020 הינו 10.84%, ירידה של כ-1% לעומת 31 בדצמבר 2019.

הגידול בהון המיוחס לבעלי מניות הבנק לא בא לידי ביטוי באופן מלא בסכום המוכר כהון עצמי רובד 1 של הבנק ליום 31 במרס 2020, וזאת משום שהעלייה בשיעור ריבית ההיוון של ההתחייבות בגין זכויות עובדים (שהקטינה את סכום ההתחייבות כאמור לעיל) נמדדת על פי ממוצע נע של שמונה רבעונים, כמפורט להלן בפרק התאמות להון עצמי רובד 1.

הירידה ביחס הון עצמי רובד 1 נובעת, מהגידול בנכסי הסיכון של הבנק ברבעון הראשון של שנת 2020, בסך של כ-14.7 מיליארד ש"ח, הנובע רובו ככולו מפעילותו העסקית של הבנק, בעיקר מגידול משמעותי ביתרות האשראי לציבור, נטו, וכן מירידה בהון עצמי רובד 1 כתוצאה מההפסד בתקופה המדווחת, ירידה בקרן הון בגין אגרות חוב זמינות למכירה, והשפעת הדיבידנד ששולם בגין רבעון רביעי 2019 ותכנית רכישה עצמית שהתבצעה בתחילת השנה.

מבנה ההון הפיקוחי

במאי 2013 פרסם הפיקוח על הבנקים את ההוראות הסופיות ליישום באזל 3 בישראל, וזאת על ידי תיקון הוראות ניהול בנקאי תקין 211-201 (להלן בפרק זה: "ההוראות"). הוראות אלה נכנסו לתוקף ביום 1 בינואר 2014 בכפוף להוראות המעבר שנכללו בהוראת ניהול בנקאי תקין מספר 299 של הפיקוח על הבנקים.

על פי הוראות אלו, רכיבי ההון בקבוצה לצורך חישוב הלימות ההון משויכים לשני רבדים:

1. הון רובד 1, הכולל הון עצמי רובד 1 והון רובד 1 נוסף.
2. הון רובד 2.

סיכום הרבדים האלו מכונה "בסיס ההון לצורך הלימות ההון" או "ההון הפיקוחי" או "ההון הכולל".

הון עצמי רובד 1 והון רובד 1 נוסף

הון עצמי רובד 1 כולל את ההון המיוחס לבעלי מניות הבנק בתוספת חלק מזכויות המיעוט (זכויות שאינן מקנות שליטה בהון של חברות בת שאוחדו) ובניכוי מוניטין, נכסים בלתי מוחשיים אחרים, והתאמות פיקוחיות וניכויים נוספים.

בנוסף לאלו, נכללות התאמות להון עצמי רובד 1, אשר נובעות מיישום תכניות התייעלות תפעולית וכן מאופן חישוב ריבית ההיוון שמשמשת לחישוב ההתייבות לזכויות עובדים, כמפורט בהמשך.

הון רובד 1 נוסף, מורכב ממכשירי הון העומדים בקריטריונים שנקבעו בהוראת ניהול בנקאי תקין מספר 202. בקבוצת לאומי לא קיימים מכשירי הון ברובד זה.

הון רובד 2

הון רובד 2 כולל בעיקר מכשירי הון ויתרת הפרשה קבוצתית להפסדי אשראי בכפוף לתקרה שנקבעה בהוראות.

לגבי מכשירי ההון שהיו כלולים בהון רובד 2 בתאריך 31 בדצמבר 2013 נקבעו הוראות מעבר ותקרת הכרה, כמפורט בהוראות, כך שהסכום המוכר בגינם בפועל הינו הנמוך מבין סכומם המופחת של המכשירים עצמם ותקרת הכרה המתבססת על יתרת מכשירי ההון שהיו כלולים בהון רובד 2 ביום 31 בדצמבר 2013 אשר מופחתת בתחילת כל שנה ב-10% עד ליום 1 בינואר 2022. בשנת 2020 תקרת ההכרה הינה 20%.

מכשירי הון המונפקים מתחילת שנת 2014 נדרשים לעמוד בקריטריונים המפורטים בהוראת ניהול בנקאי תקין מספר 202. לצורך הכללתם בהון הקריטריונים העיקריים שעל המכשיר לכלול הינם: (1) מנגנון לספיגת הפסדי קרן על ידי המרה למניות רגילות או הפחתת המכשיר כאשר יחס הון עצמי רובד 1 של התאגיד הבנקאי יורד מ-5%; (2) סעיף הקובע שבהתרחש האירוע המכונן לאי-קיימות (כמוגדר בנספח ה' להוראת ניהול בנקאי תקין מספר 202), יומר המכשיר באופן מיידי למניות רגילות או יימחק.

למידע בנוגע להנפקות כתבי התייבות נדחים שהנפיק הבנק בשנת 2020 והכשירים להיכלל בהון רובד 2 ראה פרק [אגרות חוב שטרי הון וכתבי התייבות נדחים](#).

תיאור המאפיינים העיקריים של מכשירי הון פיקוחי שהונפקו מוצג באתר האינטרנט של הבנק בכתובת: www.leumi.co.il בפרק אודות > מידע כספי > גילוי לפי נדבך 3 של באזל ומידע נוסף על סיכונים.

הלימות ההון

יחסי ההון מחושבים כיחס שבין ההון לנכסי הסיכון המשוקללים. יחס הון עצמי רובד 1 מחושב כיחס שבין סכום הון עצמי רובד 1 לנכסי הסיכון המשוקללים, ויחס ההון הכולל מחושב כיחס שבין סכום ההון הכולל לנכסי הסיכון המשוקללים.

יעדי הלימות ההון שנקבעו על ידי בנק ישראל

לפי הוראת ניהול בנקאי תקין מספר 201 "מדידה והלימות הון - מבוא, תחולה וחישוב דרישות", כפי שהיתה בתוקף עד ליום 1 במרס 2020, תאגיד בנקאי גדול, שסך נכסיו המאזניים על בסיס מאוחד מהווה לפחות 20% מסך הנכסים המאזניים במערכת הבנקאית בישראל, נדרש לעמוד ביחס הון עצמי רובד 1 מזערי בשיעור של 10%, וביחס הון כולל מזערי בשיעור של 13.5% וזאת החל מיום 1 בינואר 2017. דרישה זו חלה על לאומי.

כמו כן, על פי הוראת ניהול בנקאי תקין מספר 329 "מגבלות למתן הלוואות לדיוור" התאגיד הבנקאי נדרש להגדיל את יעד הון עצמי רובד 1 ואת יעד ההון הכולל, בשיעור המבטא 1% מיתרת הלוואות לדיוור. השפעת דרישה זו לתקופת הדיווח עומדת על כ-0.25% ביחס ההון.

חוזר לתיקון הוראת ניהול בנקאי תקין מספר 201 בנושא מדידה והלימות הון - חישוב דרישות להון מזערי ולתיקון הוראת ניהול בנקאי תקין מספר 218 בנושא יחס המינוף

ביום 1 במרס 2020 פרסם בנק ישראל חוזר לעדכון הוראת ניהול בנקאי תקין מספר 201 בנושא מדידה והלימות הון - מבוא, תחולה וחישוב דרישות ולעדכון הוראה מספר 218 בנושא יחס המינוף. בהתאם לחוזר, ההוראות תוקנו כך שתאגיד בנקאי שסך נכסיו המאזניים על בסיס מאוחד שווה או עולה על 24% (חלף 20% על פי ההוראות טרם החוזר), מסך הנכסים המאזניים במערכת הבנקאית, יחזיק ביחס הון עצמי רובד 1 לנכסי סיכון משוקללים שלא יפחת מ-10%, ביחס הון כולל לנכסי סיכון משוקללים שלא יפחת מ-13.5% וביחס מינוף שלא יפחת מ-6%. תוקף החוזר מיום פרסומו. לתיקון ההוראות אין השפעה על דרישות ההון המזערי של לאומי.

חוזר להתאמות להוראות ניהול בנקאי תקין לצורך התמודדות עם משבר הקורונה (הוראת שעה) - הוראת ניהול בנקאי תקין מספר 250

ביום 29 במרס 2020 פורסם מכתב המפקחת על הבנקים בנושא "חלוקת רווחים בעקבות משבר הקורונה" (להלן: מכתב המפקחת על הבנקים מיום 29 במרס 2020). במכתב הודיעה המפקחת על הפחתה בדרישות ההון הרגולטוריות המזעריות החלות על הבנקים, וזאת בעקבות משבר הקורונה ובמסגרת מכלול הצעדים שנקטו על ידי בנק ישראל בעקבות המשבר. כמו כן, התבקשו כל הבנקים לבחון מחדש את מדיניות חלוקת הדיבידנד והתכנית לרכישה עצמית של מניות, על רקע משבר הקורונה ואי-הוודאות, מתוך ציפייה שהמקורות ההוניים שישתחררו כתוצאה מההקלה לא יישמשו לצורך חלוקת דיבידנדים או ביצוע רכישה עצמית של מניות.

ביום 31 במרס 2020 פרסם בנק ישראל חוזר בנושא התאמות להוראות ניהול בנקאי תקין לצורך התמודדות עם משבר הקורונה (הוראת שעה) (הוראה מספר 250) (להלן: הוראת השעה), על רקע התפתחות אירוע נגיף הקורונה והשלכותיו על הכלכלה בעולם ובישראל. בין יתר הוראות החוזר נקבעה התאמה להוראת ניהול בנקאי תקין מספר 201 בנושא "מדידה והלימות הון", כך שתאגיד בנקאי שסך נכסיו המאזניים על בסיס מאוחד שווה או עולה על 24% מסך הנכסים המאזניים במערכת הבנקאית, יחזיק ביחס הון עצמי רובד 1 לנכסי סיכון משוקללים שלא יפחת מ-9% וביחס הון כולל לנכסי סיכון משוקללים שלא יפחת מ-12.5% (חלף 10%-13.5% בהתאמה, עובר לחוזר). הוראה זו חלה על לאומי.

תוקף הוראת השעה הוא עד ה-30 בספטמבר 2020, ורשאי המפקח, באישור הנגיד, להאריכה לתקופה נוספת שלא תעלה על שישה חודשים (להלן: תום תוקף ההוראה). תוקף ההקלה ביעדי ההון יהיה עד תום 24 חודשים מתום תוקף ההוראה, ובלבד שיחסי ההון של התאגיד הבנקאי לא יפחתו מיחסי ההון במועד תום תוקף ההוראה או יחסי ההון המזעריים שחלים על התאגיד הבנקאי טרם הוראת השעה, הנמוך מביניהם.

בהתאם, יעדי ההון המזעריים החלים על לאומי ליום 31 במרס 2020 הינם יחס הון עצמי רובד 1 לנכסי סיכון משוקללים שלא יפחת מ-9% ויחס הון כולל לנכסי סיכון משוקללים שלא יפחת מ-12.5%.

ביום 27 באפריל 2020 פרסם בנק ישראל חוזר להתאמות נוספות להוראות ניהול בנקאי תקין לצורך התמודדות עם משבר הקורונה (הוראת שעה) (הוראה מספר 250). על פי החוזר, במטרה לסייע ולהפחית את השפעות המשבר על נוטלי המשכנתאות, נקבע בהוראת השעה כי בגין הלוואות לדיור אשר יועמדו בתקופת המשבר (החל מיום 19 במרס 2020 ועד תום תוקף ההוראה), לא תחול דרישת ההון הנוספת בשיעור של 1% מיתרת הלוואה, הקבועה בסעיף 14א. להוראת ניהול בנקאי תקין מספר 329 בנושא מגבלות למתן הלוואות לדיור.

בהתאם להוראת השעה, ובתוספת דרישת ההון בגין יתרת הלוואות לדיור, דרישות ההון המינימליות שחלות על הבנק ליום 31 במרס 2020 הינן 9.25% ליחס הון עצמי רובד 1 ו-12.75% ליחס הון הכולל.

תכנון ההון ויעדי הלימות ההון שנקבעו על ידי הבנק

תכנון ההון בקבוצת לאומי משקף ראייה צופה פני עתיד של תיאבון ופרופיל הסיכון, האסטרטגיה העסקית והלימות ההון הנדרשת כתוצאה מכך. תכנון ההון מאושר על ידי הנהלה ודירקטוריון הבנק ולוקח בחשבון את הצמיחה בפעילות של מרכזי הרווח השונים בקבוצה וגורמים נוספים המשפיעים על עמידת הבנק בדרישות ההון, כגון: תחזיות רווח, שינויים ברווח כולל אחר, התאמות פיקוחיות, השפעת הוראות מעבר ושיעור הגידול בנכסי הסיכון. תחזית יחסי ההון נבחרת גם תחת מבחני רגישות ותרחישי קיצון שונים.

מדיניות הקבוצה שאושרה על ידי הדירקטוריון הינה להחזיק רמת הלימות הון הגבוהה מהסף המזערי שיוגדר מעת לעת על ידי בנק ישראל ואשר לא תפחת משיעור ההון הנדרש לכיסוי הסיכונים כפי שהם מוערכים בתהליך ה-ICAAP. בנוסף, הוגדרו יעדי הון לעת אירוע תרחיש קיצון.

במסגרת הליך הסקירה הפיקוחי, הנחה הפיקוח על הבנקים על קביעת יעדי הון פנימיים אשר יהלמו את פרופיל הסיכון של הבנק. בהמשך לכך, דירקטוריון הבנק אישר להגדיל את יעד ההון העצמי רובד 1 הפנימי של הבנק באופן שמוים 31 בדצמבר 2017 יעמוד על 10.5%.

לאור האמור במכתב המפקחת על הבנקים מיום 29 במרס 2020 ובהוראת השעה, ובהתאם להפחתה בדרישות הרגולטוריות המזעריות החלות על הבנקים בעקבות משבר הקורונה, כמפורט לעיל, החליט דירקטוריון הבנק ביום 16 באפריל 2020 לקבוע כי יעד הון עצמי רובד 1 הפנימי יעמוד על 9.5% חלף 10.5%. למידע נוסף ראה דיווח מידי מיום 16 באפריל 2020 (אסמכתא: 034294-01-2020).

מדיניות חלוקת דיבידנד

ביום 20 בנובמבר 2017 אישר דירקטוריון הבנק מדיניות חלוקת דיבידנד לפיה מדי רבעון יחולק דיבידנד בגובה של עד 40% מהרווח הנקי של הבנק, בהתאם לדוחות הכספיים של הבנק לרבעון שחלף. בכפוף, בין היתר, לכך שהבנק יעמוד ביעדי הלימות ההון שלו, גם לאחר חלוקת הדיבידנד.

ביום 6 במרס 2019 אישר דירקטוריון הבנק שינוי במדיניות חלוקת הדיבידנד לפיו מדי רבעון יחולק דיבידנד בגובה של עד 50% מהרווח הנקי של הבנק, בהתאם לדוחות הכספיים של הבנק לרבעון שחלף. זאת, בכפוף, בין היתר, לכך שהבנק יעמוד ביעדי הלימות ההון שלו, גם לאחר חלוקת הדיבידנד. חלוקת הדיבידנד בפועל כפופה להחלטות פרטניות של הדירקטוריון בטרם כל חלוקה, ובכפוף להוראות הדין שחלות על חלוקת דיבידנד ובכלל זה הוראות חוק החברות והוראות בנק ישראל.

ביום 26 בפברואר 2020 אישר הדירקטוריון בגין הרבעון הרביעי של שנת 2019 דיבידנד בגובה של 40% מהרווח הנקי של הרבעון. סכום הדיבידנד שאושר הסתכם לסך של כ-297 מיליון ש"ח, המהווה 20.29% לכל מניה בת 1 ש"ח ע.נ. הדירקטוריון קבע את יום 12 במרס 2020 כיום הקובע לעניין תשלום דיבידנד ואת יום 23 במרס 2020 כיום התשלום.

כאמור לעיל, במכתב המפקחת על הבנקים מיום 29 במרס 2020, התבקשו כל הבנקים לבחון מחדש את מדיניות חלוקת הדיבידנד ותכנית הרכישה העצמית, על רקע משבר הקורונה. בהמשך לאמור במכתב, ולאור הוראת השעה (הוראה מספר 250), שפורסמה ביום 31 במרס 2020, החליט דירקטוריון הבנק ביום 16 באפריל 2020 להפסיק, בשלב זה, את חלוקת הדיבידנד ואת המשך ביצוע תכנית הרכישה העצמית של מניות הבנק. למידע נוסף ראה דיווח מיידי מיום 16 באפריל 2020 (אסמכתא: 01-034294).

פרטים בדבר דיבידנד ששולם

מועד ההכרזה	מועד תשלום	דיבידנד למניה	דיבידנד ששולם במזומן
		באגורות	במיליוני ש"ח
24 במאי 2018	19 ביוני 2018	19.18	292
14 באוגוסט 2018	6 בספטמבר 2018	23.96	361
12 בנובמבר 2018	10 בדצמבר 2018	25.08	375
6 במרס 2019	3 באפריל 2019	18.40	275
26 במאי 2019	23 ביוני 2019	29.27	437
13 באוגוסט 2019	8 בספטמבר 2019	24.95	369
26 בנובמבר 2019	22 בדצמבר 2019	20.87	306
26 בפברואר 2020	23 במרס 2020	20.29	297

תכנית לרכישה עצמית של מניות הבנק

ביום 26 בפברואר 2020 אישר דירקטוריון הבנק תכנית לרכישה עצמית של מניות הבנק בהיקף שלא יעלה על 700 מיליון ש"ח, החל מיום 1 במרס 2020 ועד ליום 26 בפברואר 2021. תכנית הרכישה תבוצע במסגרת המסחר בבורסה ו/או בעסקאות מחוץ לבורסה, באמצעות חבר בורסה חיצוני ובלתי תלוי שיפעל על פי ייפוי כוח בלתי חוזר, בהתאם למנגנון הגנת נמל מבטחים שפרסמה רשות ניירות ערך. תכנית הרכישה תתבצע בשלושה שלבים נפרדים, שכל אחד מהם יהיה בלתי הדיר, בהתאם לתנאי מנגנון נמל מבטחים (להלן: "שלב א'", "שלב ב'" ו-"שלב ג'"). ביצוע שלב א' יחל ביום 1 במרס 2020, ויסתיים במוקדם מבין (א) יום 3 במאי 2020; או (ב) השלמת רכישת מניות הבנק בהיקף של 250 מיליון ש"ח. לאחר סיום שלב א', אם יחליט הבנק לבצע את שלב ב', ייתן הבנק לחבר הבורסה הוראה בלתי הדירה להתחיל בביצוע שלב ב' ביום המסחר השני ממועד פרסום הדוח הכספי הראשון שלאחר מועד קבלת ההחלטה בדבר ביצוע שלב ב'. במקרה כזה, יסתיים שלב ב' במוקדם מבין: (א) יום 2 באוגוסט 2020; או (ב) השלמת רכישת מניות הבנק בהיקף של 250 מיליון ש"ח. לאחר סיום שלב ב', אם יחליט הבנק לבצע את שלב ג', ייתן הבנק לחבר הבורסה הוראה בלתי הדירה להתחיל בביצוע שלב ג' ביום המסחר השני ממועד פרסום הדוח הכספי הראשון שלאחר מועד קבלת ההחלטה בדבר ביצוע שלב ג'. במקרה כזה, יסתיים שלב ג' במוקדם מבין: (א) יום 26 בפברואר 2021; או (ב) השלמת רכישת מניות הבנק בהיקף של 700 מיליון ש"ח, בניכוי סך הרכישות שבוצעו בפועל במסגרת שלב א' ושלב ב'. אם לאחר סיום שלב א' או שלב ב', תתקבל החלטה שלא לבצע את שלב ב' או שלב ג', לפי העניין, יפרסם על כך הבנק דיווח מיידי.

אישור הפיקוח על הבנקים לביצוע תכנית הרכישה, כנדרש בהתאם להוראת ניהול בנקאי תקין 332, התקבל ביום 25 בפברואר 2020, בכפוף לעמידה במגבלות וביעדי ההון, ובכלל זאת התנאי לפיו התכנית תופסק לאלתר אם במהלך תקופת התכנית יתברר כי על פי הדוחות הכספיים האחרונים שפורסמו הבנק אינו עומד ביחס הון עצמי רובד 1 של 10.9% לפחות.

ביום 2 באפריל 2020 הסתיים שלב א' שבמהלכו נרכשו 13,488,021 מניות בסך של 250 מיליון ש"ח. נכון למועד פרסום הדוח, בבעלות הבנק 71,824,258 מניות רדומות.

כאמור לעיל, בעקבות מכתב המפקחת על הבנקים מיום 29 במרס 2020, בו התבקשו כל הבנקים לבחון מחדש את מדיניות חלוקת הדיבידנד ותכנית הרכישה העצמית, על רקע משבר הקורונה, ולאור הוראת השעה (הוראה מספר 250), מיום 31 במרס 2020, החליט דירקטוריון הבנק ביום 16 באפריל 2020 להפסיק, בשלב זה, את המשך ביצוע תכנית הרכישה העצמית של מניות הבנק. למידע נוסף ראה דיווח מידי מיום 16 באפריל 2020 (אסמכתא: 01-034294-2020).

התאמות להון עצמי רובד 1

מדידת ההתחייבות בגין זכויות עובדים

התקינה בדבר זכויות עובדים אשר יושמה לראשונה בינואר 2015, הינה גורם המשפיע באופן מהותי על הון עצמי רובד 1 של לאומי, בעיקר בשל העובדה שמדידת ההתחייבות הינה בהתאם לריביות שוק וכן בשל התנודתיות הרבה שמדידה מעין זו יוצרת בהון הפיקוחי של הבנק.

ביולי 2016 קיבל הבנק אישור פרטני מאת בנק ישראל לעניין אופן חישוב ריבית ההיוון שתשמש לחישוב ההתחייבות לזכויות עובדים לצורך מדידת ההון הפיקוחי. בהתאם לאישור, ריבית ההיוון מחושבת על פי ממוצע נע של תשואות השוק, לתקופה של שמונה רבעונים שהסתיימה במועד הדיווח. השינוי מיושם החל מהדוחות הכספיים לתקופה שהסתיימה ביום 30 ביוני 2016.

ביום 13 בינואר 2020 התקבל אישור בנק ישראל להארכת תוקף האישור עד לדוחות הכספיים ליום 31 בדצמבר 2024 (כולל).

שינוי השיטה ממתן באופן משמעותי את התנודתיות בהון הפיקוחי של הבנק הנובעת משינויים בריבית להיוון.

למידע נוסף בנוגע למתודולוגית ההיוון ראה פרק [מדיניות חשבונאית ואומדנים בנושאים קריטיים](#).

הקלה בגין תכניות התייעלות תפעולית

בינואר 2016 פרסם הפיקוח על הבנקים מכתב בנושא "התייעלות תפעולית של המערכת הבנקאית בישראל". על פי מכתב זה, תאגיד בנקאי שיעמוד בתנאים שהוגדרו, יקבל הקלה לפיה יוכל לפרוס את השפעת התכנית על ההון הפיקוחי על פני חמש שנים בקו ישר.

ביוני 2016 אישר דירקטוריון הבנק תכנית התייעלות שעלותה הסתכמה בכ-438 מיליון ש"ח (לאחר מס). נכון ליום 31 במרס 2020 מיוחסים להון הפיקוחי 75% מעלויות תכנית זו.

ביוני 2017 פרסם הפיקוח על הבנקים מכתב נוסף בנושא "התייעלות תפעולית של המערכת הבנקאית בישראל - התייעלות בתחום הנדל"ן". המכתב האריך את תוקף ההקלה בגין התייעלות בכך אדם עד לסוף יוני 2018.

ביולי 2017, אישר דירקטוריון הבנק תכנית התייעלות נוספת שעלותה הסתכמה בכ-204 מיליון ש"ח (לאחר מס). נכון ליום 31 במרס 2020 מיוחסים להון הפיקוחי 55% מעלויות תכנית זו.

בספטמבר 2018 פרסם הפיקוח על הבנקים מכתב על הארכת תוקף שני המכתבים בשנה וחצי נוספות, עד ליום 31 בדצמבר 2019, במטרה לאפשר יישום של תכניות התייעלות נוספות.

ביום 29 ביולי 2019 חתם הבנק עם ארגון העובדים על הסכם קיבוצי מיוחד לשנים 2019-2022. כתוצאה מכך חל גידול חד פעמי בהתחייבות האקטוארית של הבנק בסך של כ-526 מיליון ש"ח לפני מס (כ-329 מיליון ש"ח אחרי מס).

במסגרת ההבנות הנוגעות להסכם הקיבוצי, אישר דירקטוריון הבנק יציאה בתכנית פרישה מרצון שהשפעתה על ההון הפיקוחי, המוערכת בקיטון של כ-0.07% ביחסי ההון, תיפרס על פני חמש שנים בקו ישר, מדי רבעון. נכון ליום 31 במרס 2020 מיוחסים להון הפיקוחי 15% מעלויות תכנית זו.

בדצמבר 2019 פרסם הפיקוח על הבנקים מכתב על הארכת תוקף שני המכתבים בשנתיים נוספות, עד ליום 31 בדצמבר 2021, במטרה לאפשר גיבוש תכניות התייעלות נוספות.

למידע נוסף ראה [ביאור 8](#).

שינויים רגולטוריים ונוספים במדידת דרישות ההון

התפתחויות בהוראות ועדת באזל לפיקוח על הבנקים בנוגע למדידת הלימות ההון

במהלך חודש דצמבר 2017 סיימה ועדת באזל לפיקוח על הבנקים את עבודתה לעדכון המסגרת הכוללת של "באזל 3" להלימות ההון. במסגרת עדכונים אלה ואשר מקבלים לעיתים את הכינוי "באזל 4", נקבעו עדכונים משמעותיים בנוגע לאופן החישוב של נכסי סיכון שבגינם נדרש לחשב את דרישות ההון בנדבך הראשון. בין היתר, נקבעו שינויים באופן החישוב של דרישות ההון על פי הגישה הסטנדרטית לסיכון אשראי, נקבעה גישה סטנדרטית אחידה לגבי הסיכון התפעולי וכן נקבעו שינויים במסגרת מדידת סיכונים השוק. שינויים אלה היו אמורים להיכנס לתוקף באופן מדורג החל מה-1 בינואר 2022 ועד 1 בינואר 2027. במרס 2020 פורסמה הודעה מטעם הגוף המפקח על ועדת באזל, שלפיה היישום של הסטנדרטים השונים הכלולים במסגרת העדכון הכוללת, יידחה בשנה ויחל ב-1 בינואר 2023, ויסתיים ב-1 בינואר 2028. בשלב זה, לא ידוע באיזה אופן ומתי יאומצו הוראות אלה על ידי הפיקוח על הבנקים בישראל.

באפריל 2019 הודיע הפיקוח על הבנקים על הכוונה להתחיל ליישם הנחיות של ועדת באזל משנת 2014 בנושא "הגישה הסטנדרטית לחישוב חשיפה לסיכון אשראי צד נגדי" בתאריך 1 ביוני 2021 או שנה לאחר תאריך היישום בפועל באיחוד האירופי, המאוחר מביניהם. ביום 23 באפריל 2020 פורסם מכתב מהפיקוח על הבנקים בנושא "הבהרות להוראות ניהול בנקאי תקין לצורך התמודדות עם אירוע הקורונה", ובמסגרתו נקבע כי הבנקים רשאים להפסיק זמנית את היערכותם, בין היתר, לטיסה בנושא גישה סטנדרטית לחישוב חשיפה לסיכון אשראי (SA-CCR), שטרם נקבע מועד ליישומה. עוד הובהר כי בחודש דצמבר 2020 יבחן הפיקוח על הבנקים האם נדרשת דחייה ביישום הסופי של ההוראה.

דיווח של תאגידים בנקאיים וחכ"א בישראל לפי כללי החשבונאות המקובלים בארה"ב בנושא חכירות

ביום 1 ביולי 2018 פרסם הפיקוח על הבנקים חוזר בנושא "דיווח של תאגידים בנקאיים וחכ"א בישראל לפי כללי החשבונאות המקובלים בארה"ב בנושא חכירות" המאמץ את כללי החשבונאות המקובלים בארה"ב בנושא חכירות. הנחיות החוזר מיושמות מיום 1 בינואר 2020, והשפעתן על נכסי הסיכון הינה גידול של כ-1.4 מיליארד ש"ח.

למידע נוסף בגין תקן החכירות ראה [ביאור 1](#).

הלך ניתוח רגישות לגורמים העיקריים המשפיעים על הלימות ההון של קבוצת לאומי

- שינוי היקף נכסי סיכון - נכסי הסיכון של לאומי מסתכמים לסוף מרס 2020 בכ-331.1 מיליארד ש"ח. כל גידול של 1% בנכסי הסיכון (כ-3.3 מיליארד ש"ח), יקטין את יחס הון עצמי רוברד 1 ב-0.11% ואת יחס ההון הכולל ב-0.15%.
- רווח שייצבר או שינוי בקרן ההון - הון עצמי רוברד 1 של לאומי לסוף מרס 2020 מסתכם בכ-35.9 מיליארד ש"ח. ההון הכולל מסתכם בכ-49.7 מיליארד ש"ח. כל צבירת רווח נקי ו/או תנועה חיובית בקרן ההון בהיקף של 1 מיליארד ש"ח, תשפר את יחס הון עצמי רוברד 1 ואת יחס ההון הכולל ב-0.30%.
- התחייבויות בדבר זכויות עובדים - ההתחייבות האקטוארית לעובדים מהוונת על פי ממוצע נע של שמונה רבעונים של תשואות השוק המושפעות מעקום אג"ח ממשלת ישראל ומרווח אג"ח קונצרני AA בארה"ב. שינוי של 0.1% לאורך עקום הריבית להיוון, בהנחה שהעקום עולה ויורד בצורה אחידה, משמעותה השפעה מצטברת של 0.06% ביחס הון עצמי רוברד 1 וביחס ההון הכולל. מזה על פי חישוב ממוצע נע לשמונה רבעונים, השפעה של כ-0.01% ביחס הון עצמי רוברד 1 וביחס ההון הכולל, לרבעון השוטף.

המידע הנ"ל לגבי הלימות ההון וניהולה מתייחס לפעולות עתידיות של הבנק, והוא בגדר "מידע צופה פני עתיד". למשמעות מושג זה ראה פרק [מידע צופה פני עתיד](#).

יחס מינוף

יחס המינוף מחושב באחוזים ומוגדר כמדידת ההון הרגולטורי מחולק במדידת החשיפה. ההון הרגולטורי לצורך מדידת יחס המינוף הוא הון רוברד 1 כהגדרתו בהוראת ניהול בנקאי תקין מספר 202, בהתאם להתאמות פיקוחיות לעניין חישוב ההון. מדידת החשיפה של תאגיד בנקאי היא סכום החשיפות המאזניות, החשיפות לנגזרים, החשיפות לעסקאות מימון ניירות ערך ופריטים חוץ מאזניים. יחס המינוף הינו מדד משלים ליחס ההון ומהווה מגבלה נוספת על רמת המינוף של המגזר הבנקאי.

יחס המינוף עשוי להיות מושפע מהשינויים בהון הרגולטורי של הבנק. בין היתר, בחישוב יחס המינוף הובאה בחשבון השפעה של יישום תכניות ההתייעלות והתאמות מיישום ריבית ההיוון המחושבת על פני ממוצע נע של תשואת השוק, לתקופה של שמונה רבעונים שהסתיימה במועד הדיווח, בקשר להתחייבויות אקטואריות מסוימות.

	31 במרס		31 בדצמבר
	2019	2019	2019
	במיליוני ש"ח		
בנתוני המאוחד			
הון רוברד 1	35,887	36,424	37,603
סך החשיפות	558,743	497,672	512,173
יחס מינוף			
יחס מינוף	6.42%	7.32%	7.34%
יחס מינוף מזערי הנדרש על ידי הפיקוח על הבנקים	6.00%	6.00%	6.00%

למידע נוסף בנושא הלימות הון ומינוף הון ומינוף ראה [ביאור 29](#).

יחס המינוף ב-31 למרס 2020 הינו 6.42%, ירידה של כ-0.9% לעומת 31 בדצמבר 2019.

הירידה ביחס המינוף נובעת, מגידול משמעותי בהיקף החשיפות המאזניות, שנובע ברובו בעקיפין מגידול של כ-45 מיליארד ש"ח בפיקדונות הציבור, וכן מירידה בהון עצמי רוברד 1 כתוצאה מההפסד בתקופה המדווחת, ירידה בקרן הון בגין אגרות חוב זמינות למכירה, והשפעת הדיבידנד ששולם בגין רבעון רביעי 2019 ותכנית רכישה עצמית שהתבצעה בתחילת השנה.

מגזרי פעילות - גישת ההנהלה

דיווח מגזרי פעילות על פי גישת ההנהלה מציג את תוצאות הבנק בחלוקה לקווי עסקים, בהתאם למבנה הארגוני של הבנק. קווי העסקים מתמחים במתן שירות למגזרי לקוחות בעלי מאפיינים וצרכים דומים.

למידע נוסף בדבר קווי עסקים בגישת הנהלה ראה פרק [מגזרי פעילות בדוחות הכספיים לשנת 2019](#).

להלן תמצית תוצאות הפעילות לפי גישת הנהלה

לשלושה חודשים שהסתיימו ביום 31 במרס 2020												
בנק	קמטונאות, פרימיום ובנקאות פרטית	עסקים קטנים	משכנתאות	סך הכל בנקאית	מסחרית	עסקית	נדל"ן	שוקי הון	אחר והתאמות	חברות בנות בארץ	חברות בנות בחו"ל	סך הכל
במיליוני ש"ח												
הכנסות ריבית נטו:												
320	309	397	1,026	252	192	192	195	-	49	263	2,169	הכנסות ריבית - מחיצוניים
182	1	(132)	51	53	(34)	(29)	(41)	3	6	(9)	-	הכנסות (הוצאות) ריבית - בינמגזרי
502	310	265	1,077	305	158	163	154	3	55	254	2,169	הכנסות ריבית נטו
361	122	5	488	115	62	80	(576)	(2)	8	71	246	הכנסות (הוצאות) שאינן מריבית
863	432	270	1,565	420	220	243	(422)	1	63	325	2,415	סך כל ההכנסות (ההוצאות)
119	158	36	313	122	338	37	5	(7)	5	47	860	הוצאות (הכנסות) בגין הפסדי אשראי
693	261	62	1,016	142	56	30	92	208	50	209	1,803	סך כל ההוצאות התפעוליות והאחרות
51	13	172	236	156	(174)	176	(519)	8	(200)	69	(248)	רווח (הפסד) לפני מס
17	4	59	80	53	(59)	60	(177)	(17)	5	16	(39)	הפרשה (הטבה) למס
34	9	113	156	103	(115)	116	(342)	(183)	(11)	44	(232)	רווח נקי (הפסד) המיוחס לבעלי מניות הבנק
יתרות ליום 31 במרס 2020												
28,655	24,519	86,591	139,765	41,843	45,250	27,964	9,275	5,132	808	24,449	294,486	אשראי לציבור, נטו
174,236	42,479	-	216,715	57,180	24,643	8,984	85,622	4	-	25,479	418,627	פיקדונות הציבור
156,599	14,838	-	171,437	19,721	9,090	1,665	496,128	16,250	293,060	17,787	1,025,138	נכסים בניהול

להלן תמצית תוצאות הפעילות לפי גישת הנהלה (המשך)

לשלושה חודשים שהסתיימו ביום 31 במרס 2019												
סך הכל	חברות כנות בחו"ל	חברות בנות בארץ	בנק									
			אחר והתאמות	שוקי הון	נדל"ן	עסקית	מסחרית	סך הכל בנקאית	משכנתאות	עסקים קטנים	קמעונאות, פרימיום ובנקאות פרטית	
במיליוני ש"ח												
הכנסות ריבית נטו:												
2,120	284	15	(6)	180	188	217	233	1,009	447	321	241	הכנסות (הוצאות) ריבית - מחיצוניים
-	(14)	2	-	(77)	(38)	(56)	78	105	(206)	13	298	הכנסות (הוצאות) ריבית - בינמגזרי
2,120	270	17	(6)	103	150	161	311	1,114	241	334	539	הכנסות (הוצאות) ריבית נטו
1,555	70	77	387	345	78	54	103	441	2	119	320	הכנסות שאינן מריבית
3,675	340	94	381	448	228	215	414	1,555	243	453	859	סך כל ההכנסות
(18)	(3)	3	-	(19)	(18)	(102)	37	84	(9)	62	31	הוצאות (הכנסות) בגין הפסדי אשראי
1,946	232	58	269	77	33	72	198	1,007	70	257	680	סך כל ההוצאות התפעוליות והאחרות
1,747	111	33	112	390	213	245	179	464	182	134	148	רווח לפני מס
621	24	10	77	133	73	84	61	159	62	46	51	הפרשה למס
1,092	77	(1)	35	257	140	161	118	305	120	88	97	רווח נקי (הפסד) המיוחס לבעלי מניות הבנק
יתרות ליום 31 במרס 2019												
277,546	24,669	644	5,916	6,140	24,618	38,732	39,397	137,430	81,956	25,983	29,491	אשראי לציבור, נטו
364,019	24,522	-	315	69,189	6,545	19,584	48,750	195,114	-	37,449	157,665	פיקדונות הציבור
1,039,514	17,853	268,460	21,223	496,415	1,059	19,409	23,604	191,491	-	16,394	175,097	נכסים בניהול

להלן תמצית תוצאות הפעילות לפי גישת הנהלה (המשך)

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר 2019												
בנק	קמטונאות, פרימיום ובנקאות פרטית	עסקים קטנים	משכנתאות	סך הכל בנקאית	מסחרית	עסקית	נדל"ן	שוקי הון	אחר והתאמות	חברות בנות בארץ	חברות בנות בחו"ל	סך הכל
במיליוני ש"ח												
הכנסות ריבית נטו:												
927	1,271	2,311	4,509	972	888	821	522	1	81	1,047	8,841	הכנסות ריבית - מחיצוניים
1,224	43	(1,294)	(27)	305	(255)	(194)	192	3	12	(36)	-	הכנסות ריבית - בינמגרי (הוצאות)
2,151	1,314	1,017	4,482	1,277	633	627	714	4	93	1,011	8,841	הכנסות ריבית נטו
1,294	454	3	1,751	413	205	323	1,366	420	324	279	5,081	הכנסות שאינן מריבית
3,445	1,768	1,020	6,233	1,690	838	950	2,080	424	417	1,290	13,922	סך כל ההכנסות
231	329	7	567	80	(124)	71	(37)	(13)	7	58	609	הוצאות (הכנסות) בגין הפסדי אשראי
2,870	1,097	278	4,245	721	350	133	371	1,059	204	825	7,908	סך כל ההוצאות התפעוליות והאחרות
344	342	735	1,421	889	612	746	1,746	(622)	206	407	5,405	רווח (הפסד) לפני מס
118	117	251	486	304	209	255	597	(141)	48	72	1,830	הפרשה (הטבה) למס
226	225	484	935	585	403	491	1,151	(481)	141	297	3,522	רווח נקי (הפסד) המיוחס לבעלי מניות הבנק
יתרות ליום 31 בדצמבר 2019												
29,192	25,110	85,390	139,692	40,661	37,696	26,387	8,358	5,760	958	22,966	282,478	אשראי לציבור, נטו
156,934	39,125	-	196,059	53,313	20,632	6,940	74,326	10	-	22,364	373,644	פיקדונות הציבור
186,261	18,175	-	204,436	24,183	21,766	2,294	547,613	20,734	313,901	17,100	1,152,027	נכסים בניהול

מגזרי פעילות פיקוחיים

לגבי תיאור מגזרי הפעילות העיקריים ראה פרק [מגזרי פעילות פיקוחיים בדוחות הכספיים לשנת 2019](#).

להלן תמצית הפעילות לפי מגזרי פעילות פיקוחיים

לשלושה חודשים שהסתיימו ביום 31 במרס 2020										
פעילות ישראל	משקי בית	בנקאות פרטית	עסקים קטנים וזעירים	עסקים בינוניים	עסקים גדולים	גופים מוסדיים	ניהול פיננסי	אחר	פעילות חו"ל	סך הכל
במיליוני ש"ח										
הכנסות ריבית נטו	609	22	549	198	344	40	157	(4)	254	2,169
הכנסות (הוצאות) שאינן מריבית	266	39	207	83	139	74	(633)	-	71	246
סך כל ההכנסות (ההוצאות)	875	61	756	281	483	114	(476)	(4)	325	2,415
הוצאות בגין הפסדי אשראי	118	-	202	101	380	5	7	-	47	860
סך כל ההוצאות התפעוליות והאחרות	669	23	392	107	95	56	73	179	209	1,803
רווח (הפסד) לפני מס	88	38	162	73	8	53	(556)	(183)	69	(248)
הפרשה (הטבה) למס	30	13	54	25	2	20	(173)	(26)	16	(39)
רווח נקי (הפסד) המיוחס לבעלי מניות הבנק	58	25	108	48	6	33	(397)	(157)	44	(232)
יתרה ליום 31 במרס 2020										
אשראי לציבור, ברוטו	99,207	317	62,605	28,676	79,867	3,039	-	-	24,744	298,455
פיקדונות הציבור	115,912	26,734	66,958	42,411	64,602	76,531	-	-	25,479	418,627
נכסים בניהול	58,234	37,021	48,897	21,316	58,331	739,875	43,677	-	17,787	1,025,138
לשלושה חודשים שהסתיימו ביום 31 במרס 2019										
פעילות ישראל	משקי בית	בנקאות פרטית	עסקים קטנים וזעירים	עסקים בינוניים	עסקים גדולים	גופים מוסדיים	ניהול פיננסי	אחר	פעילות חו"ל	סך הכל
במיליוני ש"ח										
הכנסות ריבית נטו	630	33	551	216	367	48	3	2	270	2,120
הכנסות שאינן מריבית	240	37	190	77	146	43	362	390	70	1,555
סך כל ההכנסות	870	70	741	293	513	91	365	392	340	3,675
הוצאות (הכנסות) בגין הפסדי אשראי	5	-	77	(1)	(78)	(6)	(14)	-	(1)	(18)
סך כל ההוצאות התפעוליות והאחרות	726	27	402	134	103	59	91	172	232	1,946
רווח לפני מס	139	43	262	160	488	38	288	220	109	1,747
הפרשה למס	46	16	94	59	175	13	116	80	22	621
רווח נקי המיוחס לבעלי מניות הבנק	93	27	168	101	313	25	148	140	77	1,092
יתרה ליום 31 במרס 2019										
אשראי לציבור, ברוטו	95,528	314	61,963	29,209	67,020	1,836	-	-	24,984	280,854
פיקדונות הציבור	106,846	23,888	56,748	38,409	50,079	63,525	-	-	24,524	364,019
נכסים בניהול	67,578	42,303	48,676	26,214	69,369	708,255	59,266	-	17,853	1,039,514

להלן תמצית הפעילות לפי מגזרי פעילות פיקוחיים (המשך)

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר 2019										
סך הכל	פעילות חו"ל	פעילות ישראל								
		משקי בית	בנקאות פרטית	עסקים וזעירים	עסקים בינוניים	עסקים גדולים	גופים מוסדיים	ניהול פיננסי	אחר	מיליוני ש"ח
8,841	1,011	5	448	174	1,457	864	2,199	115	2,568	הכנסות ריבית נטו
5,081	279	369	1,541	170	559	306	760	145	952	הכנסות שאינן מריבית
13,922	1,290	374	1,989	344	2,016	1,170	2,959	260	3,520	סך כל ההכנסות
609	58	-	(30)	(6)	27	31	372	-	157	הוצאות (הכנסות) בגין הפסדי אשראי
7,908	825	813	273	253	497	502	1,581	100	3,064	סך כל ההוצאות התפעוליות והאחרות
5,405	407	(439)	1,746	97	1,492	637	1,006	160	299	רווח (הפסד) לפני מס
1,830	72	(216)	661	36	536	229	360	57	95	הפרשה (הטבה) למס
3,522	297	(223)	1,070	61	956	408	646	103	204	רווח נקי (הפסד) המיוחס לבעלי מניות הבנק
יתרה ליום 31 בדצמבר 2019										
285,806	23,219	-	-	3,399	67,167	29,578	62,727	346	99,370	אשראי לציבור, ברוטו
373,644	22,364	-	-	68,329	53,531	40,919	57,988	23,717	106,796	פיקדונות הציבור
1,152,027	17,100	-	45,377	819,923	75,156	26,786	52,402	46,867	68,416	נכסים בניהול

חברות מוחזקות עיקריות

קבוצת לאומי פועלת בארץ ובחו"ל באמצעות חברות בנות שהינן: בנקים, חברות למימון וחברות לשירותים פיננסיים. כמו כן משקיעה הקבוצה בתאגידים ריאליים העוסקים בפעילות לא בנקאית.

סך כל השקעות הבנק בחברות מוחזקות (כולל השקעות בשטרי הון) הסתכם ב-31 במרס 2020 בכ-11.9 מיליארד ש"ח בהשוואה ל-12.0 מיליארד ש"ח ב-31 בדצמבר 2019 והתרומה של החברות המוחזקות ברבעון הראשון של 2020 להפסד הנקי של הקבוצה הסתכמה בהפסד בסך (2) מיליון ש"ח לעומת רווח בסך 41 מיליון ש"ח בתקופה המקבילה אשתקד.

חברות מאוחדות בארץ

סך כל השקעות הבנק (כולל השקעות בשטרי הון) בחברות המאוחדות בארץ הסתכם ב-31 במרס 2020 בכ-8,066 מיליון ש"ח, בהשוואה ל-8,062 מיליון ש"ח ב-31 בדצמבר 2019. התרומה של החברות המאוחדות בארץ להפסד הנקי של הקבוצה הסתכמה ברבעון הראשון של 2020 בהפסד בסך (11) מיליון ש"ח, בהשוואה להפסד בסך (1) מיליון ש"ח בתקופה המקבילה אשתקד.

חברות מאוחדות בחו"ל

סך כל ההשקעות של הבנק (כולל השקעות בשטרי הון) בשלוחות בחו"ל ב-31 במרס 2020 הסתכם ב-3,797 מיליון ש"ח בהשוואה ל-3,874 מיליון ש"ח בסוף 2019.

התרומה של השלוחות בחו"ל להפסד הנקי בשקלים של הקבוצה ברבעון הראשון של 2020 הסתכמה ברווח בסך 9 מיליון ש"ח לעומת רווח בסך 42 מיליון ש"ח בתקופה המקבילה אשתקד.

למידע נוסף בנוגע לתביעות משפטיות ונושאים אחרים הקשורים לחברות מאוחדות ראה [ביאור 10](#).

בנק לאומי ארה"ב

ביום 9 במרס 2020 בוצעה חלוקת דיבידנד בסך של 73 מיליון דולר. חלקו היחסי של בנק לאומי מכח החזקותיו ב-BLC, הינו כ-62 מיליון דולר.

החשיפה לסיכונים ודרכי ניהולם

פרק זה נכתב בפירוט רב [בדוח הדירקטוריון והנהלה לשנת 2019](#) ו**בדוח על הסיכונים לשנת 2019** על כן יש לקרוא את הפרק בהמשך לכתוב בדוחות אלו.

הפעילות העסקית של הבנק כרוכה בניהול סיכונים פיננסיים ושיאנים פיננסיים. הסיכונים הפיננסיים המרכזיים אותם מנהל הבנק הינם: סיכונים אשראי שהינם אינטגרליים בעיסוק הליבה של הבנק וכן סיכונים שוק ונזילות. לצד ניהול הסיכונים הפיננסיים, פעילות הבנק כרוכה בסיכונים שאינם פיננסיים אשר ניהולם הינו תנאי הכרחי לעמידה במטרות השוטפות ובמטרות ארוכות הטווח של הקבוצה. בין סיכונים אלה נכללים סיכונים תפעוליים, לרבות סיכונים טכנולוגיים וסייבר, סיכון רגולציה, סיכון ציות, סיכון משפטי, סיכון מוניטין, סיכון אסטרטגי, סיכון מודלים, סיכון סביבתי, סיכון הבנקאות ההוגנת (conduct) וסיכון מאקרו-כלכלי.

אסטרטגיית ניהול הסיכונים בלאומי הינה שמירה על יציבות הקבוצה ותמיכה בהשגת היעדים העסקיים. מטרות אלו מושגות תוך עמידה בתיאבון הסיכון שהוגדר, במדיניות ובמגבלות הנגזרות מהם, אשר יוצרים גבולות גזרה לפעילות העסקית. מסגרת ניהול הסיכונים כוללת מנגנונים לזיהוי סיכונים ואמידתם, הגדרת מבנה ארגוני ותחומי אחריות לניהולם לרבות מנגנוני בקרה ודיווח נאותים.

בבנק מתבצעת פעילות מתמדת לשדרוג תשתית ניהול הסיכונים וניתוח תמונת הסיכון, דבר המאפשר קבלת החלטות באופן מושכל.

משבר הקורונה הינו אירוע משמעותי המשבש את הפעילות העסקית והכלכלית ומלווה בחוסר וודאות משמעותית לגבי אורכו ומידת השפעתו. השלכות המשבר על הכלכלה העולמית והמקומית וכן על עסקי הבנק עלולות להיות מהותיות.

כתוצאה מהמשבר עלתה רמת החומרה של הסיכון מערכתי עולמי וסיכון מערכתי מקומי ברבעון הראשון לשנת 2020 מ"בינונית" ל"בינונית-גבוהה". התפרצות הנגיף מהווה סיכון מאקרו כלכלי גלובלי משמעותי. משבר הקורונה, הצפוי להביא בשנת 2020 לפגיעה הגדולה ביותר בצמיחה העולמית מאז מלחמת העולם השנייה, ובהיקף גדול במידה ניכרת מאשר במשבר הפיננסי הגלובלי, יותיר כלכלות רבות ברחבי העולם עם חובות ריבויים גדולים מאוד, התפתחות אשר עלולה להוות סיכון מסוים ליציבות בשווקים הפיננסיים.

הבנק בוחן את יכולתו לעמוד בהתפתחויות שליליות בסביבה המאקרו כלכלית באמצעות תרחישי קיצון מערכתיים. כמו כן, הבנק מבצע ניטור ומעקב שוטף אחר ההתפתחויות בשוק ומקפיד, לאורך כל תקופת המשבר, על ניהול סיכונים מוקפד תוך בחינה מתמדת של האירועים ודרכי הפעולה, על מנת להיערך מבעוד מועד ולהתאים את הפעילות, ככל שיידרש

לא חלו שינויים נוספים בחומרת גורמי הסיכון ביחס [לטבלה שפורסמה בדוח הדירקטוריון והנהלה לשנת 2019](#).

סיכוני אשראי

אשראי הינו פעילות ליבה מרכזית של הבנק והקבוצה, המתקיימת באופן מבוזר במספר קווי עסקים.

סיכון האשראי הינו סיכון של הבנק להפסד כתוצאה מהאפשרות שצד נגדי לא יעמוד בהתחייבותיו כלפי התאגיד הבנקאי כפי שסוכמו.

פעילויות היוצרות סיכון אשראי כוללות סיכון אשראי מאזני וסיכון אשראי חוץ מאזני, לרבות: אשראי לציבור, אשראי לבנקים, אשראי לממשלות, פיקדונות בבנקים, השקעות באגרות חוב.

הבנק מיישם מדיניות כוללת לניהול סיכון האשראי בהתאם לנדרש בהוראת ניהול בנקאי תקין מספר 311 בנושא ניהול סיכון אשראי ובהוראת ניהול בנקאי תקין מספר 314 בנושא הערכה נאותה של סיכונים אשראי ומדידה נאותה של חובות, ובכלל זה האחריות של ההנהלה והדירקטוריון. כמו כן, הבנק מקפיד על ניהול הסיכון בהתאם להנחיות ודרישות נוספות שנכללות בהוראות הפיקוח על הבנקים תוך יישום ממשל תאגידי שכולל שלושה "קווי הגנה".

במסגרת ניהול סיכונים אשראי מנטר הבנק את איכות תיק האשראי, לרבות נאותות כוללת של ההפרשה להפסדי אשראי לכיסוי ההפסדים הגלומים בתיק האשראי, ריכוזיות תיק האשראי ופעילות לפי מוצרים עיקריים, כגון: אשראי לענף בינוי ונדל"ן, הלוואות לדיור, אשראי לאנשים פרטיים ואשראי ממונף.

משבר הקורונה

מדובר באירוע משמעותי המשבש את הפעילות העסקית והכלכלית והמלווה בחוסר וודאות משמעותית לגבי אורכו ומידת השפעתו. השלכות המשבר על הכלכלה העולמית והמקומית וכן על עסקי הבנק עלולות להיות מהותיות, לרבות בגין עלייה בסיכון האשראי של לווים וקשיי נזילות של לווים על רקע שיפורי האבטלה וההאטה בפעילות הכלכלית.

פעילות ענפי המשק השונים לא הושפעה באופן זהה מהמשבר. קיימים תחומים במעגל הפגיעה הראשון בהם נגרמה פגיעה משמעותית דוגמת: תיירות ותעופה. כמו כן, קיימת אי וודאות לעניין קצב החזרה לשגרה בענפים השונים. גם בקרב משקי הבית קיימת אי וודאות כלכלית לאור הגידול המשמעותי בשיעור מבקשי התעסוקה. במסגרת ניהול סיכון האשראי מעריך הבנק את היכולת של לוויו להתמודד עם המשבר והפגיעה הכלכלית באמצעות שינוי תהליכים ומציאת פתרונות חלופיים.

הבנק בוחן את יכולתו לעמוד בהתפתחויות השליליות באמצעות תרחישי קיצון מערכתיים. כמו כן, הבנק מקפיד, לאורך כל תקופת המשבר, על ניהול סיכונים מוקפד תוך בחינה מתמדת של האירועים ודרכי הפעולה. במסגרת זו מתבצע ניטור ומעקב שוטף אחר ההתפתחויות בשוק על מנת להיערך מבעוד מועד ולהתאים את הפעילות ככל שיידרש. אחת ההשלכות המשמעותיות של הנגיף היא על תהליך מתן אשראי וניהול סיכון האשראי.

לצד זאת הבנק בוחן את הדרכים למתן סיוע ללקוחות הבנק שנקלעו למשבר זמני ואשר להערכת הבנק יצלחו את המשבר. במסגרת זו מובאות בחשבון השפעות המשבר ונעשית בחינה מעמיקה של הלקוחות בענפים במעגל הראשון של המשבר.

כחלק ממאמציו של הבנק לתמוך בצרכי לקוחותיו להתמודד עם אתגרי התקופה ולצלוח את המשבר העמיד הבנק אשראי ללקוחותיו באמצעות הקרן בערבות מדינה לאשראי לעסקים ואישר בקשות לשינוי בתנאי הלוואות של לקוחות משקי הבית והעסקיים שנקלעו למשבר זמני.

למידע נוסף ופירוט לגבי התפתחויות שחלו בתיק האשראי ומדדים איכותיים המאפיינים את התיק ניתן לראות בהמשך פרק זה וכן [בדוח על הסיכונים](#).

פרטים בדבר יתרת החובות, לגביהם בוצעו שינויים בתנאים^(א) במסגרת ההתמודדות עם נגיף הקורונה, שלא סווגו כארגון מחדש של חוב בעייתי

ליום 31 במרס 2020		
יתרת האשראי בגינו נדחו תשלומים	יתרת התשלומים שנדחו בפועל	
במיליוני ש"ח		
600	9,478	מסחרי
186	10,080	אנשים פרטיים - הלוואות לדיור
129	1,856	אנשים פרטיים - אחר
915	21,414	סך הכל

(א) תקופת הדחייה של החלויות (קרן או ריבית) הינה עד שישה חודשים.

סיכון אשראי ונכסים שאינם מבצעים

31 במרס 2020			
מסחרי	לדיוור	פרטי אחר	סך הכל
במיליוני ש"ח			
סיכון אשראי בדירוג ביצוע אשראי:^(א)			
210,990	84,373	25,682	321,045
81,534	2,963	17,366	101,863
292,524	87,336	43,048	422,908
סיכון אשראי שאינו בדירוג ביצוע אשראי			
3,278	428	877	4,583
4,587	824	613	6,024
1,825	824	228	2,877
566	-	72	638
2,196	-	313	2,509
7,865	1,252	1,490	10,607
756	-	15	771
8,621	1,252	1,505	11,378
90	824	58	972
301,145	88,588	44,553	434,286
מידע נוסף על סך נכסים שאינם מבצעים			
1,978	-	229	2,207
8	-	-	8
1,986	-	229	2,215
שיעור אשראי לציבור פגום שאינו צובר הכנסות ריבית (NPL) מסך האשראי לציבור			
0.74%			

(א) סיכון אשראי אשר דירוג האשראי שלו במועד הדוח תואם את דירוג האשראי לביצוע אשראי חדש בהתאם למדיניות הבנק.

(ב) סיכון אשראי פגום, נחות או בהשגחה מיוחדת.

(ג) לרבות בגין הלוואות לדיוור שבגינן קיימת הפרשה לפי עומק הפיגור ובגין הלוואות לדיוור שבגינן לא קיימת הפרשה לפי עומק הפיגור הנמצאות בפיגור של 90 ימים או יותר.

סיכון אשראי ונכסים שאינם מבצעים (המשך)

31 במרס 2019			
מסחרי	לדיוור	פרטי אחר	סך הכל
במיליוני ש"ח			
סיכון אשראי בדירוג ביצוע אשראי:^(א)			
188,931	80,043	26,043	295,017
סיכון אשראי מאזני			
73,955	2,108	16,936	92,999
סיכון אשראי חוץ מאזני			
262,886	82,151	42,979	388,016
סך סיכון אשראי בדירוג ביצוע אשראי			
סיכון אשראי שאינו בדירוג ביצוע אשראי			
2,187	444	853	3,484
א. לא בעייתי			
5,140	867	543	6,550
ב. סך הכל בעייתי ^(ב)			
2,668	838	166	3,672
השגחה מיוחדת			
370	-	59	429
נחות			
2,102	29	318	2,449
פגום			
7,327	1,311	1,396	10,034
סך הכל סיכון אשראי מאזני			
1,184	-	30	1,214
סיכון אשראי חוץ מאזני			
8,511	1,311	1,426	11,248
סך סיכון אשראי שאינו בדירוג ביצוע אשראי			
82	838	42	962
מזה: חובות שאינם פגומים, בפיגור של 90 ימים או יותר ^(ג)			
271,397	83,462	44,405	399,264
סך הכל סיכון אשראי כולל של הציבור			
מידע נוסף על סך נכסים שאינם מבצעים			
1,827	-	280	2,107
א. חובות פגומים שאינם צוברים הכנסות ריבית			
9	-	-	9
ב. נכסים שהתקבלו בגין אשראי שסולקו			
1,836	-	280	2,116
סך הכל נכסים שאינם מבצעים של הציבור			
שיעור אשראי לציבור פגום שאינו צובר הכנסות ריבית (NPL) מסך האשראי לציבור			
0.75%			

(א) סיכון אשראי אשר דירוג האשראי שלו במועד הדוח תואם את דירוג האשראי לביצוע אשראי חדש בהתאם למדיניות הבנק.

(ב) סיכון אשראי פגום, נחות או בהשגחה מיוחדת.

(ג) לרבות בגין הלוואות לדיוור שבגינן קיימת הפרשה לפי עומק הפיגור ובגין הלוואות לדיוור שבגינן לא קיימת הפרשה לפי עומק הפיגור הנמצאות בפיגור של 90 ימים או יותר.

סיכון אשראי ונכסים שאינם מבצעים (המשך)

31 בדצמבר 2019			
מסחרי	לדיוור	פרטי אחר	סך הכל
במיליוני ש"ח			
סיכון אשראי בדירוג ביצוע אשראי:^(א)			
189,787	83,117	26,644	299,548
סיכון אשראי מאזני			
84,484	2,573	16,751	103,808
סיכון אשראי חוץ מאזני			
274,271	85,690	43,395	403,356
סך סיכון אשראי בדירוג ביצוע אשראי			
סיכון אשראי שאינו בדירוג ביצוע אשראי			
1,972	472	781	3,225
א. לא בעייתי			
4,175	830	613	5,618
ב. סך הכל בעייתי ^(ב)			
1,524	830	229	2,583
השגחה מיוחדת			
426	-	73	499
נחות			
2,225	-	311	2,536
פגום			
6,147	1,302	1,394	8,843
סך הכל סיכון אשראי מאזני			
865	-	16	881
סיכון אשראי חוץ מאזני			
7,012	1,302	1,410	9,724
סך סיכון אשראי שאינו בדירוג ביצוע אשראי			
92	830	58	980
מזה: חובות שאינם פגומים, בפיגור של 90 ימים או יותר ^(ג)			
281,283	86,992	44,805	413,080
סך הכל סיכון אשראי כולל של הציבור			
מידע נוסף על סך נכסים שאינם מבצעים			
1,910	-	234	2,144
א. חובות פגומים שאינם צוברים הכנסות ריבית			
8	-	-	8
ב. נכסים שהתקבלו בגין אשראי שסולקו			
1,918	-	234	2,152
סך הכל נכסים שאינם מבצעים של הציבור			
שיעור אשראי לציבור פגום שאינו צובר הכנסות ריבית (NPL) מסך האשראי לציבור			
0.75%			

(א) סיכון אשראי אשר דירוג האשראי שלו במועד הדוח תואם את דירוג האשראי לביצוע אשראי חדש בהתאם למדיניות הבנק.

(ב) סיכון אשראי פגום, נחות או בהשגחה מיוחדת.

(ג) לרבות בגין הלוואות לדיוור שבגינן קיימת הפרשה לפי עומק הפיגור ובגין הלוואות לדיוור שבגינן לא קיימת הפרשה לפי עומק הפיגור הנמצאות בפיגור של 90 ימים או יותר.

תנועה ביתרת פגומים

תנועה בחובות פגומים בגין אשראי לציבור

שלושה חודשים שהסתיימו ביום 31 במרס 2020			
במיליוני ש"ח			
מסחרי	לדיוור	פרטי אחר	סך הכל
2,220	-	311	2,531
יתרת חובות פגומים לתחילת התקופה			
471	-	54	525
חובות שסווגו כחובות פגומים במהלך התקופה			
(8)	-	-	(8)
חובות שחזרו לסיווג שאינו פגום			
(167)	-	(16)	(183)
חובות פגומים שנמחקו			
(230)	-	(36)	(266)
חובות פגומים שנפרעו			
6	-	-	6
התאמה מתרגום דוחות כספיים			
(101)	-	-	(101)
אחר			
2,191	-	313	2,504
יתרת חובות פגומים לסוף התקופה			

שלושה חודשים שהסתיימו ביום 31 במרס 2019			
במיליוני ש"ח			
מסחרי	לדיוור	פרטי אחר	סך הכל
2,380	31	340	2,751
יתרת חובות פגומים לתחילת התקופה			
179	-	50	229
חובות שסווגו כחובות פגומים במהלך התקופה			
(4)	-	-	(4)
חובות שחזרו לסיווג שאינו פגום			
(132)	-	(27)	(159)
חובות פגומים שנמחקו			
(311)	(1)	(45)	(357)
חובות פגומים שנפרעו			
(17)	(1)	-	(18)
התאמה מתרגום דוחות כספיים			
2,095	29	318	2,442
יתרת חובות פגומים לסוף התקופה			

מזה: תנועה בחובות בעייתיים בארגון מחדש

שלושה חודשים שהסתיימו ביום 31 במרס 2020			
במיליוני ש"ח			
מסחרי	לדיוור	פרטי אחר	סך הכל
729	-	290	1,019
יתרת חובות בעייתיים בארגון מחדש לתחילת התקופה			
164	-	50	214
ארגונים מחדש שבוצעו במהלך התקופה			
-	-	-	-
חובות שחזרו לסיווג שאינו פגום בשל ארגון מחדש עוקב			
(24)	-	(13)	(37)
חובות בארגון מחדש שנמחקו			
(135)	-	(34)	(169)
חובות בארגון מחדש שנפרעו			
4	-	-	4
התאמות מתרגום דוחות כספיים			
(101)	-	-	(101)
אחר			
637	-	293	930
יתרת חובות בעייתיים בארגון מחדש לסוף התקופה			

מזה: תנועה בחובות בעייתיים בארגון מחדש (המשך)

שלושה חודשים שהסתיימו ביום 31 במרס 2019			
במיליוני ש"ח			
מסחרי	לדיוור	פרטי אחר	סך הכל
1,318	8	319	1,645
83	-	35	118
-	-	-	-
(34)	-	(13)	(47)
(285)	-	(37)	(322)
(5)	-	-	(5)
1,077	8	304	1,389

גילוי, הערכה, סיווג וכללי הפרשה להפסדי אשראי

בנושא הוצאות בגין הפסדי אשראי וסיווג חובות בעייתיים הבנק פועל בהתאם להוראות הפיקוח על הבנקים שנכנסו לתוקף ביום 1 בינואר 2011 והעדכונים של הוראות אלו ממועד זה. הבנק נוהג לאמוד, להעריך ולעדכן את גובה ההפרשה להפסדי אשראי באופן שוטף, בהתאם לניסיון העבר, ניתוח מצבם של הלווים הנבחנים באופן פרטני, וכן בהתאם לתחזיות כלכליות והערכות לגבי השווקים והסקטורים העסקיים השונים.

תנועה ביתרת ההפרשה המאזנית להפסדי אשראי בגין החובות הפגומים

שלושה חודשים שהסתיימו ביום 31 במרס 2020			
במיליוני ש"ח			
מסחרי	לדיוור	פרטי אחר	סך הכל
372	-	167	539
105	-	(6)	99
(167)	-	(16)	(183)
67	-	33	100
1	-	-	1
378	-	178	556

שלושה חודשים שהסתיימו ביום 31 במרס 2019			
במיליוני ש"ח			
מסחרי	לדיוור	פרטי אחר	סך הכל
459	4	150	613
(96)	-	(24)	(120)
(132)	-	(27)	(159)
181	-	36	217
(3)	-	-	(3)
409	4	135	548

למידע נוסף בנוגע לאופן קביעת שיטורי הפרשה קבוצתית ראה פרק [מדיניות חשבונאית בנושאים קריטיים](#).
למידע נוסף בנוגע להפרשות ראה [ביאור 6](#).

להלן פירוט מדדי סיכון האשראי

31 בדצמבר		31 במרס	
2019	2019	2020	
באחוזים			
0.89	0.87	0.84	
שיעור יתרת אשראי לציבור פגום מיתרת האשראי לציבור			
0.34	0.34	0.33	
שיעור יתרת אשראי לציבור שאינו פגום שנמצא בפיגור של 90 ימים או יותר מיתרת האשראי לציבור			
1.54	1.88	1.52	
שיעור סיכון אשראי בעייתי בגין הציבור מסיכון אשראי כולל בגין הציבור			
0.22	(0.03)	1.20	
שיעור ההוצאות (ההכנסות) בגין הפסדי אשראי מהיתרה הממוצעת של האשראי לציבור ^(א)			
(0.24)	(0.02)	(0.07)	
שיעור המחיקות נטו בגין אשראי לציבור מיתרת האשראי לציבור הממוצעת			
1.16	1.18	1.33	
שיעור יתרת ההפרשה להפסדי אשראי בגין אשראי לציבור מיתרת האשראי לציבור			
131.49	135.46	158.51	
שיעור יתרת ההפרשה להפסדי אשראי בגין אשראי לציבור, מיתרת אשראי לציבור פגום בתוספת יתרת אשראי לציבור אשר נמצא בפיגור של 90 ימים או יותר			
94.79	97.18	114.18	
שיעור המחיקות נטו בגין אשראי לציבור מיתרת ההפרשה להפסדי אשראי בגין אשראי לציבור			
(20.04)	(1.87)	(4.96)	

(א) על בסיס שנתי.

סיכון האשראי הכולל לציבור לפי ענפי משק

31 במרס 2020

הפסדי אשראי ^(א)						
יתרת	מחיקות	הוצאות	מזה:	מזה:	מזה:	סיכון
הפרשה	חשבונאיות	(הכנסות)	סיכון	סיכון	דירוג	אשראי
להפסדי	נטו	בגין הפסדי	אשראי	אשראי	ביצוע	אשראי
אשראי		אשראי	פגום	בעייתי ^(ד)	אשראי ^(ה)	כוללי ^(א)
במיליוני ש"ח						
בנין פעילות לווים בישראל						
ציבור-מסחרי						
(485)	32	114	410	646	26,780	27,657
תעשייה						
(439)	15	98	145	338	53,321	53,815
בינוי ונדל"ן - בינוי ^(א)						
(303)	(5)	24	206	314	30,496	30,810
בינוי ונדל"ן - פעילות בנדל"ן						
(519)	31	179	415	934	31,366	32,752
מסחר						
(220)	(3)	49	4	10	40,843	40,853
שרותים פיננסיים						
(703)	27	192	509	1,250	43,921	45,911
ענפים אחרים						
(2,669)	97	656	1,689	3,492	226,727	231,798
סך הכל מסחרי^(א)						
(496)	1	31	-	824	87,137	88,382
אנשים פרטיים - הלוואות לדיר						
(707)	35	86	312	624	42,650	44,153
אנשים פרטיים - אחר						
(3,872)	133	773	2,001	4,940	356,514	364,333
סך הכל ציבור - פעילות בישראל						
(5)	-	3	-	-	56,086	56,086
בנקים בישראל וממשלות בישראל						
(3,877)	133	776	2,001	4,940	412,600	420,419
סך הכל פעילות בישראל						
בנין פעילות לווים בחו"ל						
(511)	64	84	752	1,668	66,394	69,953
סך הכל ציבור - פעילות בחו"ל						
-	-	-	-	-	57,033	57,033
בנקים וממשלות בחו"ל						
(511)	64	84	752	1,668	123,427	126,986
סך הכל פעילות בחו"ל						
(4,388)	197	860	2,753	6,608	536,027	547,405
סך הכל פעילות בישראל ובחו"ל						

- (א) סיכון אשראי מאזני וסיכון אשראי חוץ מאזני, לרבות בגין מכשירים נגזרים. כולל: חובות^(ב), אג"ח, ניירות ערך שנשאלו או נרכשו במסגרת הסכמי מכר חוזר, נכסים בגין מכשירים נגזרים וסיכון אשראי במכשירים פיננסיים חוץ מאזניים כפי שחושב לצורך מגבלות חבות של לווה בסך 319,411, 110,239, 24,901, 2,365, 90,489 מיליון ש"ח בהתאמה.
- (ב) אשראי לציבור, אשראי לממשלות, פיקדונות בבנקים וחובות אחרים, למעט אג"ח וניירות ערך שנשאלו או נרכשו במסגרת הסכמי מכר חוזר.
- (ג) כולל בגין מכשירי אשראי חוץ מאזניים (מוצגים במאזן בסעיף "התחייבויות אחרות").
- (ד) סיכון אשראי מאזני וחוץ מאזני פגום, נחות או בהשגחה מיוחדת, לרבות בגין הלוואות לדיר שבגינן קיימת הפרשה לפי עומק הפיגור והלוואות לדיר שבגינן לא קיימת הפרשה לפי עומק הפיגור הנמצאות בפיגור של 90 ימים או יותר.
- (ה) סיכון אשראי אשר דירוג האשראי שלו במועד הדוח תואם את דירוג האשראי לכיצוע אשראי חדש בהתאם למדיניות הבנק.
- (ו) כולל הלוואות לדיר, שהועמדו לקבוצות רכישה מסוימות הנמצאות בהליכי בנייה.
- (ז) סיכון האשראי המסחרי כולל יתרה בסך 2,947 מיליון ש"ח שהועמדו לקבוצות רכישה הנמצאות בהליכי בנייה.

סיכון האשראי הכולל לציבור לפי ענפי משק (המשך)

31 במרס 2019						
הפסדי אשראי ^(א)			מזה:	מזה:	מזה:	סיכון
יתרת	מחיקות	הוצאות	סיכון	סיכון	דירוג	אשראי
הפרשה	חשבונאיות	(הכנסות)	אשראי	אשראי	ביצוע	אשראי
להפסדי	נטו	בגין הפסדי	פגום	בעייתי ^(ד)	אשראי ^(ה)	כולל ^(א)
אשראי		אשראי				
במיליוני ש"ח						
בנין פעילות לווים בישראל						
ציבור-מסחרי						
(496)	38	25	432	909	23,378	24,399
תעשייה						
(343)	(4)	(15)	262	671	48,022	48,864
בינוי ונדל"ן - בינוי ^(ו)						
(378)	(20)	(6)	426	540	28,984	29,527
בינוי ונדל"ן - פעילות בנדל"ן						
(352)	42	64	264	1,008	29,472	30,561
מסחר						
(192)	(1)	5	30	38	27,086	27,124
שרותים פיננסיים						
(486)	(49)	(95)	356	1,103	43,811	45,222
ענפים אחרים						
(2,247)	6	(22)	1,770	4,269	200,753	205,697
סך הכל מסחרי^(ז)						
(463)	3	(9)	-	838	81,746	83,028
אנשים פרטיים - הלוואות לדיור						
(601)	45	14	317	553	42,398	43,806
אנשים פרטיים - אחר						
(3,311)	54	(17)	2,087	5,660	324,897	332,531
סך הכל ציבור - פעילות בישראל						
(2)	-	(1)	-	-	43,516	43,517
בנקים בישראל וממשלות בישראל						
(3,313)	54	(18)	2,087	5,660	368,413	376,048
סך הכל פעילות בישראל						
בנין פעילות לווים בחו"ל						
(417)	8	-	576	1,857	63,119	66,733
סך הכל ציבור - פעילות בחו"ל						
-	-	-	-	-	36,204	36,205
בנקים וממשלות בחו"ל						
(417)	8	-	576	1,857	99,323	102,938
סך הכל פעילות בחו"ל						
(3,730)	62	(18)	2,663	7,517	467,736	478,986
סך הכל פעילות בישראל ובחו"ל						

(א) סיכון אשראי מאזני וסיכון אשראי חוץ מאזני, לרבות בגין מכשירים נגזרים. כולל: חובות^(ב), אג"ח, ניירות ערך שנשאלו או נרכשו במסגרת הסכמי מכר חוזר, נכסים בגין מכשירים נגזרים וסיכון אשראי במכשירים פיננסיים חוץ מאזניים כפי שחושב לצורך מגבלות חבות של לווה בסך 291,911,76,023, 9,416,946, 100,690 מיליון ש"ח בהתאמה.

(ב) אשראי לציבור, אשראי לממשלות, פיקדונות בבנקים וחובות אחרים, למעט אג"ח וניירות ערך שנשאלו או נרכשו במסגרת הסכמי מכר חוזר.

(ג) כולל בגין מכשירי אשראי חוץ מאזניים (מוצגים במאזן בסעיף "התחייבויות אחרות").

(ד) סיכון אשראי מאזני וחוף מאזני פגום, נחות או בהשגחה מיוחדת, לרבות בגין הלוואות לדיור שבגינן קיימת הפרשה לפי עומק הפיגור והלוואות לדיור שבגינן לא קיימת הפרשה לפי עומק הפיגור הנמצאות בפיגור של 90 ימים או יותר.

(ה) סיכון אשראי אשר דירוג האשראי שלו במועד הדוח תואם את דירוג האשראי לביצוע אשראי חדש בהתאם למדיניות הבנק.

(ו) כולל הלוואות לדיור, שהועמדו לקבוצות רכישה מסוימות הנמצאות בהליכי בנייה.

(ז) סיכון האשראי המסחרי כולל יתרה בסך 2,230 מיליון ש"ח שהועמדו לקבוצות רכישה הנמצאות בהליכי בנייה.

הפעילות ומגבלות הסיכון בענף הבינוי והנדל"ן

ענף הבינוי והנדל"ן הינו תחום הפעילות שבו לבנק חשיפת האשראי הגדולה ביותר מבין ענפי המשק העסקיים. בדומה לענפי המשק האחרים, מוגדרים במדיניות האשראי מתודולוגיות ופרמטרים פנימיים למימון עסקאות בכל אחד מענפי המשנה של תחום הנדל"ן.

האשראי לענף הנדל"ן תואם את תיאבון הסיכון של הבנק לאור רמת הסיכון והתמחור ההולם. בשל כך ומתוך רצון להמשיך ולהיות דומיננטיים במימון ענף הנדל"ן הבנק פועל לניצול מיטבי ואפקטיבי של המגבלות הפנימיות והרגולטוריות בנושא.

המעקב אחר תיק האשראי בתחום הנדל"ן מבוצע באופן הדוק תוך ניטור המגמות בנתונים המקרו כלכליים במשק וניטור התפתחות מאפייני הסיכון של סגמנט זה בבנק.

בנוסף, מנותח הסיכון לתחום הנדל"ן במסגרת תרחיש קיצון מערכתי שהבנק בוחן, כאשר הפסדי האשראי מפולחים לפי ענפי המשנה ונבחנים אל מול תיאבון הסיכון.

בנוסף למגבלה הרגולטורית ובמטרה לנהל באופן אפקטיבי את התמהיל הפנימי של סיכון האשראי, מקפיד הבנק על פיזור גיאוגרפי בין הפרויקטים בהתייחס לביקושים הצפויים וכן על פיזור בין ענפי הפעילות השונים.

בהמשך לפוליסות דומות שנרכשו בעבר, נרכשה בדצמבר 2019 פוליסת ביטוח חדשה לתיק ערבויות מכוח חוק מכר (דירות) ולהתחייבות להוצאת ערבויות אלה ממבטחי משנה בינלאומיים, בעלי דירוג אשראי בינלאומי גבוה. פוליסת הביטוח מבטיחה את הבנק למקרה בו יידרש לשלם בשל חילוט הערבויות, והכל על פי תנאי הפוליסה. רכישת הביטוח מאפשרת להפחית את ההון המרותק בגין סיכון האשראי הנובע מהנפקת הערבויות תוך שימוש בפוליסה "כמפחיתת סיכון אשראי" (ההפחתה הינה בהתאם לדירוג מבטחי המשנה). הביטוח הינו בגין פרויקטים שיחלו עד ליום 31 בדצמבר 2020.

ביום 12 בינואר 2020 פרסם בנק ישראל עדכון להוראת ניהול בנקאי תקין מספר 315 בנושא מגבלת חבות ענפית. העדכון מאפשר לבנקים להעמיד אשראי נוסף בהיקף של 4% מתיק האשראי למימון פרויקטים תשתיתיים אשר נכללים במסגרת ענף "עבודות הנדסה אזרחית", מעבר לאשראי בהיקף של 20% לשאר תחומי הבינוי והנדל"ן.

ביום 15 במרס 2020 במסגרת ההקלות הרגולטוריות ושירותים לציבור, שניתנו למערכת הבנקאית על רקע התפשטות נגיף הקורונה, קבע בנק ישראל שבנקים יוכלו להגדיל את האשראי לענף הבינוי והנדל"ן, כך שסך האשראי (בניכוי תשתיות לאומיות) יעלה משיעור של 20% ל-22% מסך כל תיק האשראי של הבנק (סך המגבלה, כולל תשתיות, תעמוד על 24%). תוקף ההוראה מסתיים ביום 30 בספטמבר 2020 (להלן - מועד תום תוקף ההוראה). עם זאת, כדי לאפשר לבנק לחזור לשיעור של 20%, תמשיך ההקלה לחול עוד 24 חודשים ובלבד ששיעור החבות לא יעלה על השיעור במועד תום תוקף ההוראה.

נכון ליום 31 במרס 2020 הבנק עומד במגבלות הרגולטוריות הקבועות בהוראה.

למידע נוסף בגין סגמנט זה ראה פרק [סיכוני אשראי כדוח על הסיכונים וכדוח הדיסקוריון וההנהלה לשנת 2019](#).

קבוצות לווים¹

הקבוצה מקיימת תהליכי מעקב סדורים על מנת לוודא כי היא ממלאת אחר מגבלות הוראת ניהול בנקאי תקין מספר 313 בנושא מגבלות על חבות של לווה ושל קבוצת לווים.

ביום 1 באוגוסט 2018 פרסם הפיקוח על הבנקים תיקון להוראה הנ"ל. על פי התיקון, חשיפה של בנק ל"קבוצת לווים חברת כרטיסי אשראי" לא תעלה על 15% מהון התאגיד הבנקאי, וזאת בדומה למגבלה החלה על חשיפה ל"קבוצת לווים בנקאית". הוראה זו תכנס לתוקף באופן מדורג בתוך 3 שנים ממועד ההפרדה של חברת כרטיסי האשראי מהתאגיד הבנקאי.

ביום 27 באוקטובר 2019 פרסם הפיקוח על הבנקים עדכון נוסף להוראה הנ"ל. העדכון קובע כי חבות נטו של לווה העוסק בפעילות ספקולטיבית ושאינו לווה מפקח, תוגבל לשיעור של 10% מהון התאגיד הבנקאי (חלף מגבלה של 15%). מגבלה זו תחול גם על החבות המצטברת של לווים כאמור השייכים לקבוצת לווים העוסקים בפעילות ספקולטיבית (זאת חלף מגבלת קבוצת לווים רגילה של 25%).

תחולת ההוראה לבנק העומד במגבלות הינה ביום פרסומה. בנק שאינו עומד במגבלות נדרש לצמצם את החרגה של החשיפה בשיעורים רבעוניים קבועים עד ליום 1 ביולי 2020.

נכון ליום 31 במרס 2020, הבנק עומד במגבלות הקבועות בהוראה.

¹ קבוצת לווים הם כל אלה יחד: הלווה, אדם השולט בו וכל מי שנשלט על ידי אלה, למעט בנקים. כאשר תאגיד נשלט על ידי יותר מאדם אחד יש לכלול בקבוצת לווים אחת את אותם שולטים שהתאגיד הנשלט הוא מהותי עבורם (כגון: מבחינה הונית), לרבות התאגיד הנשלט וכל מי שנשלט על ידם. כאשר תאגיד מוחזק על ידי יותר מאדם אחד, יש לכלול מחזיק שאין לו שליטה, שהתאגיד המוחזק הוא מהותי עבורו (כגון: מבחינה הונית), יחד עם התאגיד המוחזק וכן כל מי שנשלט על ידם בקבוצת לווים אחת. לווים הקשורים באופן שפגיעה ביציבות הפיננסית של אחד מהם עלולה להשליך על היציבות הפיננסית של האחר, או שאותם גורמים עלולים להשליך על היציבות הפיננסית של שניהם.

חשיפה למדינות זרות

חלק א' - מידע בדבר סך כל החשיפות למדינות זרות, ובדבר חשיפות למדינות שסך סכום החשיפה לכל אחת מהן הוא מעל 1% מסך הנכסים או מעל 20% מסך ההון לצורך חישוב יחס ההון, לפי הנמוך ביניהם:

31 במרס 2020			
חשיפה ^{(א)(ב)}			
סך הכל	חוץ מאזנית ^(ג)	מאזנית	
במיליוני ש"ח			
34,559	6,432	28,127	ארה"ב
28,448	7,721	20,727	בריטניה
6,847	2,105	4,742	צרפת
3,610	1,802	1,808	שוויץ
5,939	1,342	4,597	גרמניה
24,873	2,531	22,342	אחרות
104,276	21,933	82,343	סך הכל החשיפה למדינות זרות
1,151	255	896	מזה: סך החשיפות למדינות ה-GIPS ^(ד)
2,448	781	1,667	מזה: סך החשיפות למדינות ה-LDC ^(ה)
505	119	386	מזה: סך החשיפות למדינות עם בעיות נזילות ^(ו)

31 במרס 2019			
חשיפה ^{(א)(ב)}			
סך הכל	חוץ מאזנית ^(ג)	מאזנית	
במיליוני ש"ח			
28,532	6,297	22,235	ארה"ב
18,150	6,668	11,482	בריטניה
5,247	1,725	3,522	צרפת
3,107	1,074	2,033	שוויץ
7,440	1,141	6,299	גרמניה
16,235	1,960	14,275	אחרות
78,711	18,865	59,846	סך הכל החשיפה למדינות זרות
1,131	238	893	מזה: סך החשיפות למדינות ה-GIPS ^(ד)
2,303	834	1,469	מזה: סך החשיפות למדינות ה-LDC ^(ה)
265	45	220	מזה: סך החשיפות למדינות עם בעיות נזילות ^(ו)

[ראה הערות בעמוד הבא.](#)

חשיפה למדינות זרות (המשך)

31 בדצמבר 2019			
חשיפה ^(א,ב)			
סך הכל	חוץ מאזניות ^(א)	מאזניות	במיליוני ש"ח
35,857	6,771	29,086	ארה"ב
21,892	8,660	13,232	בריטניה
5,360	1,756	3,604	צרפת
2,832	1,762	1,070	שוויץ
6,842	1,356	5,486	גרמניה
19,553	2,069	17,484	אחרות
92,336	22,374	69,962	סך הכל החשיפה למדינות זרות
1,314	206	1,108	מזה: סך החשיפות למדינות ה-GIPS ^(ג)
2,239	827	1,412	מזה: סך החשיפות למדינות ה-LDC ^(ד)
556	150	406	מזה: סך החשיפות למדינות עם בעיות נזילות ^(ה)

- (א) החשיפה למדינות זרות מוצגת על בסיס סיכון סופי.
 (ב) סיכון אשראי מאזני וחוזי מאזני, סיכון אשראי מסחרי בעייתי וחובות פגומים מוצגים לפני השפעת ההפרשה להפסדי אשראי ולפני השפעת הביטחונות המותרים לניכוי לצורך מגבלות על חבות של לווה וקבוצת לווים ולפני השפעת קיזוז דו צדדי בגין נגזרים.
 (ג) סיכון אשראי במכשירים פיננסיים חוץ מאזניים כפי שחושב לצורך מגבלות חבות של לווה, לפני השפעת קיזוז דו צדדי בגין נגזרים.
 (ד) החשיפה למדינות ה-GIPS כוללת את המדינות: יוון, איטליה, פורטוגל וספרד.
 (ה) החשיפה למדינות ה-LDC כוללת את המדינות המוגדרות כמדינות פחות מפותחות, שהינן ארצות המסווגות על ידי הבנק העולמי כבעלות הכנסה נמוכה או בינונית.
 (ו) חשיפה למדינות זרות עם בעיות נזילות כפי שהוגדר על ידי בנק ישראל (מדינה אשר מקבלת סיוע כספי מ-IMF או שהתחייבויותיה מדורגות בדירוג אשראי CCC או נמוך יותר). הסכום מתייחס ל-10 מדינות (ב-31 במרס 2019 מתייחס ל-11 מדינות, ב-31 בדצמבר 2019 מתייחס ל-13 מדינות).

חלק ב' - לימים 31 במרס 2020, 31 במרס 2019 ו-31 בדצמבר 2019, אין חשיפה מאזנית מצרפית למדינות זרות שסך החשיפה לכל אחת מהן הינו בין 0.75% לבין 1% מסך הנכסים במאוחד או בין 15% לבין 20% מההון, לפי הנמוך.

חשיפת אשראי למוסדות פיננסיים זרים

חשיפת האשראי למוסדות פיננסיים זרים מתייחסת לבנקים מסחריים, חברות החזקה בנקאיות, בנקים להשקעות, חברות ביטוח וגופים פיננסיים אחרים.

הבנק מנהל מעקב הדוק אחר מצבם של בנקים בעולם ומנתח באופן תדיר את איתנותם הפיננסית. הבנק מנהל רשימה מצומצמת של בנקים איכותיים שמולם יש חשיפות אשראי קבוצתיות.

משבר הקורונה

על רקע ההשלכות המהותיות של אירוע נגיף הקורונה והתנודתיות הגבוהה בשווקים הפיננסיים חל גידול במרווחי האשראי של כלל המוסדות הפיננסיים המקומיים והזרים שאליהם חשוף הבנק. במקביל לתנודתיות בשווקים והחששות ממיתון עולמי החלו הבנקים המרכזיים בעולם במהלכים במטרה לתמוך במערכות הפיננסיות בעולם ובכלל זה צעדים כגון: הקלה בדרישות ההון, הקלה ביישום רפורמות חשבונאיות, מתן כלי נזילות לבנקים ועוד.

הבנק הגביר את רמת הניטור שלו אחר מוסדות פיננסיים זרים זאת כחלק מאופן ניהול החשיפה למוסדות פיננסיים זרים והתאים את החשיפה בהתאם לשינויים אותם זיהה בסביבת הסיכון. ניהול זה מביא בחשבון בין היתר:

- יחסים פיננסיים שונים כגון יחסי ההון, יחסי הנזילות ועוד כפי שמפורסמים על ידי הבנקים.
- הערכת השוק כפי שמשקפת בשווי השוק של מניותיהם ובסיכון כפי שנאמד בעזרת נגזרי האשראי (CDS) ומרווחי האג"ח שלהם.
- הדירוג על פי סוכנויות הדירוג הבינלאומיות.
- חוסנה הפיננסי של המדינה בה נמצא מרכז פעילותו של הבנק.
- הצעדים שנקטה המדינה במטרה לתמוך במערכת הפיננסית שלה ובכלכלתה.
- מגבלות כמותיות על היקף החשיפה לבנק בודד ולמדינה.

עיקר החשיפה לבנקים ומוסדות פיננסיים זרים הינה בדירוגי השקעה. הבנק אינו סבור כי בנקים ומוסדות פיננסיים אלו נמצאים ברמת סיכון גבוהה.

להלן חשיפת אשראי למסודות פיננסיים זרים^(א)

ליום 31 במרס 2020			
חשיפת אשראי נוכחית	סיכון אשראי חוץ מאזני נוכחי ^(א)	סיכון אשראי מאזני ^(ב)	במיליוני ש"ח
חשיפת אשראי נוכחית למסודות פיננסיים זרים ^(א)			
33,308	603	32,705	AAA עד AA-
7,678	811	6,867	A+ עד A-
781	176	605	BBB+ עד BBB-
245	11	234	BB+ עד B-
-	-	-	נמוך מ: B-
145	-	145	ללא דרוג
42,157	1,601	40,556	סך הכל חשיפת אשראי נוכחית למסודות פיננסיים זרים
-	-	-	סיכון אשראי בעייתי
ליום 31 במרס 2019			
חשיפת אשראי נוכחית	סיכון אשראי חוץ מאזני נוכחי ^(א)	סיכון אשראי מאזני ^(ב)	במיליוני ש"ח
חשיפת אשראי נוכחית למסודות פיננסיים זרים ^(א)			
18,595	870	17,725	AAA עד AA-
5,076	570	4,506	A+ עד A-
531	198	333	BBB+ עד BBB-
44	9	35	BB+ עד B-
-	-	-	נמוך מ: B-
138	-	138	ללא דרוג
24,384	1,647	22,737	סך הכל חשיפת אשראי נוכחית למסודות פיננסיים זרים ^(א)
-	-	-	סיכון אשראי בעייתי
ליום 31 בדצמבר 2019			
חשיפת אשראי נוכחית	סיכון אשראי חוץ מאזני נוכחי ^(א)	סיכון אשראי מאזני ^(ב)	במיליוני ש"ח
חשיפת אשראי נוכחית למסודות פיננסיים זרים ^(א)			
19,435	762	18,673	AAA עד AA-
5,033	470	4,563	A+ עד A-
397	177	220	BBB+ עד BBB-
41	11	30	BB+ עד B-
-	-	-	נמוך מ: B-
148	-	148	ללא דרוג
25,054	1,420	23,634	סך הכל חשיפת אשראי נוכחית למסודות פיננסיים זרים ^(א)
-	-	-	סיכון אשראי בעייתי

[ראה הערות בעמוד הבא](#)

- (א) מוסדות פיננסיים זרים כוללים: בנקים, בנקים להשקעות, דילרים/ברוקרים, חברות ביטוח וגופים מוסדיים.
- (ב) פיקדונות בבנקים, אשראי לציבור, ניירות ערך שנשאלו או נרכשו במסגרת הסכמי מכר חוזר, נכסים אחרים בגין מכשירים נגזרים (שווי הוגן של נגזרים) והשקעות באגרות חוב כולל אגרות חוב של בנקים מסוג Subordinated ב-31 במרס 2020 בשווי של 659 מיליון ש"ח (ב-31 במרס 2019 - 507 מיליון ש"ח וב-31 בדצמבר 2019 - 527 מיליון ש"ח).
- (ג) בעיקר ערבויות והתחייבויות למתן אשראי (ללא נגזרים חוץ מאזניים).
- (ד) הבנק משתמש בדירוג של סוכנות S&P ו-Moody's בלבד לדירוג המוסדות הפיננסיים הזרים אליהם קיימת חשיפת אשראי.

הערות:

1. חשיפות האשראי אינן כוללות השקעות בניירות ערך מגובי נכסים (למידע נוסף ראה [ביאור 5](#)).
2. חלק מהבנקים קיבלו תמיכות ממשלתיות באופנים שונים, ובכלל זה בהשקעה ישירה בהון הבנק, בערבות ממשלתית לתיקי נכסים מסוימים של הבנקים, בערבויות לגיוס מקורות לבנקים, וכו'.
3. למידע נוסף לגבי הרכב חשיפות האשראי בגין מכשירים נגזרים מול בנקים ודילרים/ברוקרים (מקומיים וזרים) ראה [ביאור 11](#).

סיכונים בתיק הלוואות לדיר

התפתחויות בסיכונים אשראי

במהלך התקופה המדווחת חל גידול בהעמדות אשראי חדש ("ביצועים") בקשר עם ביקושים לאשראי לדיר בישראל, הן למטרת מגורים והן למטרת השקעה.

לאור המגמות בשנים האחרונות, ועל מנת לוודא ניהול סיכונים אפקטיבי, מנוטר תיק הלוואות לדיר באופן שוטף, תוך ניתוח המגמות במאפייני ובמוקדי הסיכון בעיקר במאפיינים הבאים: שיעורי המימון, יכולת החזר חודשי, דירוגי אשראי בהתאם למודל הסטטיסטי הפנימי של הבנק. הבנק מקפיד על מדיניות חיתום מאוזנת הלוואות בחשבון את יכולת החזר של הלוואה, בסיס ההצמדה והריבית, שיעור המימון ועוד, זאת תוך עמידה בכל דרישות הפיקוח על הבנקים. במסגרת העמדת הלוואות לדיר, מעמיד הבנק גם הלוואות פרטניות למשתתפים בקבוצת רכישה. מימון במסגרת קבוצת רכישה נותן מענה לביקושי שוק של התארגנויות פרטיות, בעלי קרקע היסטוריים וכו'. מהיבט הסיכון, המימון ניתן לאוכלוסיות שונות, בפיזור גיאוגרפי, ולאחר שכל לווה עובר בדיקת יכולת סילוק להלוואה.

להלן נתונים על ביצועי הלוואות חדשות שניתנו והלוואות שמוחזרו לרכישת דירת מגורים ובמשכון דירת מגורים בישראל

שיעור השינוי	לשלושה חודשים שהסתיימו ביום 31 במרס	
	2019	2020
	במיליוני ש"ח	
ב-%		
מכספי הבנק	3,024	4,254
מכספי האוצר	42	45
סך כל הלוואות חדשות	3,066	4,299
הלוואות שמוחזרו	571	938
סך כל ביצועים	3,637	5,237

גילוי על הלוואות לדיר

כתוצאה ממשבר נגיף הקורונה אנו עדים בתקופה האחרונה לגידול חד בשיעור האבטלה. מניסיון העבר לפרמטר זה עלולה להיות השפעה שלילית על תיק האשראי לדיר של הבנק. עם זאת, לאור אופיו המתמשך של המשבר טרם ניתן לאמוד את עוצמת הפגיעה בתיק האשראי לדיר של הבנק.

הבנק בוחן את יכולתו לעמוד בהתפתחויות שליליות באמצעות תרחישי קיצון מערכתיים.

לאור העלייה ברמת הסיכון, הבנק מקפיד לאורך כל תקופת המשבר על תהליכי חיתום אשראי קפדניים. במסגרת זו, חודדו דגשים בהעמדת אשראי בתקופת המשבר והודקו תהליכי החיתום של הבנק. במקביל מבוצעות בקרות לניטור שוטף אחר מוקדי סיכון.

לצד ניהול הסיכון הבנק ממשיך לכל אורך תקופת המשבר ללוות ולתמוך בלקוחותיו ולסייע להם להתמודד עם אתגרי המשבר.

ביום 15 במרס 2020 פרסם בנק ישראל מספר הקלות רגולטוריות ובהן: הקלה במגבלות על הלוואות למשקי בית לכל מטרה במשכון דירה והגדלת מסגרות למשקי בית ולעסקים באופן חד צדדי. הבנק מאמץ הקלות אלו בכדי לסייע ללקוחותיו לאחר שהשתכנע כי הלקוחות הללו יוכלו לצלוח את המשבר.

ביום 6 באפריל 2020 הודיע הבנק על הארכת תוקף האישור העקרוני להלוואת משכנתא, מ-24 ימים ל-32 ימים, ללקוחות שיקבלו אישור עקרוני למשכנתא בלאומי עד סוף אפריל 2020, במטרה לסייע לנוטלי המשכנתא בלאומי להשלים את כל ההליכים הנדרשים לצורך העמדת הלוואה, וליהנות מאותם תנאים וריביות שהוצעו להם במסגרת האישור העקרוני.

כחלק ממאמציו של הבנק לתמוך בצרכי לקוחותיו לצלוח את תקופת המשבר יישם הבנק את הנחיות בנק ישראל מיום 21 באפריל 2020 בנושא דגשים פיקוחיים לגבי טיפול בחובות ודיווח לציבור וכמו כן אימץ את המתווה האחד שגובש על ידי בנק ישראל מיום 7 במאי 2020 לדחיית תשלומי הלוואות. בהתאם לנוסח ההנחיות והמתווה הנ"ל פעל הבנק לאישור בקשות של אנשים פרטיים לשינוי בתנאי הלוואותיהם.

ביום 27 באפריל 2020 פרסם בנק ישראל הוראת שעה על פיה הבנקים רשאים להעמיד לרוכשי הדירות משכנתא בהתבסס על הכנסתם טרם היציאה לחל"ת ובהתקיים מספר תנאים. אישור זה צפוי לסייע ללקוחות הבנק לקבל משכנתא בתקופה של יציאה לחל"ת או ירידה למשרה חלקית בשל משבר הקורונה.

התפתחות יתרת האשראי לדיוור נטו בישראל

יתרת תיק האשראי	שיעור השינוי	יתרת תיק האשראי במיליוני ש"ח	ב-%
31 בדצמבר 2018	3.8	79,944	
31 בדצמבר 2019	4.8	83,746	
31 במרס 2020	1.4	84,922	

בשנים 2018 ו-2019 חל גידול בהיקף האשראי לדיוור. הגידול נמשך גם בשלושת החודשים הראשונים של שנת 2020, בין היתר על רקע ההתעוררות בשוק הנדל"ן כתוצאה מהבשלת פרויקטים של מחיר למשתכן.

התפתחות יתרת האשראי לדיוור נטו לפי בסיסי הצמדה וכשיעור מיתרת תיק האשראי של הבנק

סך כל תיק האשראי במיליוני ש"ח	מגזר לא צמוד		מגזר צמוד מדד		מגזר מט"ח	
	ריבית קבועה		ריבית משתנה		ריבית משתנה	
	שיעור מתיק יתרה	ב-%	שיעור מתיק יתרה	ב-%	שיעור מתיק יתרה	ב-%
31 בדצמבר 2018	18.6	33,038	15.8	12,596	1.2	79,944
31 בדצמבר 2019	19.3	34,311	16.1	13,509	0.9	83,746
31 במרס 2020	19.8	34,709	16.1	13,661	0.8	84,922

התפתחות האשראי החדש לדיוור על פי מסלולי ריבית בישראל

להלן התפתחות ביצועי האשראי החדש על פי מסלולי ריבית משתנה וקבועה (הלוואה בריבית משתנה הינה הלוואה שהריבית שהיא נושאת עשויה להשתנות לאורך תקופת חיי הלוואה):

2018	2019		2020	
ממוצע שנתי	רבעון ראשון	רבעון שני	רבעון שלישי	רבעון רביעי
שיעור מביצוע באחוזים				
17.1	19.7	22.0	20.3	20.3
17.2	20.4	19.0	19.4	18.1
-	-	-	-	0.1
28.1	23.2	23.2	24.4	26.5
5.3	3.7	3.0	3.3	2.9
32.0	33.0	32.6	32.3	31.9
0.3	-	0.2	0.3	0.2

שיעור האשראי החדש שהעמיד הבנק בהלוואות לדיור בריבית משתנה בתקופה המדווחת עמד על 52.1% לעומת כ-55.0% במהלך שנת 2019 ושנת 2018. הנתונים מתייחסים לכל מסלולי הריבית המשתנה ומגורי ההצמדה השונים לרבות הלוואות בהן הריבית משתנה מדי תקופה של 5 שנים ומעלה. בנטרול הלוואות בהן שיעור הריבית המשתנה, משתנה מדי תקופה של 5 שנים ומעלה, אשר הוראת המפקח מחריגה אותה מהגדרת הלוואות בריבית משתנה, שיעור האשראי לדיור בריבית משתנה שהועמד בתקופה המדווחת עמד על 30.6% לעומת 32.6% בשנת 2019.

נתונים המתייחסים לאשראי חדש לדיור בישראל

במהלך התקופה המדווחת הועמדו הלוואות חדשות לדיור בסך של 4.3 מיליארד ש"ח מכספי הבנק.

ההלוואה הממוצעת שהועמדה על ידי הבנק ברבעון הראשון לשנת 2020 היתה 750 אלפי ש"ח, לעומת 728 אלפי ש"ח בשנת 2019 ו-732 אלפי ש"ח בשנת 2018.

להלן יתרת תיק הלוואות לדיור והיתרות מעל 90 יום פיגור בישראל

שנת דיווח	יתרת חוב רשומה	סכום בפיגור	שיעור הסכום בפיגור
	במיליוני ש"ח		ב-%
31 בדצמבר 2018	80,417	862	1.07
31 בדצמבר 2019	84,212	830	0.99
31 במרס 2020	85,418	824	0.96

יתרת ההפרשה להפסדי אשראי ליום 31 במרס 2020, הכוללת את ההפרשה הקבוצתית על הלוואות לדיור הינה 496 מיליון ש"ח המהווה 0.58% מיתרת האשראי לדיור, לעומת יתרת ההפרשה ליום 31 בדצמבר 2019, בסך של 466 מיליון ש"ח המהווה 0.56% מיתרת האשראי לדיור.

התפתחות ביתרות אשראי חדש שניתן בישראל בשיעור מימון מעל 60%

להלן התפתחות האשראי החדש שהעמיד הבנק בשיעור מימון הגבוה מ-60% (שיעור מימון הינו היחס בין סך האשראי שאושר ללווה, אף אם טרם הועמד כולו או חלקו בפועל, לבין שווי הנכס המשועבד, בעת העמדת מסגרת האשראי):

שיעור מימון	באחוזים ^(א)				
	2018	2019	2020	רבעון ראשון	רבעון רביעי
מעל 60 ועד 70 כולל	17.4	16.9	18.0	17.9	16.0
מעל 70 ועד 75 כולל	15.5	16.4	19.2	17.4	16.8
מעל 75	0.2	0.2	0.2	0.2	0.1

(א) מסך האשראי החדש שהעמיד הבנק.

התפתחות שיעור מימון, יתרת תיק האשראי בישראל

שיעור המימון הממוצע של יתרת תיק האשראי ליום 31 במרס 2020 עומד על 45.0% לעומת 45.1% בשנת 2019.

התפתחות באשראי חדש, בו יחס ההחזר נמוך מ-2.5 בישראל

יחס ההחזר מוגדר כיחס בין ההכנסה החודשית הפנויה ובין ההחזר החודשי.

שיעור הלוואות שהועמדו ברבעון הראשון לשנת 2020 בהן יחס ההחזר נמוך מ-2.5 במועד אישור האשראי עמד על 0.3% מסך העמדות האשראי החדשות, לעומת 0.5% בשנת 2019.

חישבו זה תואם את הנחיות בנק ישראל לצורך הדיווח על פי הוראה 876.

התפתחות באשראי חדש, בו מועדי הפירעון ארוכים מ-25 שנה בישראל

שיעור האשראי החדש של הלוואות לדיור ברבעון הראשון 2020, בהן מועדי הפירעון על פי חוזי הלוואה ארוכים מ-25 שנה, עמד במוצע על כ-36% מסך האשראי החדש שהועמד, בדומה לשיעור הממוצע במהלך השנים 2019 ו-2018.

סיכון אשראי לאנשים פרטיים (ללא הלוואות לדיר)

האשראי הפרטי, אשר יכולת החזר שלו מבוססת בעיקרה על כושר ההשתכרות של משק הבית, מאופיין בפיזור נרחב מאוד של לווים, במגוון של מוצרי אשראי (הלוואות לסוגיהן, עו"ש, כרטיסי אשראי) ובהיקף נמוך (בממוצע) של אשראי ללקוח בודד. פעילות הלקוחות הפרטיים מרוכזת, רובה ככולה, בחטיבה הבנקאית.

במטרה להתמודד עם הגידול בהיקפי האשראי הפרטי ועם מוטת השליטה הרחבה הנדרשת לניהולו, וכן במטרה ליישם ממשל תאגידי נאות, הורחבו וחוזקו בשנים האחרונות מספר פונקציות, הן בחטיבה הבנקאית המהווה קו הגנה ראשון, והן בחטיבה לניהול סיכונים המהווה קו הגנה שני.

מדיניות האשראי הפרטי, אותה מגבשת החטיבה לניהול סיכונים בשיתוף החטיבה הבנקאית, מהווה נדבך מרכזי בהתוויית תיאבון הסיכון ובהכוננת הניהול השוטף של פעילות זאת.

לאור העלייה שחלה בשנים האחרונות ברמת המינוף של משקי הבית בישראל, בנוסף להקפדה על תהליכי החיתום, הניהול והבקרה ברמת הלווה הבודד, הורחב והוגבר גם הניטור השוטף אחר האשראי הפרטי ברמה האגרגטיבית, בין השאר על בסיס סט מדדים פנימי.

כתוצאה ממשבר הקורונה אנו עדים בתקופה האחרונה לגידול חד בשיעור האבטלה. הדבר צפוי להביא לעלייה בסיכון האשראי לאנשים פרטיים. עם זאת, לאור אופיו המתמשך של המשבר טרם ניתן לאמוד את עוצמת הפגיעה הנובעת מהאבטלה הגבוהה במשק על תיק האשראי לאנשים פרטיים של הבנק.

הבנק בוחר את יכולתו לעמוד בהתפתחויות השליליות באמצעות תרחישי קיצון מערכתיים. כמו כן, לאורך כל תקופת המשבר הבנק מקפיד על תהליכי חיתום אשראי קפדניים אשר חודדו במדיניות האשראי בין היתר באמצעות הידוק סמכויות החיתום. במקביל מבוצעות בקרות לניטור שוטף אחר מוקדי סיכון.

כחלק ממאמציו של הבנק לתמוך בצרכי לקוחותיו לצלוח את תקופת המשבר יישם הבנק את הנחיות בנק ישראל מיום 21 באפריל 2020 בנושא דגשים פיקוחיים לגבי טיפול בחובות ודיווח לציבור וכמו כן אימץ את המתווה האחד שגובש על ידי בנק ישראל מיום 7 במאי 2020 לדחיית תשלומי הלוואות. בהתאם לנוסח ההנחיות והמתווה הנ"ל פעל הבנק לאישור בקשות של אנשים פרטיים לשינוי בתנאי הלוואותיהם.

להלן התפתחות יתרות סיכון האשראי הכולל (למעט נגזרים) לאנשים פרטיים בבנק (פעילות בישראל, ללא הלוואות לדיר)

יתרת סיכון אשראי במיליוני ש"ח	
44,407	31 בדצמבר 2018
44,387	31 בדצמבר 2019
44,139	31 במרס 2020

להלן התפלגות של סיכון האשראי המאזני (למעט נגזרים) לאנשים פרטיים בבנק לפי התקופה הנותרת לפירעון (פעילות בישראל, ללא הלוואות לדיר)

31 בדצמבר 2019		31 במרס 2020		
שיעור מהתיק ב-%	במיליוני ש"ח	שיעור מהתיק ב-%	במיליוני ש"ח	
18.6	5,158	17.5	4,688	עד שנה
18.0	4,992	18.2	4,871	מעל שנה עד 3 שנים
37.8	10,464	38.1	10,224	מעל 3 שנים עד 5 שנים
14.9	4,117	15.4	4,120	מעל 5 שנים עד 7 שנים
1.4	385	1.7	450	מעל 7 שנים
9.3	2,561	9.1	2,443	ללא תקופת פירעון ^(x)
100.0	27,677	100.0	26,796	סך הכל

(x) יתרה זאת כוללת יתרות חובה בחשבונות עובר ושב ויתרות אשראי בפיגור.

להלן התפלגות סיכון האשראי הכולל (למעט נגזרים) לאנשים פרטיים בבנק לפי גודל החבות ללווה בודד (פעילות בישראל, ללא הלוואות לדיור)

31 בדצמבר 2019		31 במרס 2020		גודל סיכון האשראי באלפי ש"ח	
שיעור מהתיק ב-%	במיליוני ש"ח	שיעור מהתיק ב-%	במיליוני ש"ח	טד	מ-
11.6	5,155	11.9	5,255	25	-
14.7	6,526	14.9	6,572	50	25
13.4	5,939	13.5	5,957	75	50
11.8	5,226	11.8	5,218	100	75
17.5	7,758	17.6	7,754	150	100
12.3	5,480	12.4	5,476	200	150
10.4	4,637	10.0	4,431	300	200
8.3	3,666	7.9	3,476		מעל 300
100.0	44,387	100.0	44,139		סך הכל סיכון אשראי כולל

להלן התפלגות סיכון האשראי הכולל (למעט נגזרים) לאנשים פרטיים בבנק לפי מוצרי אשראי עיקריים (פעילות בישראל, ללא הלוואות לדיור)

31 בדצמבר 2019		31 במרס 2020		
שיעור מהתיק ב-%	במיליוני ש"ח	שיעור מהתיק ב-%	במיליוני ש"ח	
14.5	6,454	13.0	5,739	יתרות עובר ושב ויתרות מנוצלות בכרטיסי אשראי
3.1	1,368	2.9	1,270	הלוואות לרכישת רכב (ששועבד)
44.7	19,855	44.8	19,787	הלוואות אחרות
62.3	27,677	60.7	26,796	סך הכל סיכון אשראי מאזני
14.8	6,564	15.1	6,676	מסגרת עובר ושב לא מנוצלת
22.5	9,971	23.6	10,409	מסגרת כרטיסי אשראי לא מנוצלת
0.4	175	0.6	258	סיכון אשראי חוץ מאזני אחר
37.7	16,710	39.3	17,343	סך הכל סיכון אשראי חוץ מאזני
100.0	44,387	100.0	44,139	סך הכל סיכון אשראי כולל

להלן התפלגות סיכון האשראי המאזני (למעט נגזרים) לאנשים פרטיים בבנק בחלוקה למגזרי הצמדה ובסיסי ריבית (פעילות בישראל, ללא הלוואות לדיור)

31 במרס 2020					
שיעור מהתיק ב-%	האשראי המאזני	מט"ח	לא צמוד	צמוד	סך הכל סיכון האשראי
					במיליוני ש"ח
95.3	25,526	40	40	25,446	הלוואות בריבית משתנה
4.7	1,270	20	27	1,223	הלוואות בריבית קבועה
100.0	26,796	60	67	26,669	סך הכל סיכון אשראי מאזני

להלן התפלגות סיכון האשראי המאזני (למעט נגזרים) לאנשים פרטיים בבנק בחלוקה למגזרי הצמדה ובסיסי ריבית (פעילות בישראל, ללא הלוואות לדיור) (המשך)

31 בדצמבר 2019					
סך הכל סיכון האשראי המאזני	שיעור מהתיק	מט"ח	לא צמוד		הלוואות בריבית משתנה
			צמוד	במיליוני ש"ח	
26,302	95.0%	60	41	26,201	
1,375	5.0%	20	29	1,326	הלוואות בריבית קבועה
27,677	100.0%	80	70	27,527	סך הכל סיכון אשראי מאזני

להלן יתרות תיק הנכסים הפיננסיים של האנשים הפרטיים בבנק בעלי סיכון אשראי כולל (פעילות בישראל, ללא הלוואות לדיור)

31 במרס		31 בדצמבר	
2020		2019	
במיליוני ש"ח			
פיקדונות הציבור	91,176	83,167	
תיקי ניירות ערך	43,894	56,885	
סך תיק הנכסים הפיננסיים	135,070	140,052	
סך החבות הכוללת ללקוחות בעלי תיק נכסים פיננסיים	34,021	34,227	

להלן התפלגות סיכון האשראי המאזני (למעט נגזרים) לאנשים פרטיים בבנק לפי גובה ההכנסה הקבועה^(א) לחשבון (פעילות בישראל, ללא הלוואות לדיור)

31 במרס 2020		31 בדצמבר 2019	
במיליוני ש"ח	ב-%	במיליוני ש"ח	ב-%
1,598	6.0	1,852	6.7
883	3.3	964	3.5
7,942	29.6	7,959	28.8
9,632	35.9	9,831	35.5
7,624	28.5	8,035	29.0
26,796	100.0	27,677	100.0

(א) הכנסה קבועה לחשבון (לפי תעודת זהות) כוללת את הזיכויים הקבועים בחשבון לקוח ובכלל זה משכורת, העברות מבנק/מחשבון אחר, הפקדות מזומן ושיקים ועוד. ההכנסה הקבועה החודשית מחושבת על בסיס ממוצע ההכנסה במשך מספר חודשים רצופים, ובנטרול זיכויים חריגים.
 (ב) חשבונות לפירעון אשראי הינם חשבונות שהפעילות היחידה המבוצעת בהם הינה פירעון הלוואה בלבד, בעוד שעיקר פעילותו השוטפת של הלקוח מרוכזת בבנק אחר.

כאמור לעיל, מדיניות האשראי של הבנק לאנשים פרטיים מבוססת על יכולת שירות החוב של הלווה מתוך ההכנסות. בהלימה לכך, למעלה מ-90% מהאשראי המאזני הינו בקרב בעלי הכנסה קבועה.

להלן התפלגות סיכון האשראי המאזני (למעט נגזרים) לאנשים פרטיים בבנק (פעילות בישראל, ללא הלוואות לדיוור)

31 בדצמבר		31 במרס		
2019		2020		
				במיליוני ש"ח
27,065	26,185	27,065	26,185	אשראי לא בעייתי
302	299	302	299	אשראי בעייתי לא פגום
310	312	310	312	אשראי בעייתי פגום
27,677	26,796	27,677	26,796	סך הכל סיכון אשראי מאזני
2.2%	2.3%	2.2%	2.3%	שיעור סיכון האשראי הבעייתי מסך סיכון אשראי מאזני לאנשים פרטיים
111	36	111	36	מחיקות חשבונאיות, נטו
641	691	641	691	יתרת הפרשה להפסדי אשראי

למידע נוסף ובכלל זה הנוגע לחובות בעייתיים והוצאות בגין הפסדי אשראי ראה [ביאור 6 וביאור 13](#) ובפרק החשיפה לסיכונים, סיכונים אשראי סעיף [סיכון האשראי הכולל לציבור לפי ענפי משק](#).

חשיפת הבנק למימון ממונף

בהוראת ניהול בנקאי תקין מספר 311 נקבע כי מדיניות אשראי של בנק תתייחס, בין היתר, למימון ממונף. הבנק פועל על פי עקרונות ייחודיים במדיניות האשראי לסגמנט זה, ובכלל זה בהיבט של פרמטרים פיננסיים, סמכויות אשראי ועוד.

למידע נוסף ראה [דוח הדיסקטוריון וההנהלה לשנת 2019](#).

יתרות האשראי המצרפיות ללווים ממונפים אשר לכל אחד מהם יתרת אשראי בסכום המהווה לפחות 0.5% מהון רובד 1 של הבנק

31 בדצמבר			31 במרס			2020			
2019			2019			2020			
סך הכל	חוץ מאזני	מאזני	סך הכל	חוץ מאזני	מאזני	סך הכל	חוץ מאזני	מאזני	במיליוני ש"ח
									ענף משק
520	200	320	663	225	438	706	200	506	תעשייה וחרושת
606	222	384	539	43	496	1,125	74	1,051	מסחר
348	2	346	745	2	743	370	2	368	תחבורה ואחסנה
247	-	247	267	-	267	235	-	235	בתי מלון, שירותי הארחה ואוכל
80	-	80	86	-	86	289	76	213	בינוי ונדל"ן
361	-	361	-	-	-	360	-	360	אספקת מים, שירותי ביוק, טיפול באשפה ובפסולת ושירותי טיהור
2,162	424	1,738	2,300	270	2,030	3,085	352	2,733	סך הכל

סיכוני שוק

סיכון שוק מוגדר כסיכון להפסד הנובע משינוי בשווי הנכסים וההתחייבויות בשל שינוי ברמת מחירים בשווקים, שינוי בשיעורי ריבית, שער חליפין, אינפלציה ומחירי מניות. החשיפה לסיכוני שוק מתבטאת בתוצאות העסקיות, בשווי ההון של הנכסים וההתחייבויות, בהון העצמי ובתזרימי המזומנים.

הבנק פועל בהתאם להוראות הפיקוח על הבנקים בנושא ניהול סיכוני השוק של הקבוצה, לרבות הוראות ניהול בנקאי תקין מספר 333 בנושא "ניהול סיכון ריבית" ומספר 339 בנושא "ניהול סיכוני שוק". במסגרת יישום הוראות אלה נקבעו עקרונות יסוד לאופן ניהול הסיכונים ובקרתם, ובכלל זה האחריות של ההנהלה והדירקטוריון, הגדרת אמצעי הבקרה והכלים למדידת הסיכונים ואמצעי הבקרה והפיקוח על סיכונים אלה, תוך יישום ממשל תאגידי שכולל שלושה "קווי הגנה".

משבר הקורונה

משבר הקורונה הינו אירוע משמעותי המשבש את הפעילות העסקית והכלכלית ומלווה בחוסר וודאות משמעותית לגבי אורכו ומידת השפעתו. השלכות המשבר על הכלכלה העולמית והמקומית וכן על עסקי הבנק עלולות להיות מהותיות.

הבנק בוחן את יכולתו לעמוד בהתפתחויות השליליות באמצעות תרחישי קיצון מערכתיים.

כמו כן, הבנק מבצע ניטור ומעקב שוטף אחר ההתפתחויות ומקפיד, לאורך כל תקופת המשבר, על ניהול סיכונים מוקפד תוך בחינה מתמדת של האירועים ודרכי הפעולה, על מנת להיערך מבעוד מועד ולהתאים את הפעילות, ככל שיידרש.

מדיניות ניהול סיכוני השוק

מדיניות ניהול סיכוני השוק מהווה ביטוי לאסטרטגיית ניהול סיכון השוק של הקבוצה. זאת, לצד הנהלים הקיימים לזיהוי, מדידה, מעקב, פיתוח ובקרה אחר סיכוני השוק. המדיניות נועדה מחד לתמוך בהשגת היעדים העסקיים תוך הערכת הסיכונים והסיכויים שיכולים לנבוע מהחשיפה לסיכונים וזאת בהשוואה לרווח הצפוי מהם, ומאידך, נועדה להפחית את רמת הסיכון הנובעת מהפעילות השוטפת של הבנק, ובכלל זה לשמור על רמת נזילות גבוהה.

המדיניות מהווה כלי חשוב להגדרת תיאבון הסיכון של הבנק בתחום הנוסטרו, חדרי העסקות וחשיפות השוק בכלל קבוצת לאומי. המדיניות מגדירה את הממשל התאגידי, חלוקת האחריות הארגונית ומנגנוני האסקלציה. תיאבון הסיכון בא לידי ביטוי במגבלות שנקבעו.

במסגרת המדיניות לניהול סיכוני השוק נקבעו מגבלות דירקטוריון לכל גורם סיכון שוק מהותי. כמו כן, נקבעו מגבלות ברמת מנהלת סיכונים ראשית ומגבלות נוספות משלימות למגבלות אלו. מגבלות אלו נועדו להגביל את הנזק שעלול להיגרם כתוצאה משינויים לא צפויים בגורמי הסיכון השונים הקיימים בשווקים, כגון: שיעורי הריבית, אינפלציה, שער חליפין, מרווחי אשראי סחיר ומחירי מניות.

ברבעון הרביעי 2019 אישר הדירקטוריון את הכללת חשיפות הריבית בגין ההתחייבויות הפנסיוניות בניכוי נכסי תכנית בניהול התיק הבנקאי ומעבר לניהול החשיפות על בסיס שווי הון, ללא שינוי בתאבון הסיכון. המדידה החדשה נכנסה לתוקף בשנת 2020.

החשיפות לסיכוני שוק מנוהלות באופן שוטף ברמת הקבוצה. חברות הבת בחו"ל קובעות מדיניות לניהול סיכוני שוק בהלימה עם המדיניות הקבוצתית ומסגרות הסיכון שאושרו בה וכן בהתאם לרגולציה המקומית והסביבה העסקית בה הן פועלות. המידע על מצב החשיפות בפועל בהתאם למסגרות שנקבעו מתקבל מהחברות הבנות ומובא בחשבון בניהול הכולל של החשיפות בקבוצה.

ניהול סיכוני השוק מתבצע בשני מוקדי סיכון עיקריים: התיק הבנקאי והתיק למסחר. הגדרת התיק למסחר נגזרת מהוראות באזל והיא כוללת את תיק ניירות הערך הסחיר של הבנק ועסקות נגזרים בפעילות הסחירה שאינם, בהכרח, לצרכי גידור. הפעילות למסחר מתבצעת בדסקים ייעודיים. הגדרת התיק הבנקאי כוללת את העסקות אשר אינן כוללות בתיק למסחר.

במטרה לפקח ולבקר אחר יישום מדיניות ניהול סיכוני השוק, מקבל הדירקטוריון לפחות אחת לרבעון דיווח על עיקרי החשיפות לסיכוני שוק אל מול המגבלות שהוקצו, הצפת הסיכונים המרכזיים לפי קווי פעילות, מוצרים ומוקדי סיכון של הקבוצה, ודיווח על אירועים חריגים.

חשיפה לסיכוני שוק הנובעים מההתחייבויות הפנסיוניות לעובדים

הבנק מיישם את כללי החשבונאות בארה"ב בנושא זכויות עובדים, כפי שנקבעו על ידי בנק ישראל. המחויבות האקטוארית לעובדים בעלת מח"מ ארוך ומושפעת באופן משמעותי משינויים בריבית ההיוון. שיעור ההיוון המשמש לחישוב ההתחייבויות האקטואריות לזכויות עובדים מחושב כפי הוראות בנק ישראל על בסיס תשואת אגרות חוב ממשלתיות בישראל בתוספת עקום מרווח קבוע של אגרות חוב קונצרניות בדירוג בינלאומי AA התואם למח"מ ההתחייבויות לזכויות עובדים.

בשנת 2016 קיבל הבנק אישור פרטני מבנק ישראל לפיו, עבור מדידת הלימות ההון, היוון ההתחייבויות לזכויות עובדים יבוצע על פי עקום ממוצע נע של שמונה רבעונים של תשואות השוק המושפעות, כאמור, מעקום אג"ח ממשלת ישראל וממרווח אג"ח קונצרני AA בארה"ב. אישור זה מיתן באופן משמעותי את התנודתיות של ההון הפיקוחי הנובעת משינויים בריבית ההיוון. תוקף האישור הוארך עד וכולל 31 בדצמבר 2024.

כנגד חלק מההתחייבות האקטוארית, קיימת השקעה ב"נכסי התכנית" שנועדה לשרת מחויבות זו, באמצעות השקעה בנכסים מגוונים ומפוזרים כדוגמת מניות ונכסי חוב. ההשקעה כפופה למגבלות רגולטוריות ומגבלות הנקבעות על ידי הקופות המנהלות את נכסי התכנית.

למידע כמותי אודות סיכוני שוק ראה פרק [סיכון שוק בדוח על הסיכונים](#).

סיכון הריבית

סיכון הריבית הוא הסיכון לרווחים או להון הנובע מתזוזות בשיעורי הריבית והוא נובע ממספר מקורות, כלהלן: סיכון תמחור מחדש (הבדלי עיתוי בתקופות לפירעון ובמועדי התמחור מחדש של נכסים, התחייבויות ופוזיציות חוץ מאזניות), סיכון עקום התשואה (תזוזות בלתי צפויות של עקום התשואה), סיכון בסיס Basis Risk (מתאם לא מושלם בשינויים של שיעורי הריבית בשווקים פיננסיים שונים או במכשירים שונים הדומים במאפייני התמחור מחדש) וסיכון אופציונליות (שינוי בעיתוי או בהיקף של תזרים מזומנים של מכשיר פיננסי עקב שינויים בשיעורי ריבית השוק).

הבנק מנהל את סיכון הריבית והשפעתו על השווי, תחת הנחות שונות של שינויים בריבית, לרבות תרחישים של שינויים קיצוניים בריבית על בסיס תרחישים היסטוריים וסימולציות היפותטיות. בנוסף נעשה שימוש במודל האומד את השינוי בהכנסה המימונית הצפויה, כתוצאה משינויים בריבית ובמרווח העתידי ורגישות של ההון הפיקוחי, הכולל את ההשפעות על ההון וקרן ההון כתוצאה משינוי מיידי בריבית. על מדדים אלה קיימות מגבלות ברמות היררכיה שונות.

סיכון הריבית נמדד ומנוהל בפועל על בסיס הנחות התנהגותיות שונות באשר לזמני הפירעון של הנכסים וההתחייבויות. על פי ניסיון העבר, הבנק מתייחס לחלק מיתרות העו"ש כהתחייבות לזמן ארוך. כמו כן, קיימות הנחות בהתייחס לפירעונות המוקדמים במשכנתאות על בסיס מודל סטטיסטי המנסה לחזות את הפירעונות המוקדמים כתלות בריבית. להערכות אלו חשיבות גדולה בניהול סיכוני הריבית, בין היתר בשל הגידול המשמעותי ביתרות אלו בשנים האחרונות.

מדידת החשיפה לשינויים בריבית מבוצעת הן לעלייה והן לירידת ריבית בכל מגזר הצמדה. מדידה זו נועדה לבחון את רגישות מבנה שווי הנכסים וההתחייבויות הקיים לשינויי ריבית, ולכן החישוב המבוצע נעשה מבלי לשנות את מבנה הנכסים וההתחייבויות.

מתחילת 2020 הבנק מנהל את החשיפה לשינויים בריבית על בסיס שווי הוגן, תוך התחשבות בחשיפות הריבית בגין ההתחייבויות הפנסיוניות בניכוי נכסי התכנית. במהלך התקופה הנסקרת ועם התפתחות המשבר בשוקי ההון, חלו שינויים מהותיים בחשיפת השווי לשינויים בריבית בעיקר בשל הגידול במרווחי סיכון האשראי הסחיר, אשר גרמו לירידת שווי תיקי הנוסטרו ולירידת שווי ההתחייבויות הפנסיוניות.

במהלך הרבעון הראשון של שנת 2020 נרשמה קרן הון שלילית מניירות ערך בסך של 632 מיליון ש"ח (לפני השפעת מס). לאחר תאריך המאזן ועד סמוך למועד פרסום הדוח הכספי, חלה עלייה משמעותית בשווי ניירות הערך אשר קיזזה חלק משמעותי מההפסדים שנרשמו בקרן ההון בתקופה המדווחת.

כמו כן יצוין כי קרן ההון בגין זכויות עובדים ירדה ברבעון הראשון של שנת 2020 בסך של 2,969 מיליון ש"ח (לפני השפעת מס) על רקע עליית שיעור ריבית ההיוון. לאחר תאריך המאזן ועד סמוך למועד פרסום הדוח הכספי עלתה קרן ההון בגין זכויות עובדים על רקע ירידת ריבית ההיוון.

יובהר כי בתקופה הנוכחית קיימת תנודתיות משמעותית בשוקי ההון בארץ ובעולם בעקבות התמשכות מגפת הקורונה, כך שהתנודתיות בשווי השוק של הנכסים הפיננסיים עלולה להימשך.

במהלך חודש מרס 2020 הוריד הבנק המרכזי של ארה"ב את שיעור הריבית משיעור של 1.75%-1.50% לשיעור של 0.25%-0.00%. במהלך חודש אפריל 2020 הוריד בנק ישראל את שיעור ריבית בנק ישראל משיעור של 0.25% לשיעור של 0.1%. הורדות אלו שבוצעו על רקע משבר הקורונה צפויות לפגוע בהכנסות המימון של הבנק.

למידע נוסף ראה פרק [סיכון הריבית בדוח על הסיכונים](#).

LIBOR

בחדש יולי 2017 הכריזה הרשות להתנהלות פיננסית בכריטיניה (FCA) כי תחדל לדרוש מבנקים בפאנל המיצוע של ה-LIBOR (ליבור) לצטט ריביות החל מסוף שנת 2021. בהתאם, אין להניח המשך פרסום שיעורי הליבור ממועד זה.

בעקבות ההודעה, גופים רגולטוריים שונים באנגליה, אירופה, יפן וארה"ב הקימו צוותי עבודה ייעודיים לצורך זיהוי ואימוץ עוגנים חדשים להחלפת ריביות הליבור עבור כל אחד מחמשת המטבעות (דולר ארה"ב, אירו, לירה שטרלינג, ין יפני, ופרנק שוויצרי). כמו כן מתבצעות התייעצויות של האיגוד הבינ"ל לנגזרים (ISDA) לצורך הגדרת פרמטרים סופיים לצורך עדכון בסיס הריבית ולביצוע התאמות במקרה של הפסקת פרסום הליבור (Fallback language). חלק מן החלופות המובילות מבוססות בשלב זה על ריביות שמשקפות ריבית נטולת סיכון (risk free), בניגוד לריביות הליבור המשקללות גם סיכון אשראי של הבנקים. בהתאם, עשוי המעבר לעוגני ריביות נטולות סיכון לחייב תוספת של מרווח הנגזר מן הסיכון. הפרמטרים לחישובו של אותו מרווח טרם הוגדרו ולכן אינם ידועים בשלב זה. נכון להיום, גובשו עוגנים לתקופות של יום אחד בלבד (overnight) ולא ברור עדיין, האם העוגנים החדשים יכללו מגוון רחב של תקופות מימון (כמו ריבית הליבור), כיצד יבוצע הפרסום של ריביות אלו, באילו מועדים ובאילו אמצעים וכיצד תבוצע המרה של שיעורי הריבית, ביחס לעסקאות קיימות על בסיס הליבור.

חלק מן הגופים הרגולטוריים כבר יצאו בהנחיות אופרטיביות כלפי שחקני השוק המקומיים, בדרישה להגביר את השימוש בבסיסי הריבית החדשים, מתוך כוונה לבסס שוק סחיר בבסיסי ריבית אלו.

הבנק הקים צוות בהובלת ראש חטיבת שוקי ההון לצורך היערכות לקראת השינוי הצפוי הנגזר מן האמור לעיל. במסגרת ההיערכות, הבנק מבצע מיפוי חשיפות ומוצרים רלוונטיים, ובחינת סיכונים הכרוכים בהחלפת ריביות הליבור, בחינת השינויים הנדרשים במערכות הבנק לצורך ביצוע המעבר לעוגנים החדשים ועוד.

הבנק שלח גילוי ללקוחות רלוונטיים לגבי הרפורמה, לצד פרסום קובץ שאלות ותשובות באתר הבנק (<https://www.leumi.co.il/Articles/46370>) במטרה ליידע את לקוחותיו בשינויים הצפויים. כחלק מאותה היערכות, הבנק בוחן קיומו של מנגנון, במסגרת הטפסים הסטנדרטיים השונים של הבנק, המתיר לבנק, בנסיבות מוגדרות מראש, לבצע החלפה של ריבית הליבור בעוגני ריבית חלופיים לאחר שתתגבש וודאות בשוקים הפיננסיים לגבי העוגנים החלופיים המקובלים ובכפוף להנחיות בנק ישראל, ומבצע עדכונים בטפסיו במידת הצורך.

למעבר לעוגנים חדשים עלולה להיות השפעה על השווי של מוצרים שונים, כגון: נגזרי ריבית, אגרות חוב, אשראים ועוד וכתוצאה מכך השפעה על רווחי התאגיד הבנקאי ועל חשיפותיו. בהתאם להערכות שביצע הבנק, לא קיימת לבנק חשיפה מאזנית מהותית בחוזים המתייחסים לליבור הנמשכים מעבר לשנת 2021. בבנק קיימת חשיפה לריבית הליבור במסגרת פעילות בעסקאות נגזרים המעוגנת, בין תחת הסכמי ISDA (שכאמור צפויים להיות מטופלים בהתאם להנחיות של ISDA) ובין תחת הסדרים אחרים שהחשיפה בגינם אינה מהותית. הבנק ממשיך לעקוב אחר פרסומים בחו"ל ובישראל ואחר הנחיות רגולטוריות בקשר לרפורמה.

השלכות חשבונאיות

להפסקת השימוש בליבור והמעבר למדדי ריבית חלופיים צפויות להיות השפעות חשבונאיות שונות במספר תחומים, אשר הינם, בין היתר:

- חשבונאות גידור - הבנק ידרש לבחון את השלכות השינוי על קשרי הגידור הקיימים, התייעוד שבוצע בגינם והרחבתו לצורך שילוב השינויים שבוצעו. כל זאת במסגרת אימוץ התקינה החשבונאית שתאפשר את ביצוע ההתאמות הנדרשות.
- הסכמי חוב (debt modification) - הסכמי חוב שלא כוללים התייחסות ל-fallback עשויים לחייב ביצוע תיקונים (modification) להסכמים אלו. הבנק ידרש לבחון האם תיקונים אלו יטופלו כגריעה של החוזים הקיימים והכרה לראשונה בחוזים החדשים כאשר ההפרש יוכר בדוח רווח והפסד או לחילופין כהמשך (continuation) של החוזים הקיימים באמצעות עדכון שיעור הריבית האפקטיבית.
- שיעורי היוון - מעבר למדדי ריבית חלופיים עשוי להביא לשינויים בשיעורי היוון המשמשים כנתון (input) במודלים שונים לצורך הערכה (valuation) של נכסים והתחייבויות שונים, כגון: מכשירים פיננסיים, חכירות, נגזרים, ירידות ערך לנכסים לא פיננסיים.
- מדרג השווי ההוגן - חלק ממדדי הריבית החלופיים (כדוגמת שיעור ה-SOFR) פורסמו לאחרונה, ועל כן לא קיים בהם שוק פעיל. על כן, צפוי כי חוזים המתייחסים למדדי הריבית החלופיים הללו יסווגו ברמה 2 או 3 במדרג השווי ההוגן.

בהקשר זה יודגש כי, באוקטובר 2018 פרסם המוסד האמריקאי לתקינה חשבונאית (ה-"FASB") את עדכון תקינה ASU 2018-16 בדבר הוספת שיעור ה-SOFR לרשימת שיעורי ריבית העוגן (benchmark) בארה"ב הכשירים לשימוש למטרות גידור חשבונאי. ביום 22 במרס 2020 פרסם ה-FASB עדכון תקינה בדבר הקלות בגין השפעות רפורמת ריביות העוגן על הדיווח הכספי, המהווה עדכון לנושא 848 בקודיפיקציה בדבר רפורמת ריביות העוגן.

הבנק נערך לביצוע השינוי באמצעות מיפוי חשיפות ומוצרים רלבנטיים ובחינת סיכונים הכרוכים בהחלפת ריביות הליבור כולל בחינת השינויים הנדרשים במערכות הבנק לצורך ביצוע המעבר לעוגנים החדשים.

מידע כמותי על סיכון ריבית - ניתוח רגישות
שווי הוגן נטו מותאם^(א) של המכשירים הפיננסיים של הבנק וחברות מאוחדות שלו

31 במרס 2020			
שקל	מט"ח	סך הכל	
במיליוני ש"ח			
שווי הוגן נטו מותאם ^(א)	22,009	(3,640)	18,369
מזה: תיק בנקאי	17,514	(3,671)	13,843
31 במרס 2019			
שקל	מט"ח	סך הכל	
במיליוני ש"ח			
שווי הוגן נטו מותאם ^(א)	22,690	(1,158)	21,532
מזה: תיק בנקאי	16,871	(1,121)	15,750
31 בדצמבר 2019			
שקל	מט"ח	סך הכל	
במיליוני ש"ח			
שווי הוגן נטו מותאם ^(א)	20,112	(1,526)	18,586
מזה: תיק בנקאי	18,416	(1,576)	16,840

ראה הערות [בעמוד 68](#)

למידע נוסף בדבר ההנחות ששימשו לחישוב השווי הוגן המותאם של המכשירים הפיננסיים ראה [ביאור 15.A](#).

השפעת תרחישים של שינויים בשיעורי הריבית על שווי הוגן נטו מותאם^(*) על הבנק וחברות מאוחדות שלו

31 במרס 2020			
סך הכל*	מט"ח	שקל	במיליוני ש"ח
שינויים מקבילים			
812	394	418	עלייה במקביל של 1%
931	405	526	מזה: תיק בנקאי
(1,219)	(487)	(732)	ירידה במקביל של 1%
(1,326)	(470)	(856)	מזה: תיק בנקאי
שינויים לא מקבילים			
328	139	189	התלכה ⁽²⁾
(303)	(97)	(206)	השטחה ⁽¹⁾
143	64	79	עליית ריבית בטווח הקצר
(132)	(37)	(95)	ירידת ריבית בטווח הקצר
31 במרס 2019			
סך הכל*	מט"ח	שקל	במיליוני ש"ח
שינויים מקבילים			
1,650	271	1,379	עלייה במקביל של 1%
1,720	239	1,481	מזה: תיק בנקאי
(2,218)	(409)	(1,809)	ירידה במקביל של 1%
(2,278)	(377)	(1,901)	מזה: תיק בנקאי
שינויים לא מקבילים			
457	59	398	התלכה ⁽²⁾
(363)	(153)	(210)	השטחה ⁽¹⁾
408	(55)	463	עליית ריבית בטווח הקצר
(460)	43	(503)	ירידת ריבית בטווח הקצר
31 בדצמבר 2019			
סך הכל*	מט"ח	שקל	במיליוני ש"ח
שינויים מקבילים			
1,685	197	1,488	עלייה במקביל של 1%
1,693	192	1,501	מזה: תיק בנקאי
(2,283)	(280)	(2,003)	ירידה במקביל של 1%
(2,337)	(306)	(2,031)	מזה: תיק בנקאי
שינויים לא מקבילים			
667	19	648	התלכה ⁽²⁾
(567)	(98)	(469)	השטחה ⁽¹⁾
267	(49)	316	עליית ריבית בטווח הקצר
(287)	53	(340)	ירידת ריבית בטווח הקצר

ראה הערות [בעמוד 68](#).

הערה: בטבלה זו מוצג השינוי בשווי הוגן נטו המותאם של כל המכשירים הפיננסיים, בהנחה שחל השינוי שצוין בכל שיעורי הריבית בכל מגזרי ההצמדה.

השפעת תרחישים של שינויים בשיעורי הריבית על הכנסות ריבית נטו ועל הכנסות מימון שאינן מריבית⁽⁷⁾

31 במרס 2020			
במיליוני ש"ח			
סך הכל*	הכנסות מימון שאינן מריבית	הכנסות ריבית	
שינויים מקבילים			
723	340	383	עלייה במקביל של 1%
853	470	383	מזה: תיק בנקאי
(733)	(350)	(383)	ירידה במקביל של 1%
(853)	(470)	(383)	מזה: תיק בנקאי
31 במרס 2019			
במיליוני ש"ח			
סך הכל*	הכנסות מימון שאינן מריבית	הכנסות ריבית	
שינויים מקבילים			
748	129	619	עלייה במקביל של 1%
831	212	619	מזה: תיק בנקאי
(757)	(138)	(619)	ירידה במקביל של 1%
(831)	(212)	(619)	מזה: תיק בנקאי
31 בדצמבר 2019			
במיליוני ש"ח			
סך הכל*	הכנסות מימון שאינן מריבית	הכנסות ריבית	
שינויים מקבילים			
639	183	456	עלייה במקביל של 1%
665	209	456	מזה: תיק בנקאי
(591)	(135)	(456)	ירידה במקביל של 1%
(665)	(209)	(456)	מזה: תיק בנקאי

(א) שווי הוגן נטו של המכשירים הפיננסיים, למעט פריטים לא כספיים ולאחר השפעת התחייבות לזכויות עובדים וייחוס לתקופות של פיקדונות לפי דרישה.

(ב) התללה - ירידה בריבית בטווח הקצר ועלייה בריבית בטווח הארוך.

(ג) השטחה - עלייה בריבית בטווח הקצר וירידה בריבית בטווח הארוך.

(ד) חישוב החשיפה לירידת ריבית ב-1% מבוסס על הורדת שיעור הריבית על האשראי והפיקדונות בשיעור זה. מאחר ושיעור הריבית על רוב הפיקדונות כיום נמוך מ-1%, ומאחר וקיימת הסתברות נמוכה שהריבית על הפיקדונות תרד מתחת ל-0.0%, יש לראות בחישוב החשיפה המוצג לעיל אמת מידה בהתאם לסטנדרטים המקובלים.

* לאחר השפעות מקוזות.

סיכון שער חליפין

במהלך התקופה המדווחת ההשפעה של שינוי בשערי חליפין על הרווח אינה מהותית מאחר והבנק אינו מנהל חשיפות משמעותיות במגזר המט"ח.

סיכון נזילות

סיכון הנזילות הוא הסיכון הנוצר בשל אי הוודאות ביחס לאפשרות לגייס מקורות ו/או למימוש נכסים, באופן בלתי צפוי ותוך פרק זמן קצר, מבלי שיגרם הפסד מהותי. מדיניות ניהול סיכון הנזילות מהווה חלק אינטגרלי מהניהול העסקי האסטרטגי של קבוצת לאומי והיא מותאמת לדרישות הוראת ניהול בנקאי תקין מספר 342 בנושא "ניהול סיכון נזילות" ודרישות הוראת ניהול בנקאי תקין מספר 221 בנושא "יחס כיסוי נזילות", המאמצת את המלצות ועדת באזל 3, לחישוב יחס מזערי לנזילות LCR (Liquidity Coverage Ratio), תוך ביצוע התאמות למשק הישראלי.

החל מיום 1 בינואר 2017 יחס כיסוי הנזילות המזערי שהבנק והקבוצה נדרשים לעמוד בו הינו 100%.

לאומי שומר על רמת נזילות נאותה, באמצעות השקעת תיק הנוסטרו בנכסים איכותיים ומפוזרים בשקלים ובמט"ח אשר תאפשר לו לעמוד בכל צורכי הנזילות במגוון תרחישי קיצון, ובאמצעות מדיניות גיוס של מקורות יציבים ומגוונים ולטווחי זמן שונים בדגש על גיוס פיקדונות מקמעונאים וכן גיוס של אג"ח לתקופות ארוכות.

לאומי מקיים מעקב שוטף אחר מצב הנזילות שלו באמצעות מדדים המיועדים להתריע על שינויים במצב הנזילות, בין היתר באמצעות מודל רגולטורי וכן מודלים פנימיים שפותחו בלאומי בהתאם להוראת בנק ישראל, ובהתאם לסטנדרטים המקובלים בעולם.

משבר הקורונה

במהלך חודש מרס חלו ירידות חדות בשווקי ההון בעולם לצד תנודתיות גבוהה.

לכל אורך התקופה הנסקרת יחס ה-LCR במט"ח ובכלל המטבעות היה גבוה מהדרישה הרגולטורית.

בתקופה הנסקרת, חל גידול משמעותי ביתרת פיקדונות הציבור של לקוחות קמעונאיים ועסקיים, עיקרו במטבע ישראלי, חלקו כתוצאה מהסתת כספי הציבור משוק ההון, דבר שהגדיל את יחס ה-LCR. יחס כיסוי הנזילות ליום 31 במרס 2020 עמד על 132%.

עם התגברות המשבר, חלה התייקרות של עלויות המימון בשוק המט"ח המקומי לצד ירידה חדה ברמת הנזילות של השוק. במהלך חודש מרס בנק ישראל החל להתערב בשוק המט"ח ולספק נזילות דולרית למערכת הבנקאית בישראל באמצעות עסקות החלף (Fx Swap) לתקופות קצרות. פעילות זו נועדה לאפשר למערכת הבנקאית להמשיך ולספק מענה לצורכי הגידור המטבעי של המשקיעים המוסדיים שהלכו וגדלו עם התפתחות המשבר.

יחס כיסוי הנזילות של התאגיד הבנקאי (המודל הרגולטורי) מחושב על בסיס ממוצע תצפיות יומיות.

לשלושה חודשים שהסתיימו ביום			
31 בדצמבר		31 במרס	
2019	2019	2020	
באחוזים			
א. בנתוני המאוחד			
123	129	128	
100	100	100	
ב. בנתוני התאגיד הבנקאי			
121	127	126	
100	100	100	

למידע נוסף ראה פרק סיכון נזילות [בדוח על הסיכונים וביאור 39](#)

סיכונים תפעוליים

סיכון תפעולי מוגדר כסיכון להפסד כתוצאה מאי נאותות או מכשל של תהליכים פנימיים, אנשים ומערכות, או כתוצאה מאירועים חיצוניים.

קבוצת לאומי פועלת במגוון רחב של פעילויות פיננסיות ולפיכך חשופה לסיכונים תפעוליים הכוללים, בין היתר, סיכונים אבטחת מידע וסייבר, סיכונים טכנולוגיים, סיכונים המשכיות עסקית וסיכונים מעילות והונאות.

תפיסת ניהול הסיכון הינה בהלימה לאסטרטגית קבוצת לאומי, מהווה בסיס להגדרת סובלנות הסיכון, לאופן ניהול הסיכון והמשל התאגידי ולקביעת המיקוד והדגשים בתהליכי ניהול הסיכונים התפעוליים, ומאפשרת ניהול סיכונים מושכל וממוקד תוך תעדוף משימות ומשאבים.

משבר הקורונה הינו אירוע משמעותי המשבש את הפעילות העסקית והכלכלית ומלווה בחוסר וודאות משמעותית לגבי אורכו ומידת השפעתו. השלכות המשבר על הכלכלה העולמית והמקומית וכן על עסקי הבנק עלולות להיות מהותיות.

הבנק בוחן את יכולתו לעמוד בהתפתחויות השליליות באמצעות תרחישי קיצון מערכתיים.

כמו כן, הבנק מבצע ניטור ומעקב שוטף אחר ההתפתחויות ומקפיד, לאורך כל תקופת המשבר, על ניהול סיכונים מוקפד תוך בחינה מתמדת של האירועים ודרכי הפעולה, על מנת להיערך מבעוד מועד ולהתאים את הפעילות, ככל שיידרש זאת בהתאם להוראת ניהול בנקאי תקין מספר 355 בנושא ניהול המשכיות עסקית ומדיניות הבנק בנושא זה.

על מנת לתת מענה לצרכים הנוכחיים ולאפשר המשכיות עסקית תומכת עסקים, יחידות רבות בלאומי עברו לתצורת עבודה חדשה המשלבת עבודה נרחבת מהבית, פיצול פיזי של יחידות אורגניות והקטנת כוח האדם הפעיל. במקביל חל שינוי גם במאפייני היקפי פעילות הלקוחות.

בוצעו התאמות בתהליכי עבודה והבקרה אשר נבחנו בשיתוף כלל הגורמים הרלבנטיים ובכללם: המשכיות עסקית, גורמים עסקיים, ניהול סיכונים, אבטחת מידע, ציות וייעוץ משפטי.

תצורת העבודה החדשה מעלה את החשיפה לסיכונים תפעוליים בדגש על סיכונים סייבר, זמינות מערכות, טעויות אנוש, הונאות, מעילות ודלף מידע.

במטרה לוודא כי החשיפה נשארת בגבולות סובלנות הסיכון נקבעו בקרות עסקיות, תהליכיות ומיכוניות המגדרות את הסיכונים.

יש לציין כי מאחר ומדובר בתצורת עבודה דינמית המשתנה מעת לעת מתקיים תהליך שוטף לבחינת השינויים הנדרשים בתהליכי העבודה והתאמתם לסובלנות הסיכון.

סיכון אבטחת מידע וסייבר

משבר הקורונה מוביל לעלייה משמעותית בתקיפות סייבר על ארגונים פיננסיים בעולם בדגש על עלייה בניסיונות פישניג והנדסה חברתית. כמו כן תצורת העבודה מרחוק והשינוי בתהליכי העבודה והבקרות מגדילים את משטחי התקיפה הפוטנציאליים לתקיפות סייבר על הבנק ומגבירים את איום דלף המידע.

לאומי נוקט במספר רב של צעדים על מנת למזער את החשיפה לסיכונים אלו ובכלל זה: הקשחת מדיניות העבודה ברשת הבנק, צמצום הקישוריות לספקים וגופים חיצוניים בתקופת המשבר, הגבלת מדיניות תקשורת הנתונים הבינלאומית, הקשחת מדיניות הרשאות בעלי תפקידים בבנק בהתאמה לתפקידם בעת המשבר, העלאת המודעות וריענון הנחיות אבטחת מידע, הגברת הניטור לשם הסרת אתרים מתחזים, התאמת הפתרונות הטכנולוגיים ותהליכי הניטור לרגישות התפקיד ומתווה העבודה מרחוק. לאומי ממשיך לעקוב אחר מגמות, איומים ותקיפות בעולם ובהתאם מתאים את הגנת הסייבר.

למידע נוסף אודות הסיכון התפעולי ופירוט מוקדי הסיכון העיקריים בסיכון התפעולי ראה פרק [סיכון תפעולי בדוח על הסיכונים לשנת 2019](#).

סיכונים אחרים

סיכוני רגולציה וציות

סיכון רגולציה

סיכון רגולציה הינו הסיכון לשינויים בחקיקה וברגולציה העלולים להשפיע על היקף הכנסות וההוצאות של הקבוצה, ההון, תחומי הפעילות של הקבוצה או הסביבה העסקית בה היא פועלת.

קבוצת לאומי פועלת בסביבה רגולטורית מורכבת ורב תחומית. שינויים מהותיים ומתמשכים בתחומי רגולציה מגוונים מחייבים היערכות מתאימה ומתמשכת בפעילות הבנק.

בעת האחרונה, עד לתחילת אירוע נגיף הקורונה, הושם עיקר הדגש על הוראות בתחומים הבאים:

- קידום תחרות במגזר הפיננסי
במסגרת זו ניתן למנות את ההוראות הבאות: הקלות לבנקים חדשים, לרבות הליך רישוי מקל והקמה של לשכת שירותי מחשוב שתשרת בנקים חדשים; הקלות לחברות כרטיסי אשראי המופרדות לצורך ביסוסן כשחקן מרכזי בתחרות מול הבנקים; רפורמת הניוד בין בנקים שנועדה לאפשר מעבר קל ומהיר מבנק לבנק ובכלל זה העברת האחריות המלאה לניוד החשבון על הבנקים; חוק נתוני אשראי ומאגר נתוני אשראי המאפשר הצגת מידע לנותני אשראי שונים על מנת שיוכלו להציג ללקוחות הצעות ערך מיטביות; פתיחת אפשרות החיבור למערכות התשלומים לגורמים נוספים; המשך הסדרת הליכי רישוי לנותני שירותים פיננסיים מוסדרים; המלצות להגברת התחרות בתחום שירותי המסחר בניירות ערך (ברוקראז'); קביעה כי תאגיד בנקאי גדול (אשר נדרש לדרישות הון גבוהות יותר) הינו תאגיד שסך נכסיו המאזניים על בסיס מאוחד שווה או עולה על 24% מסך הנכסים המאזניים במערכת הבנקאית (חלף 20% עד כה); וכן הקלות בנוגע לרישום נהנים ובעלי שליטה בחשבונות המנוהלים עבור נותני אשראי ופלטפורמות P2P במטרה להסיר חסם אשר הקשה על גופים אלה לפעול במערכת הפיננסית הישראלית ולהתחרות במערכת הבנקאית.

- עידוד החדשנות
במסגרת זו ניתן למנות את ההוראות הבאות: מכתב הפיקוח בנוגע לעידוד חדשנות בבנקים ובסולקים (לרבות עידוד "ארגז חול רגולטורי"); מתן אפשרות להנפיק ערבויות בנקאיות במדיה דיגיטלית; רפורמת הבנקאות הפתוחה; היתר לפעילות הבנקים בתחום אפליקציות התשלומים לבתי עסק; המשך מתן הקלות לפתיחת חשבון מקוון; ואפשרות מתן ייפוי כוח מקוון למנהלי תיקים.

- יחסי בנק לקוח ו-CONDUCT
במסגרת זו ניתן למנות את ההוראות הבאות: חוק מתן מענה טלפוני אנושי מקצועי (חוק 6 דקות); מהלך להורדת העמלות לעסקים קטנים זעירים המחייב את הבנקים להעביר באופן יזום עסקים קטנים זעירים למסלול עמלות מתאים; תיקון חוק הבנקאות (שירות ללקוח) בעניין דחיית מועדי הפירעון החודשי של הלוואה לדיור בנסיבות מיוחדות (לידה, מחלה, חופשת לידה, פטירה); חוק אשראי הוגן (לשעבר חוק הסדרת הלוואות חוץ-בנקאיות) והוראת ניהול בנקאי "פישוט הסכמים ללקוח" המתייחסת ליישומן של החוק ושמטרתה להקל על לקוחות להתמצא בהסכמי אשראי בנקאיים מורכבים; וכן חוק שירותי תשלום המחליף את חוק כרטיסי חיוב ומקנה הגנות צרכניות ביחס לאמצעי תשלום שונים.

- מניעת פשיעה פיננסית - איסור הלבנת הון, שוחד ושחיתות
לצד כל זאת נמשכת המגמה, שרואה בבנקים הגורם שאחראי למנוע את הפשיעה הכלכלית. בנקים נדרשים לנטר פעילות חשודה ולהגיש דיווחים לרשויות. הבנק מתמודד עם יישום ה-FATCA והתקן האחיד של ה-OECD לאיסוף והחלפת מידע על חשבונות פיננסיים (ה-CRS), וזאת במקביל להמשך יישום מדיניות הכסף המוצהר ויישום החוק לצמצום השימוש במזומן.

- הגנת הפרטיות ואבטחת מידע
נושאים אלה מצויים על סדר היום בארץ ובעולם וצוברים תאוצה עם המעבר לדיגיטציה, למיקור חוץ ולשימוש בשירותי מחשוב ענן במערכת הפיננסית.

המגמות והשינויים הנ"ל משפיעים וצפויים להשפיע בשנים הקרובות על המערכת הבנקאית בישראל. הבנק פועל לניטור ואיתור הוראות הרגולציה הרלוונטיות, כוחן את היערכותו לתנאי השוק המשתנים, להגברת התחרות והשקיפות, לכניסתם של שחקנים חדשים לתחומי הבנקאות הקלאסיים, להשוואת עלויות בין הבנק לגופים נוספים, לשימוש במאגרי המידע והנתונים של לקוחות הבנק על ידי גופים חוץ בנקאיים וכן למתן הצעות ערך מתאימות ללקוחות הבנק. במקביל, הרגולציה גורמת לשחיקה בהכנסות, לגידול בהוצאות הנדרשות לשם עמידה בהוראות הרגולציה, ולצורך בשיפור מתמיד ברמת השירות והחדשנות.

משבר הקורונה

על רקע התפתחות אירוע נגיף הקורונה והשלכותיו על הכלכלה בישראל ובעולם, ובתוך כך על משקי הבית והעסקים, קבעו הפיקוח על הבנקים ורגולטורים נוספים, שורה של צעדים רגולטוריים, במטרה לסייע למשקי הבית והעסקים לצלוח תקופה זו, תוך מתן גמישות עסקית נדרשת לתאגידים הבנקאיים.

הצעדים האמורים מתמקדים, בין היתר, בהמשכות מתן השירותים הבנקאיים לציבור הרחב, בדגש על מעבר לערוצי הדיגיטל השונים, מתן שירותים ללא צורך בהגעה לסניפי הבנק וביצוע התאמות לעבודה מרחוק; במתן הקלות שונות לבנקים שייאפשרו את תפקודם התקין בכוח אדם חסר; ובדרישה כי הבנקים יירתמו לסיוע למשק בצליחת המשבר על ידי הגדלת האשראי ותמחור הוגן של הלוואות.

הצעדים האמורים קצובים לתקופות שונות, בהתאם להערכות לגבי משך התמשכות אירוע נגיף הקורונה, והם מתעדכנים באופן דינאמי בהתאם לצרכי הלקוחות והבנק, והמצב במשק. יישום הוראות הרגולציה האמורות, הינו חלק ממכלול הטיפול באירוע נגיף הקורונה, והשפעתן תיבחן במסגרת בחינת ההשפעה הכוללת של האירוע על הבנק והקבוצה.

סיכון ציות

סיכון ציות הינו הסיכון להטלת סנקציה משפטית או רגולטורית, להפסד פיננסי מהותי, או לנזק תדמיתי, אשר התאגיד הבנקאי עלול לספוג כתוצאה מכך שאינו מקיים את הוראות החוק/הרגולציה.

הוראת ניהול בנקאי תקין מספר 308 "ציות ופונקציית הציות בתאגיד הבנקאי" מגדירה את תחומי האחריות של הציות באופן פורמאלי וברמה הקבוצתית. ההוראה מפרטת את ההגדרה של הוראות ציות וקובעת כי "סיכון הציות" נגזר מחוקים, תקנות, הוראות רגולציה, נהלים פנימיים, כללי התנהגות ועמדות רשות. ההוראה קובעת כי נדרש להעריך את אפקטיביות ניהול סיכון הציות ולמצוא אמצעים למדידתו כאשר, כאמור, סיכון הציות נגזר ממכלול החקיקה הרלוונטית לפעילות הבנק.

על פי מדיניות הבנק, מנוהל סיכון הציות על בסיס קבוצתי. במסגרת זו, ננקטים צעדים שונים לפיקוח ובקרה על השלוחות וחברות הבנות לצורך מעקב על יישום נושאי הציות בכללותם ויישום מדיניות הציות הקבוצתית.

א. ציות, איסור הלבנת הון ואיסור מימון טרור

לצורך ניהול אפקטיבי של סיכונים הציות פועל בלאומי מערך ציות ואכיפה שבראשו עומדת קצינת הציות הראשית (Chief Compliance Officer). קצינת הציות הראשית אחראית, בין היתר, למילוי החובות לפי הוראות החקיקה בנושאי איסור הלבנת הון ואיסור מימון טרור. קצינת הציות הראשית משמשת גם כממונה על האכיפה בתחום דיני ניירות ערך וגם כ-Responsible Officer בתחום ה-FATCA.

מערך ציות ואכיפה כפוף ליועצת המשפטית הראשית.

שמירה על תרבות ציות נאותה, לרוחב הארגון, מחייבת קיומה של מסגרת בקרה ואכיפה אפקטיבית, אשר תעוגן בתהליכי העבודה ותאפשר עמידה במכלול הוראות הציות. לצורך כך, נקבעו תהליכי בקרה ואכיפה סדורים על מכלול תהליכי העבודה וסיכונים הציות הנגזרים מהם. מטרתה של מסגרת הבקרה והאכיפה הינה, בין היתר, לאתר פערים וחשיפות קיימים ופוטנציאלים לשם בחינת הצורך בעדכון תהליכי עבודה, נהלים, ביצוע הדרכות והטמעות. תהליכי הבקרה מתבססים, בין השאר, על ניתוח הוראות ציות, ממצאי הביקורת הפנימית והחיצונית, תלונות הציבור שימצאו רלוונטיות, הליכים משפטיים כנגד הבנק או בנקים אחרים היכולים להצביע על חשיפות ציות אפשריות, ניתוח מגמות ואירועים בארץ ובעולם.

המערך נמצא בקשר שוטף עם חברות הבנות בארץ ובחו"ל לצורך מעקב ליישום נושאי הציות בכללותם ויישום מדיניות הציות הקבוצתית.

בהתאם למגמות המתפתחות בעולם, מטפל הבנק במגוון נושאים בתחום ציות לרבות איסור הלבנת הון ואיסור מימון טרור והיבטי מיסוי, לרבות FATCA ו-CRS.

בין היתר, מתמקד הבנק במוקדי סיכון בעולם טכנולוגי פיננסי (כגון: פינטק, P2P, קרנות גידור, נותני שירותים פיננסיים, מטבעות וירטואליים וכדומה) - ניהול סיכונים ציות ואיסור הלבנת הון בעולם טכנולוגי פיננסי מתפתח המאופיין בהיעדר פיקוח רגולטורי מוגדר לצד מורכבות מקצועית והיעדר פרקטיקות מובנות לתהליכי בקרה עקב חדשנותם של הנושאים.

ב. אכיפה מנהלית

חוק ייעול הליכי האכיפה ברשות ניירות ערך (תיקוני חקיקה), התשע"א-2011 בא לייעל את הליכי האכיפה של הוראות החקיקה בתחום דיני ניירות הערך. במסגרת חקיקה זו ניתן יהיה להטיל סנקציות שונות על תאגיד, שהפר את ההוראות הרלוונטיות וכן על עובדי התאגיד, לרבות נושאי המשרה.

קצינת הציות הראשית של הקבוצה משמשת גם כממונה על האכיפה, האחראית על יישום תכנית האכיפה הפנימית בתחום ניירות הערך וניהול השקעות אשר אושרה על ידי דירקטוריון הבנק. בשנת 2019 בוצע הליך של תיקוף חוזר של תכנית האכיפה על ידי מומחה חיצוני.

ג. FATCA – Foreign Account Tax Compliance Act, CRS – Common Reporting Standard ומדיניות כסף מוצהר
 ביום 14 ביולי 2016 פורסם החוק לתיקון פקודת מס הכנסה (מספר 227), התשע"ו-2016 בנושא יישום הסכם FATCA שנחתם בין מדינת ישראל לארה"ב והסכמים לחילופי מידע בין מדינת ישראל למדינות אחרות לפי התקן לחילופי מידע אוטומטיים לגבי חשבונות פיננסיים שפרסם ה-OECD.

תקנות מס הכנסה (יישום הסכם FATCA) התשע"ו-2016 פורסמו ביום 4 באוגוסט 2016 ומכוחן נדרש הבנק לבצע הליכי זיהוי לקוחות ולהעביר מידע לרשות המיסים בישראל אודות חשבונות המוחזקים על ידי לקוחות אמריקאים לצורך העברתו לרשות המיסים האמריקאית.

תקנות מס הכנסה (יישום תקן אחיד לדיווח ולבדיקת נאותות של מידע על חשבונות פיננסיים), התשע"ט-2019 פורסמו ביום 6 בפברואר 2019, ומכוחן נדרש הבנק לבצע הליכים לזיהוי לקוחות תושבי מדינות זרות, ולדווח על לקוחות שזוהו כתושבי מדינות שישראל חתומה עמן על הסכמים לחילופי מידע לרשות המיסים בישראל לצורך העברת המידע לרשות המוסמכת במדינת התושבות שלהם.

הבנק מבצע את הדיווחים הנדרשים לרשות המיסים בישראל בהתאם להוראות החקיקה האמורה.

הבנק מיישם מדיניות כסף מוצהר תוך הקפדה כי לא ינהלו בבנק כספים שאינם מוצהרים לרשויות המס הרלוונטיות, בהקשר זה נערכו מהלכים רבים לאיתור וזיהוי האוכלוסיות הרלוונטיות. במידת הצורך, נדרשים לקוחות להמציא הצהרות ואישורים שונים.

הבנק פועל במספר נדבכים על מנת לוודא ציות של קבוצת לאומי ויחידים בה להוראות החקיקה, בהם: מינוי קצינת הציות כממונה לנושא, אימוץ מדיניות ונהלי עבודה מתאימים, פיתוח כלים ממוכנים תומכים בתהליכי העבודה, גיבוש מנגנוני הדרכה והטמעה, בדיקה, בקרה ותפעול הנדרשים למילוי ההנחיות והנחיית החברות הבנות בקבוצה להיערכות מתאימה.

סיכון משפטי

הסיכון המשפטי מוגדר כסיכון להפסד כתוצאה מהעדר אפשרות לאכוף באופן משפטי קיומו של הסכם או מהתחייבויות תלויות לרבות בגין תביעות ודרישות מהבנק. ההגדרה כוללת סיכונים הנובעים מחקיקה, תקנות, פסיקה והוראות רשויות, סיכונים הנובעים מפעילות ללא גיבוי בהסכמים מספקים, ללא ייעוץ משפטי או על פי ייעוץ משפטי לקוי וכן כתוצאה מפרשנות לגבי זכויות הצדדים מכח הסכמים שבין הבנק לבין לקוחותיו.

קיימת חשיפה כללית, אשר לא ניתן להעריכה או לכמתה, הנובעת, בין היתר, ממורכבותם של השירותים הניתנים על ידי הבנק והחברות המאחדות ללקוחותיהם. מורכבות שירותים אלו צופנת בחובה, בין היתר, פוטנציאל לטענות, פרשנויות ואחרות, הנוגעות לשורה ארוכה של תנאים מסחריים ורגולטורים. לא ניתן לצפות מראש את כל סוגי הטענות שיועלו בתחום זה ואת החשיפה הנובעת מטענות אלו ואחרות בקשר עם שירותי הבנק והחברות המאחדות, המועלות, בין היתר, באמצעות המנגנון הדיוני הקבוע בחוק תובענות ייצוגיות.

כמו כן, קיימת חשיפה בשל שינויים רגולטורים והנחיות של המפקח על הבנקים, רשות ניירות ערך ורגולטורים אחרים להם כפופה פעילות הבנק. ההתקשרויות עם הלקוחות הינן, בחלקן, התקשרויות הנמשכות לאורך שנים רבות, במהלכן עשויים להתרחש שינויים במדיניות, ברגולציה ובמגמות הדין, לרבות בפסיקה בתי המשפט. הבנק והחברות המאחדות פועלים באמצעות מערכות מיכוניות מורכבות, אשר לאור השינויים כאמור, יש צורך להתאימן באופן שוטף. כל אלו יוצרים חשיפה תפעולית ומשפטית מוגברת.

בנוסף קיימת חשיפה כללית הנובעת מכך שכנגד הבנק והחברות המאחדות מוגשות מעת לעת תלונות למפקח על הבנקים, שעלולות בנסיבות מסוימות להביא לנקיטת הליכים משפטיים נגד הבנק. לעת הזו, לא ניתן להעריך האם קיימת חשיפה בגין תלונות אלו ולא ניתן להעריך אם תינתן הכרעה רוחבית של הפיקוח בעניין תלונות כנ"ל ו/או אם תוגשנה תביעות ייצוגיות או אחרות כתוצאה מהליכים שכאלו, וכן לא ניתן להעריך את החשיפה הפוטנציאלית לתלונות כנ"ל. לפיכך, לא נכללה הפרשה בגין החשיפה האמורה.

למידע נוסף ראה פרק [סיכונים אחרים בדוח הדירקטוריון וההנהלה לשנת 2019](#).

סיכון מוניטין

סיכון מוניטין הינו הסיכון לפגיעה באמון של בעלי עניין שונים: לקוחות, בעלי מניות וכו' בבנק לאומי, זאת כתוצאה מהתנהגות, פעולה, או הימנעות מפעולה של הקבוצה, נושאי משרה בקבוצה, העובדים או מעורבים אחרים. סיכון מוניטין מתייחס לתפישותיהם של בעלי המניות, בעלי העניין, הציבור, מעצבי דעת הקהל והתקשורת, בין אם מתבססות על עובדות ובין אם אחרת. סיכון המוניטין הינו דינאמי ומשתנה בין נושאים שונים ואוכלוסיות שונות.

למידע נוסף ראה פרק [סיכונים אחרים בדוח הדירקטוריון וההנהלה לשנת 2019](#).

סיכון אסטרטגי

סיכון אסטרטגי הוא סיכון עסקי אשר הפגיעה שלו מהותית ונוגעת במודל העסקי של הבנק או של אחד מקווי העסקים שלו. למעשה זהו סיכון שההשפעה המיידית שלו על הרווח יכולה להיות לא משמעותית בטווח המיידי, אך בטווח הבינוני או הארוך עלולה להיות משמעותית. סיכונים אסטרטגיים כוללים איומים אשר יכולים לנבוע מהחלטות עסקיות שגויות, מיישום בלתי נאות של החלטות או מהעדד תגובה לשינויים מאקרו כלכליים, ענפיים, רגולטוריים, צרכניים או טכנולוגיים.

הסיכון האסטרטגי העיקרי נובע מכך שענף השירותים הפיננסיים עובר שינויים משמעותיים בתחום הדיגיטיזציה. פתיחת ענף הבנקאות לתחרות וכניסת שחקנים חדשים כדוגמת חברות הטכנולוגיה המבוססות (גוגל, אמזון, פייסבוק, אפל), חברות הפינטק, חברות הביטוח וחברות האשראי החוץ בנקאי, מחייבות התאמת המודל העסקי. בנוסף, החוק להגברת התחרותיות בשירותים בנקאיים ופיננסיים נפוצים ("חוק שטרומ") כולל בתוכו רכיבים העלולים להשפיע בצורה אסטרטגית על מפת התחרות בישראל. בבנק לאומי, התוצאה הישירה הינה המכירה של לאומי קארד. נושא אסטרטגי נוסף הינו הבנקאות הפתוחה.

משבר הקורונה משפיע מהותית על הסביבה שבה הבנק פועל מבחינה מאקרו כלכלית, ענפית, רגולטורית, צרכנית וטכנולוגית. במשבר שכזה עולה החשיבות של ניתוח נכון של משמעותיות המשבר, קבלת החלטות עסקיות ותפעוליות נכונות, יישום נאות של החלטות ותגובה מהירה ואפקטיבית לשינויים. בנק לאומי נערך בהתאם, גם באמצעות התאמת האסטרטגיה שלו.

למידע נוסף ראה פרק [סיכונים אחרים בדוח הדירקטוריון וההנהלה לשנת 2019](#).

סיכון מודל

סיכון מודל הינו החשיפה להפסד או פגיעה במוניטין הבנק עקב קבלת החלטות שגויה, מבוססת מודל, כתוצאה משימוש במודל שגוי, טעויות ביישום המודל ו/או שימוש שגוי במודל.

למידע נוסף ראה פרק [סיכונים אחרים בדוח הדירקטוריון וההנהלה לשנת 2019](#).

סיכון סביבתי

סיכון סביבתי לבנק מורכב משני תחומים:

- סיכון סביבתי כתוצאה מעלויות הכרוכות ביישום הוראות רגולציה הנוגעות לאיכות הסביבה ואכיפתן. הבנק יכול להיחשף לסיכון הסביבתי הנ"ל באופן עקיף, בהיבטים השונים של פעילותו ובכלל זה במסגרת ניהול סיכון האשראי וזאת באם תחול הרעה במצבו הפיננסי של לווה, עקב צורך בביצוע השקעות שמקורן בהוראות הנוגעות לאיכות הסביבה או כתוצאה מירידת ערך של ביטחונות שמומשו, אך גם באופן ישיר במקרה בו הבנק יימצא אחראי באחריות ישירה למפגע סביבתי, לרבות האפשרות שהבנק יידרש לשאת בעלויות של הסרת מפגע סביבתי או שיימצא אחראי בגין מפגע סביבתי כלפי צד שלישי. כמו כן, יתכן סיכון מוניטין לבנק במקרה בו ייוחס לבנק קשר לגורם מפגע סביבתי, בין באופן ישיר כיוצר המפגע ובין באופן עקיף כמממן של המפגע.
- סיכון סביבתי שמקורו בשינויי אקלים ומפגעי טבע הקשורים אליהם, כגון: אירועי מזג אוויר קיצוניים, עליית מפלס פני הים וכו' וכתוצאה מתהליך מעבר לאנרגיה שאינה מזהמת. הבנק עלול להיפגע משינויים אלו באופן ישיר במתקניו, או באופן עקיף במסגרת סיכונים אשראי של לווה.

למידע נוסף ראה פרק [סיכונים אחרים בדוח הדירקטוריון וההנהלה לשנת 2019](#).

סיכון הבנקאות ההוגנת (Conduct)

סיכון הבנקאות ההוגנת הינו הסיכון שהתנהלות הבנק מול לקוחותיו תוביל, במעשה או במחדל, לתוצאה בלתי רצויה עבורם. זאת, ללא יכולת הלקוח לקחת מראש תוצאה זו בחשבון. בעקבות זאת עלולים להיגרם לבנק הפסדים הנובעים מתביעות משפטיות, מהטלת קנסות או מנזקי מוניטין.

הבנק מקפיד על התנהלות שקופה והוגנת במטרה להעניק ללקוחותיו שירותים ומוצרים בעלי ערך. עיקרון זה מקבל ביטוי בחזון הבנק - להוביל בנקאות יוזמת וחדשנית עבור הלקוח. כמו כן, תהליכי הייזום והמכירה כפופים לנהלים ולבקורות אשר מבטיחים התנהלות ראויה. תהליכים אלו נבחנים באופן שוטף, במטרה לשדרגם.

סיכון מאקרו-כלכלי

סיכון מאקרו-כלכלי הינו סיכון להכנסות ולהון הקבוצה הנובע מתנאים מאקרו כלכליים לרבות צמיחה כלכלית, סביבת ריבית נמוכה, יחסי הכח הפוליטיים בעולם והשפעתם על הסחר הבינלאומי. גורמים כלכליים מקומיים ובינלאומיים שונים הצביעו בשנה החולפת על האטה כלכלית עולמית. המתחים הגיאוגרפיים-פוליטיים וסכסוכי הסחר גרמו לעלייה בחוסר הוודאות לגבי עתידה של מערכת הסחר העולמית, גלובליזציה ושיתופי פעולה בינלאומיים. ישראל, כמשק קטן ופתוח, חשופה לשינויים החלים בכלכלת העולם, ועשויה להיות מושפעת מההתפתחויות בעולם.

התפרצות נגיף הקורונה בחודש ינואר 2020 מהווה סיכון מאקרו כלכלי גלובלי משמעותי המשבש את הפעילות העסקית והכלכלית ומלווה בחוסר וודאות משמעותית לגבי אורכו ומידת השפעתו. השלכות המשבר על הכלכלה העולמית והמקומית וכן על עסקי הבנק עלולות להיות מהותיות. משבר הקורונה, הצפוי להביא בשנת 2020 לפגיעה הגדולה ביותר בצמיחה העולמית מאז מלחמת העולם השנייה, ובהיקף גדול במידה ניכרת מאשר במשבר הפיננסי הגלובלי, יותיר כלכלות רבות ברחבי העולם עם חובות ריבוניים גדולים מאוד, התפתחות אשר עלולה להוות סיכון מסוים ליציבות בשווקים הפיננסיים. הבנק בוחן את יכולתו לעמוד בהתפתחויות שליליות בסביבה המאקרו כלכלית באמצעות תרחישי קיצון מערכתיים. כמו כן, מתבצע ניטור ומעקב שוטף אחר ההתפתחויות בשוק על מנת להיערך מבעוד מועד ולהתאים את הפעילות, ככל שיידרש.

מדיניות חשבונאית ואומדנים בנושאים קריטיים

כללי

הדוחות הכספיים ערוכים בהתאם לכללי חשבונאות מקובלים ובהתאם להוראות המפקח על הבנקים והנחיותיו בדבר עריכת דוח כספי שנתי ורבעוני של תאגיד בנקאי כמפורט [בביאור 1 בדוחות הכספיים השנתיים ליום 31 בדצמבר 2019](#).

הכנת הדוחות הכספיים המאוחדים בהתאם לכללי חשבונאות מקובלים ובהתאם להוראות המפקח על הבנקים דורשת מהנהלה שימוש באומדנים והערכות המשפיעים על הסכומים המדווחים של נכסים, התחייבויות וכן על סכומי הכנסות והוצאות.

התוצאות בפועל של אומדנים אלו עלולות להיות שונות מהאומדנים ו/או ההערכות. האומדנים וההערכות מתבססים בדרך כלל על תחזיות כלכליות, הערכות לגבי השווקים השונים וניסיון העבר, תוך הפעלת שיקול דעת ואשר ההנהלה מאמינה כי הינם סבירים בעת החתימה על הדוחות הכספיים.

הנושאים החשבונאיים הקריטיים העיקריים שצוינו בדוח השנתי ליום 31 בדצמבר 2019 הינם כדלהלן: הפרשה להפסדי אשראי וסווג חובות בעייתיים, מכשירים נגזרים, ניירות ערך, התחייבויות לזכויות עובדים, התחייבויות בגין תביעות משפטיות, ומיסים על ההכנסה.

התחייבויות לזכויות עובדים

זכויות הפרישה והפנסיה בבנק נקבעות על פי סיווג תקופות ההעסקה השונות בבנק כאשר לעובדים שהחלו עבודתם בבנק מיום 1 בינואר 1999 קיימות הפקדות שוטפות לפיצויים ותגמולים ולגביהם לבנק אין חבות פנסיונית למעט השלמה לפיצויי פיטורין. לעובדים שהחלו את עבודתם בבנק לפני 1 בינואר 1999 הפורשים מעבודתם בבנק בגיל פרישה הזכות לבחור בקבלת פיצויי פרישה וכספי התגמולים או לקבל פנסיה מהבנק, הכל בהתאם ובכפוף להוראות ההסכמים השונים החלים על העובדים. הבנק מפקיד עבור עובדים אלה כספים לתגמולים ופיצויים בקופת גמל לתגמולים ופיצויים של עובדי הבנק אשר מנוהלת על ידי חברה מנהלת המוחזקת על ידי עמיתי הקופה (להלן - "עודה").

הסכומים של ההתחייבויות לפנסיה מחושבים על פי מודלים אקטואריים. שיעור ההיוון המשמש לחישוב ההתחייבות האקטוארית לזכויות עובדים, של הבנק לפנסיה נעשה על בסיס תשואות השוק בהתאם לחלופה שהבנק בחר מתוך החלופות שנקבעו על ידי בנק ישראל, לפיהם העקום מורכב מתשואות אגרות חוב ממשלתיות בישראל בתוספת עקום מרווח קבוע של אגרות חוב קונצרניות בדירוג בינלאומי AA התואם למח"מ ההתחייבויות לזכויות עובדים.

כמו כן החישובים האקטואריים לוקחים בחשבון את תחזית עליית השכר הריאלית על סמך ניסיון העבר שמשנתה בהתאם לגיל העובד.

המודלים האקטואריים כוללים הנחות לגבי: תוחלת חיים, שיעורי נכות, שיעורי עזיבה, שיעורי עזיבה עם תנאים מועדפים, שיעור ניצול זכויות הפנסיה ושיעור משיכת כספי פיצויים ותגמולים וכד'. על אף שהפרמטרים נקבעו בזירות ובמקצועיות ראוייה, שינוי בכל אחד מהפרמטרים האקטואריים או בכמה מהם ו/או בשיעור ההיוון ו/או בשיעור עליית השכר יביא לשינוי בגובה ההתחייבויות של הבנק.

הערכת האקטואר של זכויות העובדים נמצאת באתר מגנ"א של רשות ניירות ערך וכתובתו: www.magna.isa.gov.il.

ליום 31 במרס 2020 יתרת רווח כולל אחר מצטבר בגין הטבות לעובדים הסתכמה ביתרה שלילית בסך 1,988 מיליון ש"ח לאחר השפעת מס, קיטון של 1,960 מיליון ש"ח לאחר השפעת מס ביתרת הקרן השלילית בהשוואה ליום 31 בדצמבר 2019.

יתרת ההתחייבות להטבות לעובדים ליום 31 במרס 2020 לפי שיעור היוון על בסיס אגרות חוב קונצרניות בישראל ("שוק עמוק לגישת הרשות לניירות ערך") גבוהה בכ-826 מיליון ש"ח מיתרת ההתחייבות בפועל.

בקורות ונהלים לגבי הגילוי בדוח הכספי

הוראות המפקח על הבנקים מחילות על תאגידיים בנקאיים את דרישות סעיפים 302 ו-404 של ה-Sox Act. בהתייחס לסעיפים אלו נקבעו על ידי ה-SEC וה-Public Company Accounting Oversight Board הוראות באשר לאחריות ההנהלה לקביעתם וקיומם של בקורות ונהלים לגבי הגילוי ולקיום בקרה פנימית על הדיווח הכספי וחוות דעת רואי החשבון המבקרים לגבי הביקורת של הבקרה הפנימית על הדיווח הכספי.

הוראות המפקח קובעות:

- תאגידיים בנקאיים יישמו את דרישות סעיפים 302 ו-404 וכן את הוראות ה-SEC שפורסמו מכוחם.
- בקרה פנימית נאותה מחייבת קיום מערך בקרה על פי מסגרת מוגדרת ומוכרת, ומודל ה-COSO (Committee Of Sponsoring Organizations of the Treadway Commission) עונה על הדרישות ויכול לשמש לצורך הערכת הבקרה הפנימית.

הבנק מיישם באופן שוטף את ההוראה בקבוצת לאומי.

במהלך שנת 2020 מבצע הבנק תיקוף ועדכון של תהליכי בקרה מהותיים ובדיקות אפקטיביות של מערך הבקרה הפנימית על הדיווח הכספי. במהלך הרבעון הראשון של שנת 2020 מהלכים אלו התבצעו בהתאמה לנסיבות המיוחדות שנוצרו עקב משבר הקורונה.

הערכת בקורות ונהלים לגבי הגילוי

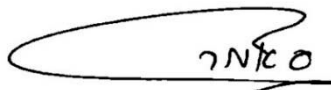
הנהלת הבנק, בשיתוף המנכ"ל, ראש החטיבה הפיננסית והחשבונאי הראשי, העריכו לתום התקופה המכוסה בדוח זה את האפקטיביות של הבקורות ונהלים לגבי הגילוי של הבנק. על בסיס הערכה זו, המנכ"ל של הבנק, ראש החטיבה הפיננסית והחשבונאי הראשי, הסיקו כי לתום תקופה זו, הבקורות ונהלים לגבי הגילוי של הבנק הינם אפקטיביים כדי לרשום, לעבד, לסכם ולדווח על המידע שהבנק נדרש לגלות בדוח הכספי בהתאם להוראות הדיווח לציבור של המפקח על הבנקים ובמועד שנקבע בהוראות אלו.

שינויים בבקרה הפנימית

במהלך הרבעון שהסתיים ביום 31 במרס 2020 לא אירע כל שינוי מהותי בבקרה הפנימית על הדיווח הכספי של הבנק, אשר השפיע באופן מהותי או סביר שצפוי להשפיע באופן מהותי על הבקרה הפנימית של הבנק על הדיווח הכספי.

דירקטוריון

בתקופה ינואר-מרס 2020 התקיימו 16 ישיבות של מליאת הדירקטוריון ו-17 ישיבות של ועדות הדירקטוריון. ישיבת הדירקטוריון שהתקיימה ביום 26 במאי 2020, הוחלט לאשר ולפרסם את תמצית הדוחות הכספיים המאוחדים - הבלתי מבוקרים של הקבוצה ליום 31 במרס 2020 ולתקופה שהסתיימה באותו תאריך. דירקטוריון הבנק מביע את הערכתו ותודתו לעובדים ולמנהלים של הבנק ושל חברות הקבוצה, בארץ ובחו"ל, על עבודתם המסורה ותרומתם לקידום עסקי הקבוצה.

ד"ר סאמר חאג'י יחיא
יו"ר הדירקטוריון

חנן פרידמן
מנהל כללי

26 במאי 2020